

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü

İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

TİCARİ AMAÇLI KONA KLAMA YAPILARI REKREASYON ALANLARININ MEKANSAL ANALİZİ

Merve Şahika Erkan

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2016

TİCARİ AMAÇLI KONAKLAMA YAPILARI REKREASYON ALANLARININ
MEKANSAL ANALİZİ

Merve Şahika Erkan

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü

İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

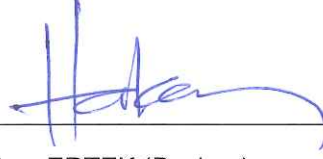
Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2016

KABUL VE ONAY

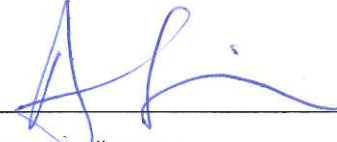
Merve Şahika ERKAN tarafından hazırlanan "Ticari Amaçlı Konaklama Yapıları Rekreasyon Alanlarının Mekansal Analizi" başlıklı bu çalışma, 23.06.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[İ m z a]

Doç. M. Hakan ERTEK (Başkan)

[İ m z a]

Doç. Selin MUTDOĞAN (Danışman)

[İ m z a]

Yard. Doç. Dr. Emre DEMİREL

[İ m z a]

Yard. Doç. Dr. G. Cankız ELİBOL

[İ m z a]

Doç. Dr. Gözen Güner AKTAŞ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Türev BERKİ

Enstitü Müdürü

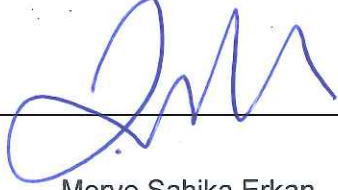
BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Jüri Tarihi: 23.06.2016

Merve Şahika Erkan

TEŞEKKÜR

Çalışma boyunca, çözüm odaklı ve motive edici tavırları ile her zaman desteğini hissettiğim değerli danışmanım; Doç. Selin Mutdoğan başta olmak üzere;

Yardımlarını esirgemeyen sevgili hocalarım Doç. Hakan Ertek ve Yard. Doç. Cankız Elibol'a;

Özellikle akademik yol göstericiliği için babam Aziz Erkan'a;

Sakinliği ve sakinleştiriciliği için annem Nevim Uçar'a;

Her türlü desteği ile sorumluluklarımı paylaştığım arkadaşım, kardeşim, Özge Erkan'a;

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Bölümü içinde birlikte çalıştığım tüm hocalarım ve arkadaşlarıma;

Mol'e ve Beyaz'a

En içten saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Erkan, Merve Şahika. *Ticari Amaçlı Konaklama Yapıları Rekreasyon Alanlarının Mekansal Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016.

Konaklama yapıları, mekânsal oluşumlarının başlangıcından günümüze kadar toplumsal gelişmelere bağlı olarak değişim ve gelişim göstermiştir. Başlangıçta hanlar ve kervansarayların barınma temelli planlamasına; önce sağlık mekanlarının, sonraları dinlenme ve eğlenme mekanlarının eklenmesiyle günümüzde konaklama yapıları birçok işlevin bir arada bulunduğu yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişilere fiziksel, psikolojik ve toplumsal faydaları bulunan rekreasyon aktiviteleri olarak değerlendirilen bu işlevler, endüstri devriminin çalışma hayatı ve toplumsal yaşam üzerindeki etkileriyle birlikte bir ihtiyaç haline gelmiştir. Rekreasyon aktiviteleri önceleri dış mekanlarda, özellikle park ve meydan gibi alanlarda varlığını sürdürürken; 20.yy başlarında yapı alanında geniş açıkların oluşturulmasına olanak sağlayan gelişmelerle birlikte iç mekanlara girmiştir. Bu gelişim konaklama yapılarının rekreasyona dayalı mekânsal organizasyonunu da etkilemiştir. Bu çalışmada rekreasyon mekanlarının konaklama yapıları içerisinde bulunuşu estetik, işlev ve anlam başlıkları altında incelenmiştir. Bu bağlamda örnek bir konaklama yapısının rekreasyon alanları analiz edilmiş, bu alanların hem tatil kavramı üzerinden, hem aktivite olarak rekreasyon üzerinden hem de mekansal ve anlamsal karşılıkları üzerinden ele alınmasıyla, günümüz yaşam koşulları içerisindeki önemi belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Konaklama yapısı, Otel tasarımı, Mekan analizi, Rekreasyon alanı, Ortak mekan, Mekan organizasyonu

ABSTRACT

ERKAN, Merve Şahika. *Space Analysis Of Recreation Areas Of The Hotel Buildings*, Master Thesis, Ankara, 2016.

Hotel buildings have changed and developed due to the social developments since the beginning of site-developments. Hotel buildings are the structures in which many functions are gathered together as first healthcare buildings then recreation places and places of entertainment added to the harboring-based planning of inns and caravanseraı. These functions which provide benefit to the people for physical, psychological and social means and are considered as recreation activities have become a need with the influence of industrial revolution to work and public life. While recreation activities were obtaining as outdoors activities, especially carried on in places like parks or squares before, they were included to the indoors at early 20th century with the developments enabling long spans in construction area. This development had effect also to recreation-based site organization of buildings for accommodation. In this study, recreation places' being in buildings for accommodation is investigated under the titles of aesthetic, function and mean. In this context, recreation places of a sample building for accommodation has been analyzed; importance of these places in today's living conditions has been stated with the approach upon the concept of vacation, also both as an activity and recreation and upon the place-based and meaning-based equivalents.

Key Words

Accommodation Buildings, Hotel Design, Space Analysis, Recreation Area, Common Area, Space Organisation.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
1.BÖLÜM :GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu Ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Alanı Ve Yöntemi	3
1.4. Literatür Taraması	5
2. BÖLÜM : TARİHSEL SÜREÇTE KONAKLAMA YAPILARININ GELİŞİMİ VE SINIFLANDIRILMASI	7
2.1. Tarihsel Süreçte Konakla Yapılarının Gelişimi	7
2.2. Konaklama Yapılarının Sınıflandırılması	18
2.3. Turizm Yapılarının Mekan Biçimlenmesi	23
2.3.1. Genel Mekanlar	26
2.3.2.Özel Mekanlar	32
2.3.3. Servis Mekanları	34
2.3.4. İdari Mekanlar	38
2.4. Bölüm Sonu	39

3. BÖLÜM: REKREASYON MEKANLARI OLARAK KONAKLAMA YAPILARI GENEL MEKANLARI.....	41
3.1. Rekreasyon Kavramı.....	41
3.1.1. Rekreasyon Tanımı.....	43
3.1.2. Rekreasyonun Gelişimi.....	44
3.2. Rekreasyon Aktivitelerinin Çeşitleri Ve Faydaları.....	46
3.2.1. Rekreasyonun Çeşitleri	46
3.2.2. Rekreasyon Aktivitelerinin Faydaları.....	51
3.3. Rekreasyon Amaçlı Ortak Mekanlar Ve Konaklama Yapıları İçerisindeki Yerleri	54
3.4. Bölüm Sonu.....	58
4. BÖLÜM: MEKAN BİÇİMLENMESİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER	59
4.1. Estetik	
4.1.1 Mekan Tasarım Elemanları.....	67
4.1.2. Geşalt Kuramı.....	71
4.1.3.İşık- Gölge.....	76
4.1.4. Renk.....	78
4.1.5. Doku.....	80
4.1.6.Malzeme.....	82
4.1.7. Mekanda Kimlik Oluşumu.....	84
4.2. İşlev.....	85
4.3. Anlam.....	89
4.4. Bölüm Sonu.....	96
5. BÖLÜM: ÖRNEK ANALİZİ: CORNELIA DIAMOND GOLF RESORT SPA.....	99
5.1. Vaziyet Planı, Kütle Ve Cephe Analizleri.....	101
5.2. Rekreasyon Mekanları Analizi.....	106

5.2.1.Giriş Ve Lobi	106
5.2.2. Lobi Bar.....	107
5.2.3. Ana Restoran.....	108
5.2.4. Spa Alanı.....	110
5.2.5. Kongre Alanı.....	111
5.2.6. Golf Alanı.....	113
5.2.7. Havuzlar.....	114
5.2.8. Plaj Alanı.....	115
5.3. Bölüm Sonu.....	116
SONUÇ.....	119
KAYNAKÇA.....	127
EK 1. Cornelia Diamond Golf Resort Spa Otel İzin Belgesi	134

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Amaca Göre Rekreasyon Sınıflandırılmaları.....	49
Tablo 2 Renkler, Yarattıkları Ruh Hali ve Sembolik Çağrışımları.....	79
Tablo 3 Lynch'in Kent Bileşenlerine Göre Konaklama Yapısı Alan Dağılımları	94
Tablo 4. Cornelia Diamond Golf Spa Resort genel bilgiler.....	98
Tablo 5. Cornelia Diamond Golf Spa Resort giriş ve lobi mekanı analizi..	105
Tablo 6. Cornelia Diamond Golf Spa Resort lobi bar analizi.....	106
Tablo7. Cornelia Diamond Golf Spa Resort ana restoran analizi.....	108
Tablo 8. Cornelia Diamond Golf Spa Resort spa alanı analizi.....	109
Tablo 9. Cornelia Diamond Golf Spa Resort kongre alanı analizi.....	111
Tablo 10. Cornelia Diamond Golf Spa Resort golf alanı analizi.....	112
Tablo 11. Cornelia Diamond Golf Spa Resort havuz alanları analizi.....	113
Tablo 12. Cornelia Diamond Golf Spa Resort plaj alanı analizi.....	114

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil1. Konya Obruk Han planı.....	9
Şekil2. Konya Obruk Han görünüş.....	9
Şekil3. Tremont House Oteli Boston görünüş.....	12
Şekil 4. Pera Palas Oteli İstanbul görünüş.....	14
Şekil5.Pera Palas Oteli İstanbul giriş kat ve yatak katı planları.....	14
Şekil 6. Ankara Palas Oteli giriş kat planı.....	15
Şekil7.Ankara Palas Oteli görünüş.....	16
Şekil8. İstanbul Hilton Oteli görünüş.....	17
Şekil 9. Otel işleme şeması.....	24
Şekil10. Otel yapıları plan tipleri.....	25
Şekil 11. Otel mekan şeması.....	26
Şekil 12. Servis mekanları şeması.	35
Şekil13. Central Park New York.....	52
Şekil 14. Stonehenge, sınırları tanımlanmış mekan örneği.....	61
Şekil 15. Mekan tasarım elemanları.....	69
Şekil16. Yapı elemanları.....	69
Şekil 17. Mekan Organizasyon Biçimleri.....	76
Şekil18. Renkler ve renk tonları.....	78
Şekil19. Munsell'in renk tablosu.....	78
Şekil20. Mekanda doku kullanımı.....	81
Şekil 21. Van Eyck, Amsterdam'da çocuk parkı, eski ve yeni hali.....	94
Şekil 22. Cornelia Diamond Golf Resort Spa vaziyet uydu görüntüsü	101
Şekil 23. Cornelia Diamond Golf Spa Resort Ana Girişi Çevreleyen Bölüm	102
Şekil 24. Cornelia Diamond Golf Spa Resort Deniz Manzarasına Yönelen Kütle Bölümü.....	101
Şekil25 Cornelia Diamond Golf Spa Resort vaziyet planı.....	103
Şekil 26 Cornelia Diamond Golf Spa Resort vaziyet planı işlev şeması	104

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİN BELİRLENMESİ

İnsanın en temel ihtiyaçlarından biri olan barınma ihtiyacı günümüzde konut biçimlenmesinin yanında birçok farklı biçimsel karşılıklar edinmiştir. Konaklama yapıları da konut harici barınma ihtiyacının gerçekleştirilebildiği yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorunlu seyahatlerle birlikte, tatil, dinlenme, sağlık, eğlenme, macera, yeni yerler keşfetme gibi amaçlara yönelik olarak gelişen seyahat ihtiyaçları, ticari amaçlı konaklama yapılarının barınma işlevinin yanında farklı aktivitelere yönelik işlevleri de içinde bulundurmasına neden olmuştur.

Günümüzde ticari amaçlı konaklama yapıları, barınma işlevinin yanında birçok farklı aktivitenin gerçekleştirilmesine olanak sağlayan yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yapılarda mekansal kurgu, aktivitelerin çeşitliliğine göre farklılık göstermektedir.

Tarihsel süreçte, hanlar ve kervansaraylar olarak ortaya çıkan ticari amaçlı konaklama yapıları, 20.yy sonrası çalışma ve toplumsal yaşam üzerindeki değişimlerle birlikte bir ihtiyaç haline gelmiş olan rekreasyonel aktivite alanlarının, mekânsal organizasyona eklenmesiyle ilerleme göstermiştir. Yakın tarihte ise bu yapılar içlerinde bulundurdukları rekreasyonel aktivite çeşitliliğinin fazlalığına göre tercih edilir hale gelmişlerdir.

Hem kütle biçimleri hem de iç mekan biçimlenişi yönünden oldukça geniş bir tasarım alanına sahip olan ticari amaçlı konaklama yapılarının rekreasyon alanlarının mekan biçimlenmeleri bu çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır.

Ticari amaçlı konaklama yapıları rekreasyon alanlarının mekansal analizi, estetik, işlevsel ve anlamsal yönlerden ele alınmış, böylece bu alanların tasarımlarının kullanıcıda oluşturduğu algısal ve anlamsal karşılıklar belirlenmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Literatürde ticari amaçlı konaklama yapıları üzerinden; lobi alanları, yatak odaları gibi belirli mekanlara yönelik mekansal ve algısal değerlendirme çalışmaları ile işletme özellikleri yönünden yapılan değerlendirme çalışmaları bulunmakla birlikte, bu yapıların genel mekanlarının rekreasyonel mekanlar olarak ele alındığı bir çalışma bulunmamaktadır.

Bu nedenle çalışmanın öncelikli amaçlarından biri ticari amaçlı konaklama yapıları içerisindeki aktivitelerin rekreasyon kavramı altında ele alınması, bu aktivite alanlarının mekansal organizasyona etkileri, iç ve dış mekan bağlantıları ve bu mekanların fiziksel ve anlamsal yönlerden analiz edilmesi konularında literatüre katkı sağlamaktır.

Çalışmanın bir diğer amacı bu mekanların biçimsel, işlevsel ve anlamsal olarak bir çok yönden ele alınması ile oluşturulan mekan analizi tablolarının diğer mekanlara da uygulanabilir hale getirilebilmesidir.

Böylece hem tasarım eğitime, hem de uygulama alanında çalışan tasarımcılara ticari amaçlı konaklama yapıları rekreasyon alanlarının mekan tasarımının analiz edilme biçimi üzerinden veri sağlaması amaçlanmaktadır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ALANI VE YÖNTEM

Ticari amaçlı konaklama yapıları rekreasyon alanları bu çalışmanın ana sınırlarını oluşturmaktadır. Bu yapılarda genel mekanlar olarak karşımıza çıkan rekreasyon alanları, hem aktivite çeşitliliği yönünden hem de mekansal biçimlenmeleri yönünden ele alınması gereken önemli bir konudur.

Konunun araştırılması öncelikle ticari amaçlı konaklama yapılarının tarihsel süreçte gelişimine, mekan biçimlenmelerine ve rekreasyon alanlarının, hem aktivite olarak hem de mekansal karşılıkları olarak ortaya çıkış sürecine dair literatür taramasını içerir.

Literatür araştırması, mekansal analiz için kullanılacak verileri de içerir. Elde edilen mekansal analiz verileri dolayısıyla çalışma ticari amaçlı konaklama yapıları rekreasyon alanlarının mekansal analizini; estetik, işlev ve anlam başlıkları altında ele alır. Mekan tasarım öğeleri şu şekilde bölümlenerek incelenmiştir:

Estetik özellikleri: biçim, görsel algı, ışık, renk, doku ve malzeme özellikleri ile;

İşlevsel özellikleri: mekanda kullanılan donatı, mekansal organizasyon ve diğer mekanlarla ilişkileri üzerinden;

Kullanıcıda oluşturduğu anlamsal karşılıkları: fenomenolojik, rekreasyonel ve ticari anlamlar olarak.

Literatür ve uygulama bağlantısı açısından; örnek bir ticari amaçlı konaklama yapısının rekreasyon alanlarının mekansal özellikleri ele alınarak; durum tespiti yapılmıştır.

Örnek olarak belirlenen konaklama yapısı; Türkiye'nin turizm başkenti olarak nitelendirilen Antalya il sınırları içinde, coğrafi olarak bir çok dış mekan rekreasyon alanına olanak sağlayabilecek nitelikte olan Belek

ilçesinde bulunan yapılar arasından belirli kriterlere göre seçilmiştir. Bu kriterler:

Çalışmanın yapıldığı tarihe göre, günümüz koşullarına uygunluk sağlaması açısından son on yıl içinde yapılmış olması

Yapı ve iç mekan tasarımlarının konaklama yapısı alanında tecrübeli profesyonel mimarlık firmaları tarafından tasarlanmış-uygulanmış olması

Kullanıcı sayısının işlev çeşitliliği üzerindeki etkisi ile ilgili en az 1000 kişilik yatak kapasitesine sahip olması

Toplam yerleşim alanının büyüklüğü

İşlev çeşitliliği

Plaj alanına sahip olması

Mekan tasarımı ya da işletme özellikleri konusunda ödül almış olması

Yapı genelinde çevreye duyarlı malzeme ve sistemlerin kullanımı

Otelleri ile ilgili çalışma yapılmasına izin vermiş olmaları

Bu kriterlere göre örnek olarak incelenmiş olan Cornelia Diamond Golf Resort Spa 2008 yılında, Belek'te hizmete girmiş, 5 katlı ana bina kütleli ile toplamda 1200 kişilik yatak kapasitesine sahip, 200 000 mt²lik alanda kurulmuş bir konaklama yapısıdır. Yapı Tuncay Çavdar tarafından tasarlanmış olup; iç mekan tasarım ve uygulamaları Ayhan Geveli tarafından yapılmıştır. Golf, spa ve kongre alanları öncelikli olan yapıda dört adet iç mekan ve üç adet dış mekan olmak üzere toplamda yedi adet rekreasyon mekanı ele alınacaktır.

Çalışma sonucunda, literatür taramasından ve örnek analizinden elde edilecek olan veriler birlikte değerlendirilecek, konaklama yapıları rekreasyon alanları tasarımına dair durum tespitinde bulunulacaktır.

1.4. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Ticari amaçlı konaklama yapıları rekreasyon alanlarının mekansal analizinin yapıldığı bu çalışmada öncelikle konaklama yapılarının oluşum, gelişim ve mekansal biçimleniş özellikleri ile rekreasyon kavramından bahsedilmiştir.

Rekreasyon;

“Organize edilmiş boş zaman” (Torkildsen, 1992; Aktaran: Ünal,2003, s.125);

“Serbest zaman içinde insanların kendi isteklerine göre yapmayı amaçladıkları eylemler veya planlanmış eylemsizlik hali” (Khazim, 1990; Aktaran: Ünal, 2003:125);

“Boş zaman içinde yapılan herhangi bir ödül kazanma amacını gütmeyen, kişiye bedensel, ruhsal ve yaratıcı yönden güç kazandıran, kişiye kazanç getiren bir aktivite” (Akpınar, 1998; Aktaran: Ünal, 2003, s.125);

“Serbest zamanlar içinde yapılan, bireyin kendi isteği ve iç itimi sonucu oluşan, bireyi fiziksel ve düşünsel yönden yenilemeyi amaçlayan, bireyin toplumsal, ekonomik, kültürel olanakları ve yaşadığı toplumun yapısı ile bağımlı olarak yapılan etkinlikler bütünü” (Genç, v.d., 2000).

“Başlangıçta amaçlanmaksızın ya da güdülenmeksizin, kişinin kendisi için yaptığı herhangi etkinlikler düşüncesi olarak gelişen, bireyin özgür zamanında zevk almak ya da bazı fiziki, toplumsal ve duygusal davranışları kazanmak için yaptığı etkinlikler ya da deneyimler” (Kılbaş, 2001, s.14) olarak tanımlanabilmektedir.

Mekan kavramı ise;

“Kişiyi çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde çeşitli eylemlerini sürdürmesine elverişli olan bir boşluk” (Hasol, 1990; Aslan, Aslan & Atik, 2015) olarak ve ya

“Kendisini oluşturan yüzeyleri aracılığıyla insanın sürekli olarak karşılıklı etkileşim durumunda bulunduğu en küçük mimari bütün, başka bir deyişle “yapay çevre” birimi” (Aydıntan, 2001; Aktaran: Aslan vd., 2015). olarak da tanımlanabilir.

Mekan analizi mekan tasarım elemanlarının, estetik, işlevsel ve anlamsal olarak ele alınması ile oluşturulmuş, literatür üzerinde de bu kavramlarla ilgili araştırmalar ve mekana yansıtış biçimleri değerlendirilmiştir.

Mimari yapılarda estetik algı, yapıyı oluşturan elemanların, ölçü, oran, renk, ton, doku ve bir araya geliş biçimlerine bağlıdır (Yurtsever, 1996, s.49).

İşlev;

“İşlev, bir bütünün her bir parçasının kendine düşen görevi yerine getirmesi ve kendi üstündeki sistemin görevini yapmasına ve böylece bütünün işlemesine yardımcı olmasıdır. İnsanın yaşam sürdürdüğü fiziksel çevrenin işlevselliği mimarlık evrimi içinde bina ile ilgili temel kaygılardan biri olmuştur”(Gür, 1996, s.129-130).

“Her mimari eserin bir “işlevi”, onu var eden bir amacı vardır ve başarısını “şeklini” yerine getirmeye ne derece yaklaşabildiğiyle ölçülür” (Anay & Özten, 2011, s.23).

Anlam; bireylerin algıladıkları çevrenin düşünsel boyutta karşılık bulması ve mekan ile insan arasındaki etkileşimden doğar. Bu nedenle anlamsal olarak öncelikle mekanın anlamlandırılmasına ilişkin fenomenolojik yaklaşımdan bahsedilmiş, sonrasında ise konaklama yapılarının rekreasyonel ve ticari olarak da karşılıklarına değinilmiştir.

2.BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KONAKLAMA YAPILARININ GELİŞİMİ VE SINIFLANDIRILMASI

2.1.TARİHSEL SÜREÇTE KONAKLAMA YAPILARININ GELİŞİMİ

Konaklama yapılarının tarihsel süreçteki gelişimi insanların seyahat ihtiyacına bağlı olarak ortaya çıkmış ve ilerleme göstermiştir. Bu ihtiyaç başlangıçta yiyecek arama, düşmanlardan kaçma gibi temel dürtülerle ortaya çıkmıştır ancak yazının bulunmasıyla birlikte değişim ve gelişim gösteren toplumsal yaşam; devlet yönetimi, ticaret anlayışı ve coğrafi keşiflerle birlikte seyahat ve konaklama yapısı gereksinimini de artmıştır (Sever, 2008; Olgaç 1997).

Erken dönemlerde seyahat daha çok siyasi, askeri ve ticari amaçlı olanlar olarak çeşitlilik gösterir ancak olimpik oyunlar gibi sosyal konular da seyahat ihtiyacının oluşmasına sebep olmuştur. Bu konudan Olgaç (1997) şu şekilde bahseder:

“Erken dönem ulaşımı sadece ticaret, yönetim veya askeri amaçlı değildi. Yunanistan’da M.Ö. 776’da düzenlenen olimpik oyunlar da yolculuk nedenlerindendi. Büyük İskender tarafından fethedilip demokratik bir düzen getirildikten sonra önemli bir ticari merkez olan Efes, kentin çeşitli özellikleriyle de birçok yolcuyu çekmekteydi” (Olgaç , s.4).

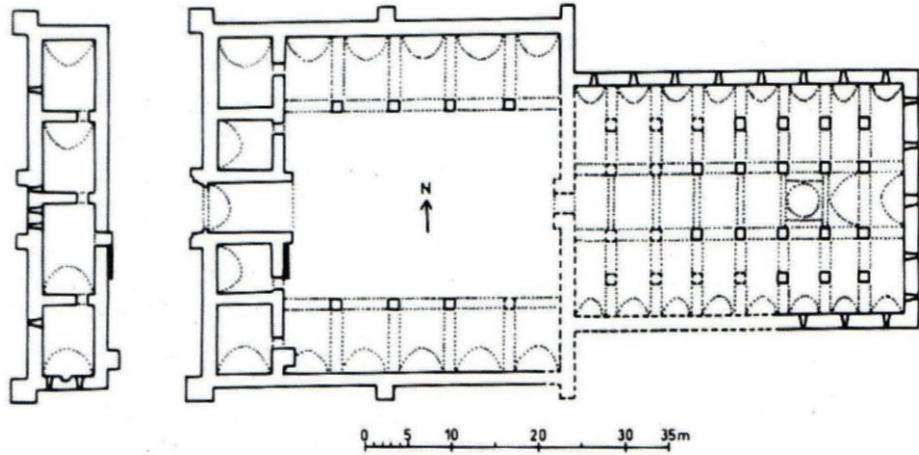
M.Ö. 700 yıllarında Lidyalıların parayı icat etmesi ve ticari ilişkilerde kullanması, Dünya’da ticaretin hızla gelişmesine yol açmış, böylece ticari amaçlı seyahatler yaygınlaşmıştır. Aynı yıllarda Eski Yunan’da olimpiyat oyunlarının başlaması, Dünya’da spor turizminin başlangıcı sayılır. M.Ö. 300 yıllarında kurulan Efes Şehir Devleti’nin de yoğun ilgi gördüğü ve diğer medeniyetler tarafından ziyaret edildiği bilinmektedir” (Bulut, 1998; Olgaç 1997, s.7).

Seyahat ihtiyacının oluşmasını etkileyen faktörler çeşitlilik göstermekle birlikte, bu ihtiyaca bağlı olarak konaklama amaçlı yapılar inşa edilmesi olimpiyat oyunlarından daha geç bir tarihte gerçekleşmiştir. İlk konaklama yapılarının MS. 2.yy da Roma'da devlet topraklarını kontrol amaçlı yolculuk yapan hükümet görevlilerine yönelik yapılan hanlar olduğu kabul edilir (İnskeep 1991; Aktaran; Olgaç 1997, s.3).

Yazının icadından sonra seyahat ihtiyacını en çok etkileyen gelişmelerden biri de paranın kullanılmaya başlanmasıdır. Paranın icadıyla tüccarların seyahat ihtiyacı artış göstermiş ve bunun sonucunda da konaklama yapılarının ticaret yolları üzerine inşa edilmesiyle birlikte Orta Çağ'da hanlar Avrupa'ya yayılmıştır (Spichtinger 1984; Aktaran: Ünlü 2003, s.2).

Anadolu topraklarında da süreç yaklaşık olarak aynı sebeplerle gelişim göstermiştir. Konaklama yapıları olarak hanlar ve kervansaraylar 13.yy'da Selçuklu Devleti'nin sultanları ve vezirleri tarafından ticaret yolları üzerinde konumlandırılmış ve böylece yolcuların barınma, yemek yeme, temizlik, güvenlik gibi temel ihtiyaçları bu yapılarla karşılanmıştır.

“Özellikle doğuda, önemli ticaret yolları üzerinde ve kavşak noktalarında bulunan kervansaraylar tüccarların kervanları ile birlikte konaklama, yeme-içme ve hayvanların tımar edilmesi gibi ihtiyaçlarına cevap verebilecek yapılardır” (Alsaç, 2008, s.8).

Şekil 1. Konya Obruk Han Planı

Kaynak: <http://www.turkishhan.org/obruk.htm> (Erişim Tarihi: 20.05.2016)

Şekil 2. Konya Obruk Han Görünüşü

Kaynak: <http://www.turkishhan.org/obruk.htm> (Erişim Tarihi: 20.05.2016)

14.yy a doğru Avrupa'da; Roma, İspanya, Kudüs gibi şehirlere dini amaçlı yolculuklar çoğalmış ve konaklama yapılarının gelişiminde etki etmiştir. 14. yy'dan 17yy'a kadar süregelen Rönesans dönemi sanatsal, edebi ve bilimsel gelişmelerin yaşandığı bir dönem olarak seyahat ihtiyacının artmasında; böylece konaklama yapılarının da çoğalmasında etkili olmuştur (İnskeep, 1991; Aktaran: Ünlü, 2003, s.3-4).

Rönesans dönemi boyunca Amerika ve Asya'ya yapılan keşif turları ve Columbus, Gama, Macellan gibi kaşiflerin dünya turlarına çıkmaları (oluşan bilgi birikimiyle birlikte) turizm amaçlı yolculukların oluşumuna zemin hazırlamıştır (Eralp, 1983) .

Turizm amaçlı seyahat anlayışı ve buna yönelik konaklama yapılarının oluşumu ancak 18.yy da aristokrat sınıfının Avrupa'yı gezmek ve İtalya gibi Akdeniz ülkelerini görmenin sanat eğitimi üzerinde etkisinin ve kaplıca ve sahil yörelerinin insan sağlığına olan katkısının anlaşılmasıyla gelişmiştir (Burkart 1984; Aktaran: Ünlü 2003, s.5).

18. yy'ın sonlarında Endüstri devriminin sanayi alanında olduğu kadar toplumsal yaşamda da oluşturduğu değişikliklerle birlikte günümüzdeki otelcilik anlayışı ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi sanayileşmeye bağlı olarak artan işgücü ihtiyacı dolayısıyla yaşanan iç göçleri karşılayabilmek için geçici ve kalıcı konaklama yapılarına ve ulaşım araçlarına ihtiyaç duyulmasıdır (Burkart, 1984; Aktaran: Ünlü, 2003, s.5).

Bu dönemde Anadolu topraklarında ise, Selçuklu devletinin yıkılmasından sonra Osmanlı İmparatorluğunun hüküm sürmeye başlaması ve hızla gelişmesiyle birlikte han ve kervansaray yapımı gelişmiştir. Bu gelişme sadece sayısal olarak çoğalmayı değil plan tipi ve işleyiş olarak da çeşitli gelişmeleri ifade etmektedir.

“Osmanlı döneminde ise şehir hanları kervansaraylara göre daha gelişmiş bir plan şemasıyla şekillenmekteydi. Bu dönemde “han, artık iki katlı tasarlanmaya başlanmış, zemin katlar depo, ahır, tamirhane gibi servis kısımlarına ayrılmış, üst kat ise tamamen yolcuların konaklaması için kullanılmıştır” (Güran, 1978).

18.yy'dan sonra ise Osmanlı İmparatorluğunda kervansaray yapımı azalmış, 19.yy'da Tanzimat Fermanıyla beraber terk edilmiştir, sosyal nitelikli kervansaraylar yerine ticari nitelikli şehir hanları yapımına önem verilmiştir (Maviş, 1985).

Seyahat ve konaklama yapılarına olan ihtiyaç siyasi ve ticari gelişmelerin yanında endüstriyel yenilikler ve çeşitli buluşların da etkisiyle gelişim göstermiştir. Bütün bu değişimler (Endüstri devriminde de olduğu gibi) konaklama yapılarının içerdiği hizmetler, mekan biçimlenişleri ve konumlandırılma özellikleri yönünden önemli etkiye sahiptir. Özellikle ulaşım araçlarının çeşitlerinde ortaya çıkan değişiklikler, bu yapılar üzerinde önemli değişikliklerin uygulanmasına neden olmuştur.

19.yy'da demiryolu ulaşımının ortaya çıkmasıyla konaklama yapıları tren istasyonları yakınlıklarına konumlandırılmaya başlanmış ve ticaret yollarında konumlanan han yapılarına göre şehir merkezlerine daha yakında inşa edilmeye başlanmıştır. Böylece şehir otelleri olarak adlandırılan konaklama yapıları ortaya çıkmıştır.

“Amerika'daki ilk otel 1794'de “City Hotel” adıyla New York'ta açılmıştır ve benzerleri Boston, Baltimore, Philadelphia gibi şehirlere yayılmıştır. “Ancak bu oteller sundukları hizmet yönünden, büyütülmüş hanlardan ibaret olmuşlardır” (Burkart, 1984; Aktaran: Ünlü, 2003, s.5).

Burkart'ın şehir otellerinin büyütülmüş kervansaray olması yönündeki eleştirisine dayanılarak söylenebilir ki; yaşanan değişikliklerin konaklama yapısı üzerindeki etkileri birdenbire ortaya çıkmamış, süreç içerisinde ilerlemiştir. 1794'de inşa edilen "City Hotel" den sonra işlev beklentileri yönündeki değişiklikler fark edilmiş ve 1829'da inşa edilmiş olan “Tremont House” otelinde bu beklentiler karşılanmaya çalışılmıştır (Ünlü, 2003, s.6).

“1829'da Boston'da Isaiah Rogers tarafından tasarlanan ve dönemin en lüks ticari yapısı olarak nitelendirilen “Tremont House” oteli ilk modern otel olarak tanımlanmaktadır. Bu otelde iki veya tek kişilik 173 kilitlenebilir oda, lobi, toplantı mekanları, dahili banyolar ve Fransız mutfağından örnekler sunan bir restoran tasarlanmıştır. Bu bina, o dönemde Amerika'da inşa edilen en pahalı ve büyük binadır. Ancak, otel çağının ötesindeki donanım ve işletme anlayışına rağmen, kendi yarattığı gelişim süreci içinde kısa zamanda

diğer şehirlerdeki yeni otellerin rekabetine dayanamayarak, açılışından 20 yıl sonra yenilenmek için kapatılmıştır” (Rutes, 1985).

Şekil 3. Tremont House Oteli Boston Görünüş

Kaynak: [https://en.wikipedia.org/wiki/Tremont_House_\(Boston\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Tremont_House_(Boston)) (Erişim Tarihi: 20.05.2016)

19.yy boyunca sağlık turizminin gelişmesi ve demiryolunun bulunmasıyla konaklama yapısı örnekleri çoğalmıştır, bu sayede hem yatırım hem bilgi birikiminin artmasıyla bu yapıların işletmeciliği bir meslek haline gelmiştir.

“Bu bilgi birikimi artışı sayesinde otel işletmeciliği bir meslek olarak gelişmiş ve aileler ya da kişilerin işletmesi yerine; uzman şirketler tarafından işletilen oteller ortaya çıkmış ve otel zincirleri oluşmuştur” (Kalt, 1981; Aktaran: Ünlü, 2003, s.7).

19.yy'ın başlarında sahil kenarları kullanımına yönelik tasarlanan dinlenme yerleri, ilerleyen süre içinde eğlenme amaçlı olarak da kullanılmaya başlanmasıyla sahiller, turizmin önemli hedeflerinden birisi haline gelmiştir (Inskeep, 1991; Aktaran: Ünlü, 2003:7).

1920 yılında icat edilen otomobilin seri üretime geçmesiyle birlikte düşen fiyatı, topluma yeni bir ulaşım aracı kazandırmıştır. Otomobilin icadı da demiryolunun icadı gibi turizm ve konaklama sektörünü olumlu yönde etkilemiştir. Ulaşım ağının genişlemesi ve ulaşım araçlarının çeşit ve sayısının artmasıyla birlikte seyahat eden kişi sayısında da artış olmuş ve bu da daha fazla konaklama yapısı ihtiyacı gerektirmiştir (Burkart, 1984; Aktaran: Ünlü, 2003, s.8).

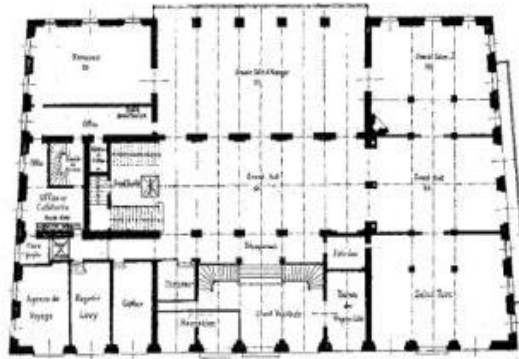
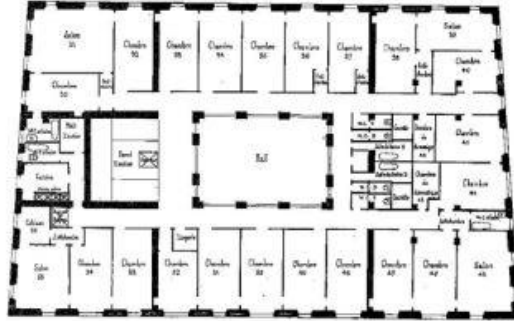
1950 yılından sonra ise uçağın icadı ve havayolu şirketlerinin ortaya çıkması da, demiryolu ve otomobilin icadında olduğu gibi konaklama endüstrisinin gelişimine katkı sağlamıştır. 1952de başlayan turist bileti uygulaması ve 1958de başlayan ekonomi sınıfı uygulaması hem yolculuk maliyetini azaltmış hem de daha uzun mesafelere yolculuk yapılabilmesine olanak tanımıştır. Büyük uçakların icat edilmesi ve havayolu şirketlerinin otelcilik sektörüne dahil olmasıyla kitle turizmi anlayışı gelişmiş, bu da geniş programlı ve büyük otellere olan talebi artırmıştır (Burkart, 1984; Aktaran: Ünlü, 2003, s.8).

Anadolu topraklarında Osmanlı döneminde modern anlamda ilk otel örneği ise İstanbul'da inşa edilen Pera Palas olmuştur. Fransız mimar Alexandre Vallaur'y'nin tasarladığı yapı; İstanbul-Paris arasında sefer yapan Orient Express'i yolcuları için Fransız otellerinin konfor koşullarını sağlayacak şekilde yapılmıştır (Deleon; Aktaran: Özhisar 1997, s.34).

Şekil 4. Pera Palas Oteli İstanbul Görünüş

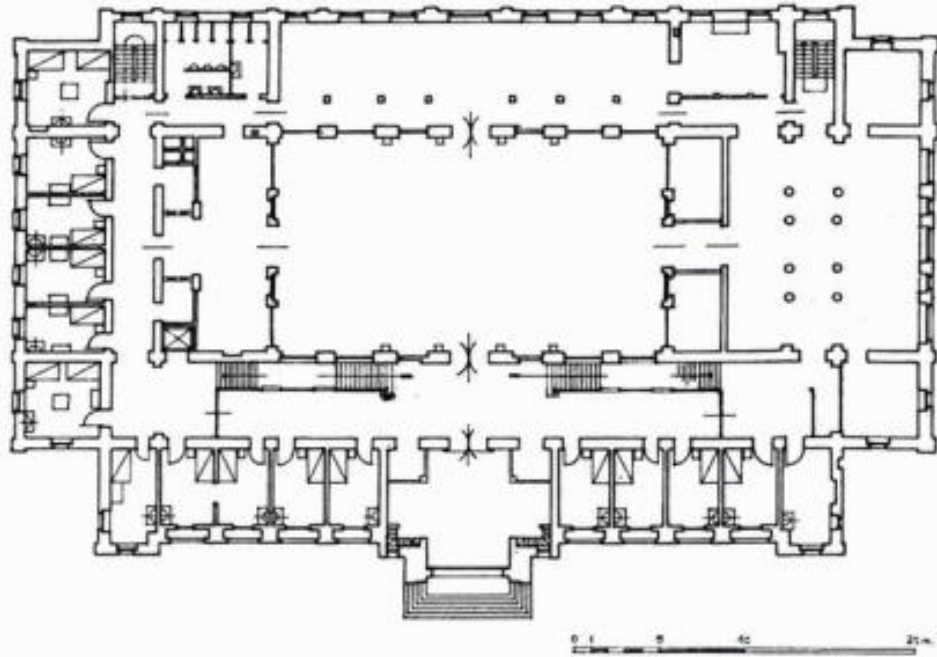
Kaynak: http://wowturkey.com/tr321/k_sguner_Pera_palas_oteli_copy.jpg
(Erişim Tarihi: 20.05.2016)

Şekil 5. Pera Palas Oteli İstanbul giriş kat ve yatak katı planları

Kaynak: Çelebi, 2011

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda ise Anadolu sınırları içinde çağdaş anlamdaki ilk otel, Vedat Tek ve Ahmet Kemalettin Bey'in mimarlığını üstlendiği, Başkent Ankara'da inşa edilen Ankara Palas'tır. Yapı ikinci meclis binasının karşında konumlandırılmış ve konaklama ihtiyacının haricinde uzun yıllar başkentnin sosyal ve siyasi etkinlikleri için de kullanılmıştır (Sözen, 1984).

Şekil 6. Ankara Palas Otel Giriş Kat Planı

Kaynak: http://v3.arkitera.com/UserFiles/Image/news/2010/09/01/03_ankarapal_asplan.jpg (Erişim Tarihi: 20.05.2016)

“Bodrum üzerine iki katlı yapının zemin katı ortadaki geniş balo salonu ve çevresinde koridorlara açılan otel odalarıyla farklı büyüklükteki mekanlardan oluşmuştur. Bu katın planında simetri, batı yönüne yerleştirilen sütunlu geniş çay salonu ile bozulmuştur. Yatak odaları giriş katında kuzey ve doğu yönünde, üstte ise tüm çevreye ve ortaya yerleştirilmiştir. Tepeliği ile büyük bir taç kapı düzeninde yerleştirilen merdivenli girişin bulunduğu kubbeli orta hacim dışarı taşmıştır. Köşelerdeki birer akslık bölümlerde yükseltip dışarı taşırılmış kuleler şeklindedir. Osmanlı süsleme motifleriyle kaplı geniş saçaklı çatıları vardır. Tüm

Osmanlı bezeme öğeleri ön cephede toplanmıştır. Kabartma Osmanlı bezeme motifleri, çini panolar ve mukarnaslı sütun başlıklarının oluşturduğu iç süsleme ise giriş katında yoğunlaşmıştır. Üst kat daha yalındır” (Aslanoğlu, 1989, s. 130).

“Ankara Palas’ın plan şemalarını incelediğimizde yatak odalarının iç mekan biçimlenişini şu şekilde açıklayabiliriz. Alt ve üst kat yatak odalarının plan düzeni aynıdır. Odalar çoğunlukla tek kişilik olmakla birlikte iki kişilik odalar da bulunmaktadır. Ayrıca bazı tek kişilik odalar bir iç kapıyla birbirlerine bağlanarak iki veya daha fazla sayıdaki kullanıcının yararlanmasına uygun hale gelmektedir. Bağımsız iki kişilik odalar yapının köşelerine yerleştirilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan Ankara Palas Otelinde dikkati çeken en önemli özelliklerden birisi de odalarda müstakil banyoların bulunmamasıdır. Temizlik ve tuvalet ihtiyacı genel mekanlardan sağlanmaktadır. Fakat odalarda lavabo bulunmaktadır. O zamanki olanaklara uygun olarak kullanıcıların yatma ve diğer ihtiyaçlarını asgari şartlarda karşılayabilecek şekilde düzenlenmiştir. Günümüzde her odaya bir banyo gelecek şekilde odaların bazıları iptal edilerek banyo mekanına dönüştürülmüştür. Odalarda standart yatakların dışında dolap, sehpa, askı, komodin gibi donatı elemanları da kullanılmıştır” (Aslanoğlu, 1989).

Şekil 7. Ankara Palas Otelinin Görünüşü

Kaynak: <http://www.planpr.com/images/IAE/Atat%C3%BCrk/1024/istasyon%20caddesinde%20AnkaraPalas1924.1928.jpg> (Erişim Tarihi: 20.05.2016)

Ankara Palas'ın siyasi kimliğine karşın; turizm kimliği ağır basan İstanbul Hilton; Maviş(1985)'in belirttiği üzere Türk Turizminin başlamasına öncülük eden ilk oteldir. Uluslararası Hilton şirketiyle 1950 yılında imzalan bir anlaşmadan sonra 1955 yılında 29. şube olarak açılmış olan İstanbul Hilton, hem işleyiş, hem planlama hem de malzeme kullanımı açısından Türk Turizmine yenilikler getirmiştir (Maviş, 1985).

“Yeni Türk mimarisi ve dekorasyonunu en çok etkileyen ve uzun süre etki altında bırakan yapı Hilton Oteli olmuştur. Bu yapı işle Türkiye ilk defa Amerikan yapı metotları ile modern mimari fikirleriyle karşılaşmış ve onları büyük ölçüde benimsemişlerdir (Eldem, 1973). Hilton oteli, Türkiye’de mimariye ve dekorasyona çeşitli yenilikler getirdi. İlk olarak saçak ve çatı yeniden kalktı. Beyaz beton yüzeyler veya ince levha kaplamaları mimariye yaygın bir biçimde girdi. Büyük cam yüzeyler, asma akustik tavan, gömme lambalar, değişik iç mekan kaplamaları, yer kaplamaları gibi birçok yenilikler mimarimize girdi” (Özhisar, 1997, s.44)

Şekil 8. İstanbul Hilton Oteli Görünüşü

Kaynak:<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/8d/8e/01/8d8e0108677e5b1d641fc0f3a9260e79.jpg>
(Erişim Tarihi: 20.05.2016)

Türkiye’de konaklama yapılarının, hanlar ve kervansaraylardan otel yapılarına dönüşürken yaşadığı değişim ve gelişiminde hukuki çerçevede bir sınır belirlenmesi ihtiyacı doğmuş ve böylece 24.03.1950 tarihli “Turizm Müesseselerini Teşvik Kanunu” yürürlüğe girmiştir.

1953 yılında ise 6086 sayılı “Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu” ile turizm politikasının ana ilkelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. 1982 yılında kabul edilen 2634 sayılı “Turizmi Teşvik Kanunu” ve ilgili yönetmeliklerle değişik sınıflardaki tesislere göre belirli asgari şartlar düzenlenmiştir (Özhisar,1997, s.45).

İlk düzenlemesi 1950 yılında olan ve süreç içerisinde gelişim gösteren “Turizm Teşvik Kanunu” ve ilgili yönetmelikler, (çalışmanın yapıldığı tarihe göre) son olarak 2005 yılında güncellenmiştir. Bu çalışmada “Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik’te, 2005 yılında yapılan 8948 sayılı değişiklik”e göre olan tanımlar ve sınıflandırmalar kullanılacaktır. Konu hakkında detaylı bilgi konaklama yapılarının sınıflandırılması adlı başlığın altında verilmiştir.

2.2. KONAKLAMA YAPILARININ SINIFLANDIRILMASI

Turizm sektörü ve buna bağlı olarak konaklama yapıları; askeri ve yönetim amaçlı yapılmış olan hanlardan, günümüzde birçok farklı amaç için yapılan otel çeşitlerine kadar önemli bir değişim göstermiştir. Konaklama yapılarının geçirdiği değişimler dolayısıyla türleri de artmış ve birçok sınıflandırma sistemi ortaya çıkmıştır.

Örneğin Çakırkaya (1994) bu sınıflandırmayı şu şekilde yapar:

“Kapasitelerine göre sınıflandırılan konaklama yapıları:

Büyük konaklama yapıları (500 yataktan fazla),

Orta ölçekteki konaklama yapıları (200-500 yatak),

Küçük ölçekteki konaklama yapılarıdır. (200 yataktan küçük)

İşletme türüne göre sınıflandırılan konaklama yapıları:

Şahıs yapıları

Şirket yapıları

Uluslararası işletme zincirine bağlı yapılardır.

İşletme dönemlerine göre sınıflandırılan konaklama yapıları:

Bütün yıl boyunca açık olan yapılar,

Belli dönemlerde açık olan mevsimlik yapılardır.

Yerleşme ve ulaşım olanaklarına göre sınıflandırılan konaklama yapıları:

İstasyon otelleri

Liman otelleri

Havaalanı otelleri

Yol üzerindeki motellerdir” (Çakırkaya,1994).

Olgaç (1997) ise otel sınıflandırmalarından şu şekilde bahseder:

“Konaklama Amacı Bakımından Otel İşletmeleri: Otel işletmesinin sunduğu konaklama hizmetinin amacına göre yapılan sınıflandırmadır.4 grupta irdelenmektedir.

Kaplıca-Kür İşletmeleri: Bu işletmeler, kaplıca ve değişik banyo kürü imkanları sağlayan konaklama tesisleridir. Şifalı suların bulunduğu yerlerde; kaplıca, ılıca, içme gibi sağlık turizmi için yapılmış, tedavi ve dinlenmenin bir arada yapıldığı tesislerdir.

Sayfiye İşletmeleri: Tatil, sağlık, eğlence ve dinlenme amacıyla turizme katılanlara hizmet sunan işletmelerdir.

Kongre Amaçlı Otel İşletmeleri: Kongre, seminer, kurs çalışma grupları, komisyon toplantıları, sempozyum ve konferans gibi toplantı hizmetlerini sunan işletmelerdir.

Dağ ve Spor Amaçlı Otel İşletmeleri: Dağ havası almak, dinlenmek ve özellikle kış sporları yapmak amacıyla seyahat eden kişilere hizmet veren işletmelerdir.

Faaliyet Süreleri Bakımından Otel İşletmeleri: Faaliyet süresi bakımından otel işletmelerinin sınıflandırılması, işletmenin hizmet verdiği süre esas alınarak gruplandırma yapılmakta ve esas ölçek iki gruba ayrılmaktadır.

Bütün Yıl Açık Olan Otel İşletmeleri: Bu işletmeler bütün yıl boyunca hizmete açık olan işletmelerdir. Genellikle büyük şehir, kültür merkezleri ve ulaştırma güzergahları yakınında kurulurlar.

Mevsimlik Çalışan Otel İşletmeleri: Kuruluş yeri şartlarının yalnız birkaç aylık bir is dönemine olanak tanıdığı turizm bölgelerinde bulunur.

İki tip arasındaki en önemli fark, yıl boyu açık otellerin ülkeler arası bir farklılık yaratmamasıdır. Ancak mevsimlik oteller, ülkelere, bölgelere ve mevsimlere göre değişmektedir.

Buldukları Yere Göre Otel İşletmeleri: Bu sınıflandırma ise, otel işletmelerinin ulaştırma araçları ile bağlantılarını ve onlara olan yakınlığını göz önünde bulundurmaktadır. Bunlar:

Havaalanı Otelleri: Uluslararası havaalanları yakınında kurulan yolcu ve personelin kısa süreli konaklamaları için hizmet veren otel işletmeleridir.

İstasyon Otelleri: Avrupa ülkelerinin klasik otobüs ve demiryolu istasyonlarında kurulan otel tipleridir.

Kent Merkezlerindeki Oteller: Bu oteller müşterilerine oda ve kahvaltı hizmeti sunan, ticaret merkezleri ya da turistik merkezlerde kurulmaktadır.

Liman Otelleri: Liman şehirlerinde kurulan otellerdir.

Büyükükleri Bakımından Otel İşletmeleri:

Küçük Otel İşletmeleri:100 ve daha az oda sayısına sahip otellerdir.

Orta Otel İşletmeleri:100 ile 300 oda sayısına sahip otel işletmeleridir.

Büyük Otel İşletmeleri:300 ve daha fazla oda sayısına sahip otel işletmeleridir.

Mülkiyet Durumuna Göre Otel İşletmeleri

Özel Otel İşletmeleri

Kamu Otel İşletmeleri

Karma Otel İşletmeleri

Uygulanan Fiyat Düzeyine Göre Otel İşletmeleri: Otel işletmelerinin müşterilerinin gelir durumları ön plandadır.

Ucuz Oteller

Orta Gelir Grubuna Hitap Eden Oteller

Lüks Oteller

Konaklama İhtiyacına Göre Otel İşletmeleri

Termal Oteli

Dağ Oteli

Şehir Oteli

Resort Otel

Kongre Oteli

Kıyı Oteli

Hukuki Özellikleri Bakımından Otel İşletmeleri: Bu tür sınıflandırmada belgelendirme şekli belirleyici olmakta ve ülkelerin konu ile ilgili düzenlenmelerine bakılmaktadır. Türkiye’de hukuki statüleri bakımından otel işletmeleri iki şekilde ele alınmaktadır.

Belediye Belgeli Otel İşletmeleri: Bu türdeki otel işletmeleri Türkiye ’de yerel yönetimler tarafından sınıflandırılmaktadır. Belediye belgeli otel işletmeleri Türkiye’de ‘nitelikli’ ve ‘niteliksiz’ olmak üzere iki grupta toplanmaktadır.

Turizm İşletme Belgeli Otel İşletmeleri: Türkiye’deki bir diğer belgelendirme şekli de ‘turizm işletme belgeli’ otel işletmeleridir. Bu işletmeler Turizm Bakanlığı’nın denetimi altında faaliyet göstermektedir. Dünya standartlarına uygun olarak beş ayrı yıldız sınıfına ayrılmıştır” (Olgaç, 1997).

Konu ile ilgili çeşitli sınıflandırmalar bulunmasına rağmen, sektörün hızlı bir gelişim göstermesi sebebiyle sınıflandırmalarda da değişiklikler meydana gelmektedir. Örneğin 1982 yılında kabul edilen

2634 sayılı “Turizmi Teşvik Kanunu” ve ilgili yönetmeliklere göre konaklama yapıları aşağıdaki şekilde sınıflandırılırken;

Asli konaklama yapıları (oteller, moteller, tatil köyleri, pansiyonlar),

Tamamlayıcı konaklama yapıları (kampingler, apart oteller, oberj, spor ve avcılık yapıları, hosteller, sağlık ve termal turizmi yapıları).

“Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik’te 2005 yılında yapılan 8948 sayılı değişiklikle beraber konaklama tesislerinin sınıflandırılması şu şekilde olmuştur (çalışmanın yapıldığı tarihte halen bu yönetmelik geçerlidir):

Asli Konaklama Yapıları: (Oteller, Moteller, Tatil Köyleri, Pansiyonlar, Kampingler, Apart Oteller, Hosteller) (4. Kısım, birinci bölüm)

Özel Tesisler (Özel Tesisler, Butik Oteller) (4. Kısım, yedinci bölüm)

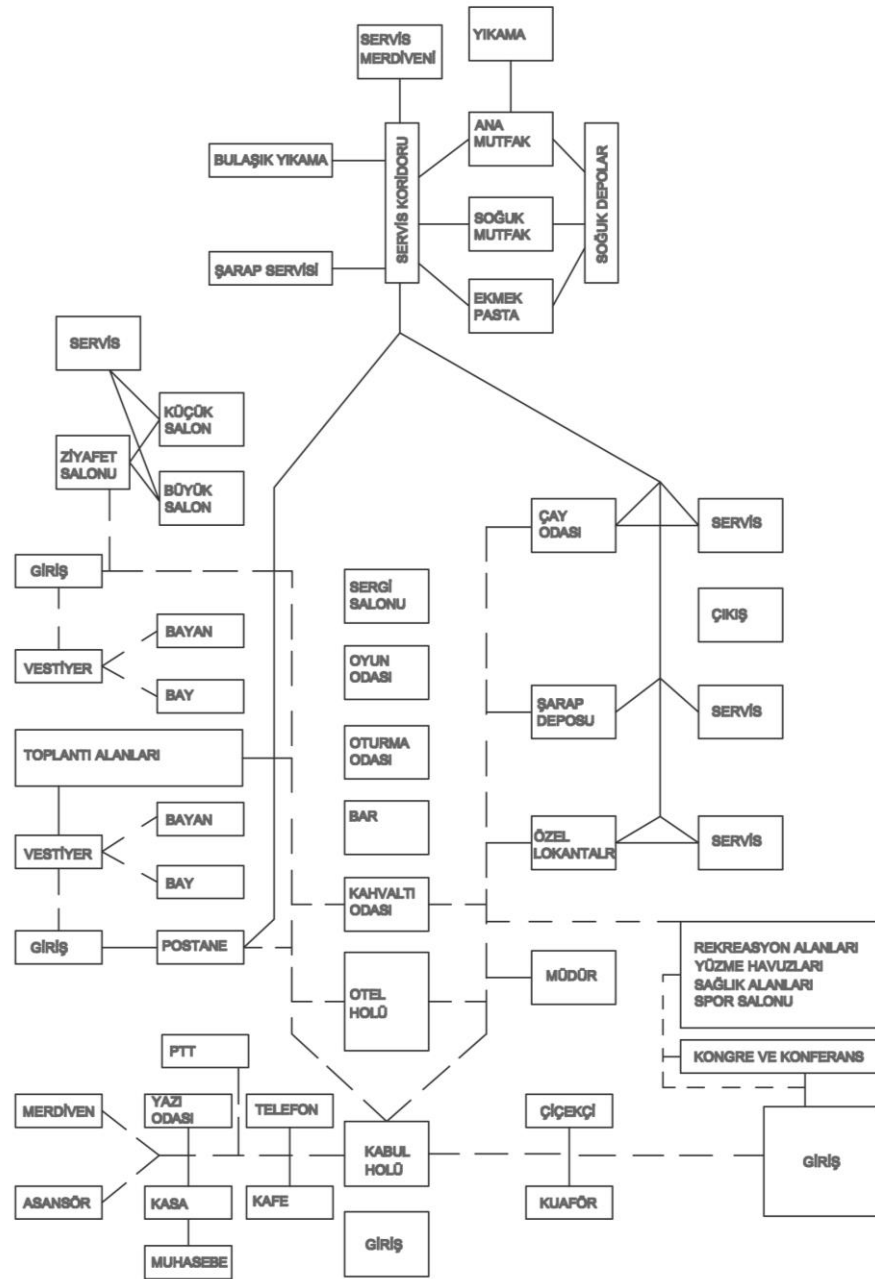
Bileşik Tesisler (Turizm Kentleri, Turizm Kompleksleri, Tatil Merkezleri, Zincir Tesisler, Personel Eğitimi Tesisleri) (4. Kısım, sekizinci bölüm)

İlgili yönetmelikte (Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik, Karar Sayısı: 2005/8948) de belirtildiği gibi Turizm Kompleksi tanımı yalnızca -beş yıldızlı- bir konaklama yapısını değil, konaklama yapısına entegre halde bulunan bir takım aktivite alanlarını (golf tesisi, kongre merkezi, sağlık merkezi, temalı parklar, eğlence merkezi vb.) da tarifler. Bu entegre alanları rekreasyon alanı olarak tanımlamak mümkündür. Rekreasyon alanları ile ilgili detaylı bilgi bu çalışmanın ikinci bölümünde verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında Turizm Kompleksi yapılarının yalnızca konaklamaya yönelik olmadığı bunun yanında rekreasyon alanlarının da önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır. Turizm yapıları hem konaklama amacıyla hem de rekreasyon amacıyla ele alındığında, mekansal özelliklerini inceleyebilmek için öncelikle mekanların biçimlenmesini analiz etmek yerinde olacaktır.

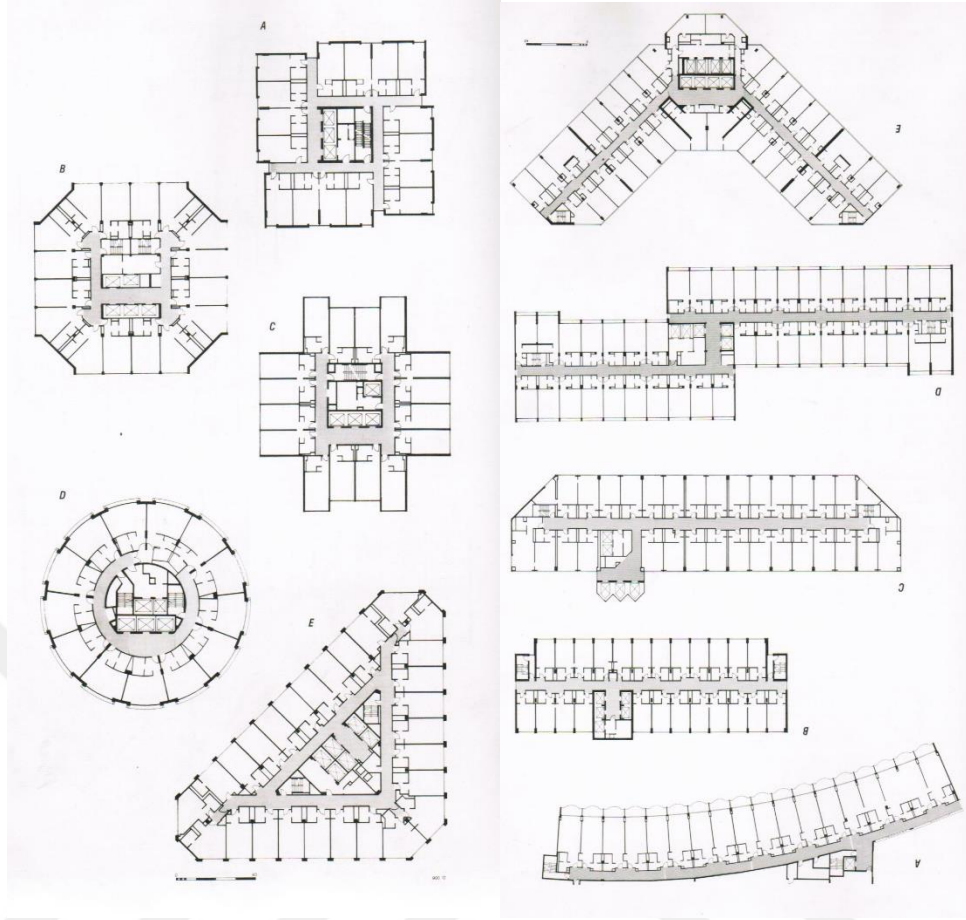
2.3. TURİZM YAPILARININ MEKAN BİÇİMLENMESİ

Bu başlık altında beş yıldızlı otel yapılarının mekansal dağılımı ve biçimlenmesi ile işlevleri ve içerikleri incelenmiştir. Mekansal biçimlenmeye etkisi yönünden ilgili yönetmelik incelenebilir. Ancak yönetmelik gereklilikleri tek bir plan tipini işaret etmez. Gereken özellikleri sağlayacak şekilde tasarlanmış olan birçok otel planlaması çeşidi mevcuttur. Aşağıdaki tablolarda otel mekanlarının birbiriyle ilişkileri ve bu ilişkileri sağlayabilen farklı otel planlama biçimleri görülmektedir.

Şekil 9. Otel işleme şeması. Kaynak: Doğu,1982

Şekil 10. Otel yapıları plan tipleri. Kaynak: Rutes, 1985, s.163-164

İlgili yönetmelik maddelerine de dayanılarak Turizm Kompleksi içerisindeki beş yıldızlı konaklama yapılarında bulunan mekanlar genel mekanlar, özel mekanlar, servis mekanları ve ofis mekanları olarak sınıflandırılmaktadır. Genel mekanlar tüm müşterilere hizmet veren giriş-lobi, yeme içme alanları, balo salonları, sağlık bölümleri gibi alanları; özel mekanlar yalnızca konaklama yapan müşterilere yönelik olan yatak katlarıyla yatak odaları ve ıslak hacimlerini yani mahremiyeti yüksek alanları kapsar. Servis mekanları da personel kullanımına yönelik olan mutfak, depo, servis koridorları, çamaşırhane, tesisat odaları, personel dinlenme odaları gibi alanlardır. İdari mekanlar ise otelin yönetiminden sorumlu kişilerin kullandığı yönetici ofisi, muhasebe, satın alma, sekreterlik gibi alanları içerir (Alsaç, 2008).

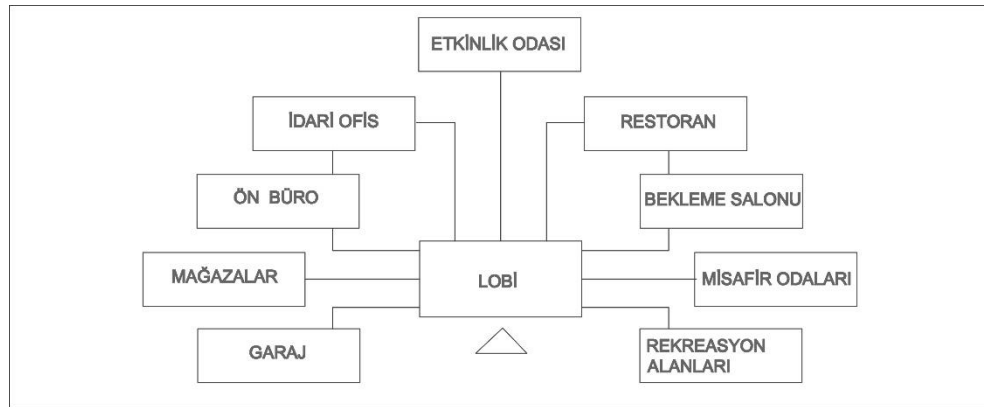
2.3.1.Genel Mekanlar

Konaklama yapılarının genel mekanları tüm müşterilerin kullanımına açık olan, genellikle belli etkinlikler için düzenlenmiş ortak mekanlardır.

“Beş yıldızlı otellerde bulunan genel mekanlar, konaklama yapan misafirlerle birlikte dışarıdan gelen misafirlerin de kullanımına açık olan lobi, restoran ve barlar, çok amaçlı salonlar, spa, gibi birimlerdir. Genel mahaller, otel için çok önemli bir gelir kaynağı olmakla birlikte, dışarıdan kullanıma açık mekanlar olduğundan otelin tanıtımında da önemli rol oynamaktadır” (Alsaç, 2008, s.88).

Bu alanların mekansal organizasyonu ile ilgili tek tip bir planlama söz konusu değildir ancak mekan düzenlenmesi hem kullanıcının kolay yön bulabilmesi amacıyla hem de personelin işleyişi devam ettirebilmesi açısından birbirleriyle ilişkili mekanlar üzerinden ilerler.

Rutes (1985) konaklama yapılarında genellikle uygulanan halka açık mekanların dağılımını aşağıdaki gibi tabloda anlatmıştır. Ancak bu düzenleme ve içeriğindeki işlevler genel geçer kararlar olmaktan ziyade, tamamen otelin işleyişine bağlı gelişen, ekleme ya da çıkarma yapılabilecek mekanların listesini gösterir.

Şekil 11. Otel mekan şeması. Kaynak: Rutes, 1985, s.179

a.Giriş ve Lobi

Giriş mekanları diğer yapılarda olduğu gibi otel yapılarında da ilk izlenimin oluşmasında etkilidir. Özellikle ana girişler mekansal olarak tanımlanmış, araç, yaya ve engelli girişlerine olanak sağlayacak şekilde ve hava koşullarına karşı korunaklı olmalıdır. Bunun yanında konaklayacak kişilerin bagajlarıyla birlikte kullanabileceği mekan ve donatıların olmasına ve yangın yönetmeliğine de dikkat edilmelidir (Sever, 2008, s.68).

“Giriş mekanının tasarım aşamasında, müşterinin mekanı daha kolay algılayabilmesi, mekana uyum sağlayabilmesi ve böylece beğenisinin kazanılabilmesi, mevcut örneklerle ortaya çıkan deneyimlere dayanılarak, birtakım genellemeler giriş mekanı için aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Giriş, müşteri tarafından kolay algılanabilmeli, açık ve belirgin olmalı, araç trafiğinin kolay ulaşabileceği bir şekilde tasarlanmalıdır.
- Özürlü vatandaşların yararlanabilmesi için rampalar oluşturulmalı ve gerekli mesafeler korunmalıdır.
- Lokantalar, ziyafet salonları, balo salonu gibi mekanlar için otelden bağımsız ikinci derecede girişler düşünülmelidir.
- Kabul mekanı ve oturma gruplarını da içine alan iç mekana ait iyi bir görünüş sağlanmalı, iç mekana ait özellikler ve mekan zenginliği dışarıdan da okunabilmelidir.
- Planlama, konukların özel araçlarla, taksitlerle, otobüslerle veya yürüyerek gelebilecekleri öngörüsü çerçevesinde yapılmalı, bunun için gerekli olan mesafeler sağlanmalıdır“ (Çalı, 2011, s.41-42).

Lobiler; kullanıcının giriş mekanından sonra içinde bulunduğu, yapının mekan tasarımı ve biçimlenmesi açısından ilk izlenimlerini oluşturduğu bir diğer mekandır. Resepsiyon, vestiyer, bekleme salonu gibi alanları da içinde bulunduran lobiler müşterinin karşılandığı mekan olarak önemlidir (Sever 2008, s.68).

Otel misafirlerinin tamamı tarafından kullanılan ve misafirlere otel hakkında ilk izlenimi veren mekan olan lobinin otelin imajını oluşturmada rolü büyüktür. 1970'li yıllara kadar nispeten küçük mekanlar olan otel lobileri bu yıllardan sonra büyümeye başlamıştır (İldeniz, 1991; Çalı, 2011, s.87).

Rutes ve Penner(1985)'e göre, turizm yapılarındaki ortak alanların içinde lobi, ziyaretçi üzerinde en büyük etkiyi oluşturan mekandır. Lobinin planlama kriterleri, binanın taşıyıcı sistemiyle, müşteri ve personel dolaşım alanlarıyla ve işletme birimlerinin özellikleri ve yerleşimiyle doğrudan ilişkilidir (Özsever, 2008, s.71).

Otelin prestij mekanı olmakla birlikte lobi, misafirlerin odalara ve diğer genel mekanlara yönlendirilmesini ve ulaşımını sağlayan ana sirkülasyon alanıdır. Otelin giriş holü ile yakın ilişki içinde olan lobide ön büro, resepsiyon, bekleme ve dinlenme alanları, merdiven ve asansörler, genel tuvaletler ve satış üniteleri yer almaktadır. Genellikle otel lobilerinde bir restoran veya bar bulunmaktadır. Böyle bir imkan olmaması durumunda lobideki dinlenme alanlarında aperatif yiyecek ve içecek servisi verilmektedir (Alsaç, 2003, s.89).

“Beş yıldızlı otel lobilerinde misafirlere gezilecek yerler, restoranlar, aktiviteler gibi konularda bilgi verilen, uçak rezervasyonu, araç kiralama gibi hizmetler sunulan bir danışma bölümü bulunmaktadır. ‘Konsiyerj’ servisi adı verilen bu hizmet resepsiyon aracılığı ile verilebildiği gibi, resepsiyondan ayrı düzenlenmiş bir yerde de verilebilmektedir. Örneğin İzmir Princess Hotel’de resepsiyonun bir kısmı konsiyerj hizmeti için ayrılmış durumdadır.” (Alsaç, 2008, s.90)

b.Yeme-İçme Mekanları

“Yemek yeme bir gereksinim olmanın yanında, aynı zamanda kültürel bir olgudur. Bu olgu toplumların yemek kültürünü oluştururken, bu gereksinimin karşılandığı mekanların tasarlanmasında da önemli bir kriterdir. Bu

nedenle yeme mekanlarının tasarımı ayrı birönem taşımaktadır.” (Sever, 2008, s.71)

Yemek mekanlarının planlamasında manzaralar, iç mekan tasarımı, müşterilerin ve personelin sirkülasyonu, yemek servis yöntemi, dikkate alınması gereken niteliklerdendir (Sever, 2008, s.73).

“Beş yıldızlı otellerde, farklı konseptlerde tasarlanmış birden fazla restoran ve bar bulunmaktadır. Genel olarak restoranların biri kahvaltı, öğle ve akşam yemeklerinin açık büfe olarak sunulduğu ana restoran olarak hizmet vermektedir. Diğerleri ise Dünya mutfaklarından yemek ve içkilerin alakart olarak sunulduğu restoranlardır. Beş yıldızlı otelin bünyesinde birden çok alakart restoran bulunması durumunda bu restoranlar özel dekorasyonlarla ‘Osmanlı Mutfağı’, ‘İtalyan Mutfağı’ gibi özel mekanlar olarak tasarlanabilmektedir. Ana restoran genellikle otel misafirlerine hizmet verirken, alakart restoranlar dışarıdan gelen konukları da ağırlamaktadır. Bazı otellerde yalnızca gruplara hizmet veren restoranlar da bulunmaktadır” (Alsaç, 2003, s.90).

“Beş yıldızlı otellerde içki, aperatif yiyecek ve tatlı servisi yapılan çeşitli konseptlerde barlar düzenlenmektedir. Barlar genellikle lobi, çok amaçlı salonların fuaye alanları, havuz başı gibi misafirlerin bekleme veya dinlenme alanlarında yer almaktadır. Günümüzde sağlık merkezlerinin içinde vitamin bar düzenlemesi de oldukça yaygındır. Barlar dışında beş yıldızlı otellerde gece kulübü hizmeti de verilmektedir. Canlı müzik veya dj programı yapan gece kulüpleri ses izolasyonu açısından genellikle bodrum katlarda veya en üst katta yer almaktadır. Bazı beş yıldızlı otellerin gece kulüpleri oldukça popüler mekanlar haline gelerek kentin gece hayatı içinde yer almakta, otelin tanıtımına katkıda bulunmaktadır” (Alsaç, 2008, s.90).

c. Çok Amaçlı Salonlar

Beş yıldızlı otellerde toplantı, seminer, balo gibi etkinliklerin düzenlendiği çok amaçlı salonların mekansal organizasyonunda; lobi, ıslak hacimler, vestiyer gibi ortak hacimlere kolay ulaşılabilir olması, yiyecek içecek servisine uygun olması, gerektiğinde sergileme olanağına sahip olabilmesi, kokteyl, bekleme, toplanma gibi eylemlere

uygun olması ve kullanılacak malzemelerin depolanmasına olanak sağlayacak şekilde olması gibi kriterler etkilidir. Bazı otellerde sirkülasyonun lobide yoğunluk oluşturmamasını sağlamak için bu salonlara dışarıdan ayrı bir giriş de verilebilmektedir.

“Çok amaçlı salonların bazıları otomatik veya manuel olarak açılıp kapanabilen bölücülerle ayrılarak aynı anda birden fazla etkinliğe hizmet etmesi sağlanabilmektedir. Kongre, düğün gibi çok sayıda kişinin katıldığı etkinlikler dışında, özellikle iş toplantıları için bir araya gelen grupları ağırlayan şehir otellerinde, 10-50 kişi kapasiteli çok sayıda küçük toplantı odası bulunmaktadır.”

“Çok amaçlı salonlar çeşitli etkinliklerde toplantı, sınıf, tiyatro, resepsiyon ve ziyafet düzenlerinde hazırlanmakta, salonların kapasiteleri düzenleme şekline göre değişmektedir. Örneğin Swissotel The Bosphorus’un en büyük çok amaçlı salonu olan, 1062,5 m²alana sahip Fuji Salonu’nun kapasitesi toplantı düzeninde 164-260, sınıf düzeninde 1000, tiyatro düzeninde 1600, resepsiyon düzeninde 1200, ziyafet düzeninde ise 1008 kişidir” (Alsaç, 2008, s.91).

Otellerdeki etkinlik çeşitliliğinin önemli bir parçası olan çok amaçlı salonlar, kullanıcıya hem çalışma hem dinlenme açısından sağladığı olanakların yanında, otel işletmesine de ayrıca kar getirici bir faaliyet alanı oluşturur.

d.Sağlık Mekanları

“Sağlık merkezi, beş yıldızlı otelin havuz, hamam, buhar banyosu, sauna, solaryum, jakuzi, terapi ve masaj odaları, kuaför, spor salonu, soyunma odaları gibi birimlerden oluşan bölümüdür. Günümüzde sağlık merkezleri ‘SPA’ olarak adlandırılmaktadır. SPA kısaltması, ‘Su ile Gelen İyilik’ anlamını taşıyan Latince ‘Salus Per Aquam’ kelimelerinin baş harflerinden oluşmaktadır” (Alsaç, 2008, s.92).

Beş yıldızlı otellerin sağlık mekanları, otelde konaklayan kişiler haricinde, konaklama yapmayan kişilerin de kullanımına açık olan genel mekanlardandır. Bu mekanlarda yapılabilecek aktiviteler yüzme, su jimnastiği, step, aerobik, pilates, stretching, yoga gibi spor alanları ve ya cilt bakımı, masaj, yosun terapisi gibi sağlığa yönelik olanlar olarak örneklendirilebilir (Alsaç, 2008, s.92).

“Otellerin sağlık merkezleri genellikle bodrum katlarda yer almaktadır. Kapalı havuz tesisatı ve sauna, solaryum gibi mahallerin teknik ihtiyaçlarının çözümünde kolaylık sağlayan bu konumlandırma, özellikle spor salonu ve havuzda gün ışığından yararlanmak isteyen misafirlerde memnuniyetsizlik yaratabilmektedir. Bu nedenle İstanbul Conrad Hotel’in spor salonunda olduğu gibi gün ışığı imkanı sunan tasarımlar da yapılmaktadır” (Alsaç, 2008, s.93).

Bunun yanında sağlık mekanı olan hacimler barındırdıkları içerikler açısından detaylı bir tesisat çözümlemesini gerektir. Buna bağlı olarak otel tasarımlarında genellikle bu alanlar alt katlarda konumlandırılır.

e.Eğlence Mekanları

Eğlence mekanları da sağlık merkezleri gibi aktivite çeşitliliği yoğun alanlardır. Açık-kapalı havuzlar, gösteri alanları (amfi-tiyatrolar), oyun parkları, temalı eğlence parkları, çocuk oyun bahçeleri vb gibi hem konaklayan hem konaklamayan müşterilerin kullanımına açık alanları içeren eğlence mekanlarının mekansal organizasyonunda da dikkat edilmesi gerekenler işlev çeşitliliği, teknik gereklilikler ve bağlantılı mekanlarla ilişki durumudur.

Eğlence mekanları da diğer genel alanlar gibi, konaklama yapmayan müşterilere de hizmet sağladığından, mekan organizasyonu ve sirkülasyonlar özel mekanlarla çakışmayacak şekilde konumlandırılmalıdır. Çoğu dış mekanlarda konumlandırılan eğlence

mekanları tasarlanırken yapı verileri kullanılabilirdiği gibi, yapıdan bağımsız olarak da konumlandırılabilir.

2.3.2. Özel Mekanlar

Yatak odaları yalnızca konaklama yapacak olan müşterilerin kullanımına açık olan özel mekanlardır. Bu sebeple genel mekanlardan farklı bir mekansal organizasyona sahiptir. Mahremiyetin sağlanması ve gürültüden uzak durulmak için genel mekanlarla birincil ilişkide konumlandırılmaları tercih edilmez.

Yatak katlarında standart oda diziliminin yanında daha geniş alana yayılan, üst düzey donanımlı süit odalar veya kral daireleri bulunabilir. Bu özel odalar bazen tüm katı da kapsayabilir.

Özel mekanlar standart odalar haricinde süit olarak adlandırılan odalar da içerebilmektedir. Süit odalar standart odalardan farklı olarak oturma alanı içerir. Otel işletmesinin müşteri profili ve beklentisiyle ilişkili olarak bu odalar aile suiti, iş adamı suiti gibi çeşitlenebilir; çocuk odası, çalışma odası, toplantı odası gibi birimler eklenebilmektedir (Alsaç, 2008, s.87).

Süitlerin yanı sıra standart odalardan farklı olarak tasarlanan bir diğer oda çeşidi ise kral daireleridir.

“Kral dairesi beş yıldızlı otelin en prestijli odasıdır. Genellikle kral dairesinde ebeveyn yatak odası dışında bir yatak odası daha bulunmaktadır. Oturma odası, çalışma odası, yemek odası, mutfak ya da Amerikan bar gibi birkaç bölümden oluşan kral dairesi, diğer tüm odalardan daha üstün özelliklere sahip donatılarla dekore edilmektedir. Beş yıldızlı otellerin kral daireleri zaman zaman devlet adamlarını veya dünyaca ünlü sanatçıları da ağırlamaktadır” (Alsaç, 2008, s.87).

Bir diğ er oda tipi ise 'Connected' oda olarak adlandırılan birbiriyle bağlantılı odalardır. İki ya da daha fazla oda arasında geçiş yapılabilmesine uygun bağlantılar oluşturulmaktadır. Bu odalar özellikle çocuklu ailelerin ya da refakatçisi ile konaklama yapan engelli müşterilerin tercih ettiğ i odalardır.

“Özel durumlar dışında standart odalar banyo ve yatak odası bölümlerinden oluşmaktadır. Yatak odalarında genel olarak bir adet çift kişilik veya iki adet tek kişilik yatak, iki komodin, gardrop, değerli eşya kasası, boy aynası, bir ya da iki adet tek kişilik koltuk, sehpa veya masa, makyaj ve / veya çalışma masası, bir adet sandalye ve / veya puf, bavulluk, minibar ve tv ünitesi bulunmaktadır. Yatak odalarında tavandan aydınlatma yerine duvar aplikleri, baş ucu lambaları ve ayaklı lambader tercih edilmektedir. Standart oda banyoları küvet, klozet ve lavabo tezgahı ve aynası ile aksesuarlardan oluşmaktadır. Türkiye'deki otellerde genellikle bide kullanılmamaktadır” (Alsaç, 2008, s.85).

Alsaç (2008)'in yukarıda listelediğ i özellikler ilgili yönetmelikte de zorunlu kılınan asgari özellikler olmakla birlikte bunlara ek olarak, otel işletmesinin sağladığı bazı donatılar da odalarda bulunabilmektedir.

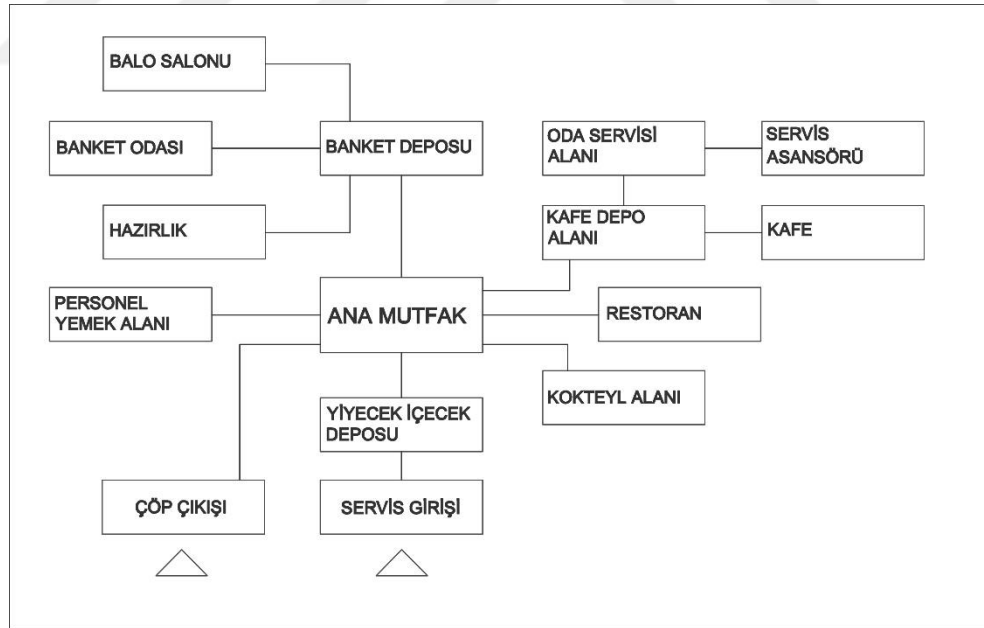
Standart odaların bazıları engelli kullanımına uygunluk, tütün ürünleri kullanımına uygunluk, evcil hayvanla konaklamaya uygunluk gibi farklı kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde düzenlenir.

Yatak katlarında yatak odaları ve içlerinde bulunan ıslak hacimler dışında genellikle sirkülasyon alanlarına yakın konumlandırılmış olan kat ofislerini de içerir. Kat ofislerin yatak odalarının günlük bakımı/temizliğ i sırasında görevli personelin ihtiyaç duyduğ u temizlik malzemeleri, buklet malzemeleri ve havlu-çarşaf gibi tekstil ürünlerinin bulunduğu mekandır. Bir otelin kat ofisini içerip içermemesi ilgili yönetmelikte yatak sayısına bağı lı olarak belirlenmiştir.

2.3.3.Servis Mekanları

Servis mekanları, müşteri kullanımına açık olmayan, personelin sağlayacağı hizmetler için hazırlık yapılan fonksiyonel alanlardır. Bu mekanların organizasyonu müşterilerle sirkülasyonu çakışmayacak ancak ilgili birimlere kolayca hizmet sağlayabilecek şekilde olması üzerine kuruludur. Ayrıca kendi işlevlerini de yerine getirebilmesi açısından genellikle bodrum katlarda, servis girişinden de ulaşılabilecek şekilde tasarlanmalıdır (Alsaç, 2008, s.95).

“Servis girişi ile personel girişi ayrı olabildiği gibi, bu iki işlev tek mahalde de toplanabilmektedir. Servis girişi her türlü malzemenin (gıda, temizlik ürünleri, mobilya, çiçek vs.) otele kabul edildiği ve çöplerin dışarı çıkartıldığı mekandır. Bazı otellerde çöp çıkışı ayrı tasarlanmaktadır. Çöp çıkışının yapıldığı mahalde çöplerin saklandığı soğuk çöp depoları bulunmaktadır” (Alsaç, 2008, s.95).

Şekil 12. Servis mekanları şeması. Kaynak: Rutes, 1985, s.202

a.Mutfaklar

Otelin ana mutfacı; gıda depoları ve servis girişi ile birincil, ilişkide konumlandırılmalıdır. Servis girişinden gelen malzemelerin kuru gıda, soğuk saklama, içecekler gibi sınıflandırılarak depolanması ve gerektiğinde mutfaca taşınması yönünden bu bağlantılar önemlidir (Alsaç, 2008, s.95).

“Gerek bina içindeki fonksiyonel ilişkiler gerekse mutfak içinde yer alan ünitelerin iyi bir şekilde düzenlenmesi, işletmede çeşitli aksaklıkların meydana gelmesini, servis standartlarının veriminin düşmesini engellemektedir. Malzeme kontrol ve tartı yeri, yiyecek depoları, hazırlık yerleri, ana mutfak, fırın, kahvaltı mutfacı, bulaşık kısmı, garson yolu ve personel yemek salonlarını içeren servis kısmıdır” (Sever, 2008, s.80).

Gerekli mutfak alanı otelin müşteri kapasitesiyle ve sunduğu hizmet çeşitliliğiyle birebir ilişkilidir. Sever (19xx) İn de belirttiği gibi müşteri sirkülasyonu ile müşteri sirkülasyonunun ayrılması hem yatay hem düşey sirkülasyonun ayrılmasını ifade eder ve yine sunulan hizmetle doğrudan ilişkilidir. Mutfak alanı; yemek yeme mekanlarının yanında yatak odaları, eğlence mekanları ve çok amaçlı salonlara da hizmet sağlar (Sever, 2008, s.80).

b.Depolar

Konaklama yapılarında depolar, saklanacak malzemenin çeşidine göre birçok farklı yerde konumlandırılabilir. Gıda depoları kuru gıda, soğuk depolanması gereken gıda, içecek gibi farklı alanlarda ve mutfakla birincil ilişkide tasarlanırken; temizlik malzemeleri ve tekstil ürünleri ilgili personel ve hacimlerle ilişkili; evrak depolama alanları da idari ofis mekanlarına yakın şekilde tasarlanmalıdır.

c.Personel alanları

Konaklama yapılarının personel alanları otel personelinin kullandığı her türlü mekanı tarifler. Soyunma odaları ve duş alanları, personel yemekhanesi ve dinlenme alanları, şehir dışındaki otellerde bulunan personel lojmanları gibi birçok mekan personel odaları olarak nitelendirilir. Bu alanlar personelin kullanacağı servis mekanlarıyla birebir ilişkide olarak tasarlanmalıdır.

“Servis mekanları tasarımında temel prensip, personelin tüm servis alanlarına, misafirlerin kullandığı mekanlardan geçmeden ulaşabilmesidir” (Alsaç, 2008, s.96).

d.Kat ofisleri

Yatak katları başlığında açıklanmış olan kat ofisleri personelin kullandığı servis mekanlarından biridir.

“Kat servisleri: Otelin merkezi bir yerinde tercihen merdiven ve asansör holü civarında bitişik veya ayrı ayrı gruplar halinde planlanır. Bagaj ve servis asansörü, personel odası, çamaşır odası, ofis- çay mutfağı, servis asansörü ve merdiveni birimlerini içeren servis kısmıdır”(Sever, 2008, s.80)

e.Çamaşırhane

Konaklama yapılarında yoğun olarak kullanılan bir diğer servis mekanı ise çamaşırhanelerdir. Bu alanlarda hem katlardan gelen kirli tekstil ürünlerinin (masa örtüleri, perdeler, çarşaf, battaniye, yatak örtüleri vb.) temizliğinin hem de varsa otelin müşterilerine sağladığı bir hizmet türü olan çamaşır yıkama servisinin gerçekleştiği alandır. Çamaşır yıkama servisi müşterilerin kıyafetlerinin otel bünyesinde yıkanması anlamına gelir.

Çamaşırhanelerin konumlandırılmasında hem temizlenen çamaşırların depolanacağı alana yakınlık hem kat servislerine yakınlık hem de varsa terzi atölyesine yakınlık önemlidir.

f.Tesisat alanları

Başta iklimlendirme (ısıtma-soğutma) olmak üzere her türlü havalandırma, elektrik gibi mekanik ve sıhhi tesisat alanlarını kapsayan tesisat alanları, tesisat odası olarak otelin çeşitli yerlerinde konumlandırılabilir.

“İzmir Crowne Plaza Hotel’de olduğu gibi, çok katlı otel yapılarında, yatak katlarından biri tesisat katı olarak ayrılabilir (Şekil 4.28). Bunun dışında bodrum katlarda da özellikle kapalı havuz, mutfak, çamaşırhane gibi mahallere ait mekanik tesisatın düzenleneceği mahallere ihtiyaç duyulmaktadır“ (Alsaç, 2008, s.95).

Ayrıca tesisat alanlarında ya da bu alanlarla birincil ilişkili olarak, ilgili teknik personelin çalışma ve dinlenmesine olanak sağlayacak şekilde bir teknik ofis konumlandırılmalıdır.

2.3.4. İdari Mekanlar

İdari mekanlar otelin işletmesinden sorumlu her pozisyondaki çalışanın kullandığı ofis alanlarıdır.

“Otelin yönetildiği, kararların, servis bölümlerine direktiflerin verildiği, personel organizasyonunun belirlendiği alandır. Otel müdürü, müdür yardımcısı, sekreterler, satış müdürü, muhasebe, personel servisi, satın alma, kontrol, kayıt gibi mekanlar, kendi içlerinde alt mekanlar içeren yönetimsel birimlerdir. Ayrıca sağlık ve ilkyardımla ilgili mekanlar da bulunabilmektedir”(Sever, 2008, s.79).

“Beş yıldızlı otellerde yönetimin altında yer alan departmanlar; ön büro, kat hizmetleri, yiyecek-içecek, satış - pazarlama, insan kaynakları ve eğitim, finans-muhasebe, sağlık merkezi, teknik ofis, bilgi işlem ve güvenlidir” (Alsaç, 2008, s.94).

Bu mekanların organizasyonu servis dallarında çalışan personel alanlarıyla ilişkilidir. Örneğin; Alsaç (2008) ön büro ofisinin resepsiyonla ilişkili konumlandırılması gerektiğini çünkü rezervasyon, resepsiyon ve santral hizmetlerinin ön büroya bağlı çalıştığını vurgular. Bunun yanında satış ve pazarlama, insan kaynakları ve eğitim, finans muhasebe departmanlarının yönetim ile ilişkide olacak şekilde lobi veya lobi üstü katlarda yer aldığını belirtir.

Güvenlik departmanı da idari ofislere bağlı olarak hizmet sağlayan bir alandır. Ancak görevi itibariyle mekansal düzenlenmenin ofislere yakın olması beklenmez. Bunun yerine güvenlik personelinin ana giriş, servis girişi, varsa otopark ve açık mekanlarda, belirli mahal ve mekanlarda görev yapması beklenir. Sağlık merkezi yönetim departmanı ise idari ofisten çok sağlık merkezi içinde yer almaktadır. Alsaç (2008) bu konudan şöyle bahseder:

“Spor eğitmenleri, cilt bakım uzmanları, masör ve masözler, sağlık merkezi resepsiyonu ve havuzların bakımından sorumlu personel sağlık merkezi yönetimine bağlı olarak çalışmaktadır (Alsaç 2008, s.94).

2.4. BÖLÜM SONU

Konaklama ihtiyacı ilk çağlardan günümüze farklılaşarak gelmiştir. Başlangıçta siyasi ve ekonomik faktörler rol oynarken, özellikle ulaşım araçlarının gelişmesiyle ve sağlık turizminin ortaya çıkışıyla hem seyahat hem de konaklama yapılarının süreci etkilenmiştir.

İlk olarak Han ve Kervansaray yapılarıyla oluşmuş olan konaklama yapıları, Endüstri devrimi sonrası süreçte günümüzdeki halini almaya başlamıştır. Bu yapılar han ve kervansaray modellerinde yalnızca konaklama ve zorunlu ihtiyaçlara cevap verirken, sonraları zorunlu ihtiyaçların yanında konfor koşullarının iyileştirilmesi ve çeşitli etkinliklerin eklenmesiyle gelişmiştir.

Türkiye’de de özellikle İstanbul ve Başkent Ankara’da modern anlamda yapılmış olan ilk otellere bakıldığında Anadolu’da süregelmiş olan han ve kervansaray yapılarından daha farklı bir oluşum içerdiği görülebilmektedir.

Son birkaç on yılda ise Türkiye’deki konaklama yapısı oluşumu ciddi bir ilerleme kaydetmiştir ve böylece değişen tatil anlayışına uygun, farklı ihtiyaçlara cevap verebilen yapıların yanında mekan tasarımlarıyla da tematik yaklaşımlar sergileyen yapılar inşa edilmiştir.

Konaklama yapılarında mekansal oluşum, öncelikle müşterilerin kullanacağı genel ve özel mekanlar üzerinden ilerler; bu mekanlara servis sağlayan ve idaresini gerçekleştiren alanlar arka planda konumlandırılır.

Çalışmanın konusu olan genel mekanlar ise bir çok farklı işlevin gerçekleştirilebildiği ve farklı mekansal ihtiyaçları olan alanlardır. Yemek yeme alanlarından, toplantı salonlarına; sağlık ve spor alanlarından havuzlara kadar çeşitlenebilen bu alanlar rekreasyon mekanları olarak tanımlanmaktadır.

3.BÖLÜM

REKREASYON MEKANLARI OLARAK KONAKLAMA YAPILARININ GENEL MEKANLARI

3.1. REKREASYON KAVRAMI

İnsanın var olmasıyla ilgili zaman kavramı; temel gereksinimlerin karşılanması ve yaşamın devam ettirilmesi üzerinden; geçimle ilgili zaman ise bu gereksinimlerin karşılanması için çalışma ve ekonomik olarak gelir elde etme üzerinden tariflenmektedir. Dünya üzerinde yaşanan tüm ekonomik ve sosyal değişimler ve bu iki kavramın sonucu olarak; insanların kendilerine ait bir dinlenme-eğlenme zamanı yani boş zaman kavramı tanımlanmaktadır (Ceyhun, 2008).

“Geçtiğimiz yüzyıllık süreç içerisinde endüstri devrimi sonrası ortaya çıkan iş yaşamına ait düzenlemelerle rekreasyon kavramının tanımları, kuramları oluşmaya başlamış ve bu kavramla ilgili bilimsel çalışmalar başlamıştır. Rekreasyonun temel amacı bireylere işlerinden ve yaşamsal sorumluluklardan arta kalan zamanlarında; kişisel gelişim, yenilenme, sosyal ve kültürel tatmin elde etme, dinlenme, eğlenme gibi alanlarda kişilere değerli katkı sağlamaktır. Böylesine insancıl bir amaca hizmet eden bir kavram olan rekreasyon kavramı, gelişen toplumlar içerisinde bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu kavramın belirgin biçimde yaşam içerisinde yer almaya başladığı 19. yüzyıl sonu ve 20.yüzyıl başlarındaki dönemde rekreasyona yönelik mekanlar toplum ve şehir hayatında yaygın olarak yerini almaya başlamıştır. Rekreasyon alanları ilk ortaya çıktıkları dönemlerde şehir içerisinde halkın ortak kullanımına açık panayır alanları, parklar gibi açık alanlar olarak tasarlanmaktadır”(Aktaş, 2009, s.1).

20. yy'ın ortalarında; teknoloji ve ekonomi alanında yaşanan tüm gelişmeler rekreasyon tanımını ve önceleri parklardan ibaret olan rekreasyon mekanlarını zamanla daha çok etkilemiştir. Kapitalimin egemenliğiyle tüketim toplumuna evrilen kitlesel yaşam kişilerin bireysel, sosyal ve toplumsal gelişimlerine katkı sağlayan rekreasyonu da gelir getiren bir mekan olarak tanımlamıştır. Yapı teknolojilerindeki gelişmelerin iç mekanda geniş alanlar geçmeye olanak sağlayan malzemelerin bulunmasına etkisiyle de rekreasyon aktiviteleri dış mekanlardan iç mekanlara girebilmiştir. Günümüzde rekreasyon alanları, yapılması planlanan aktivitelere uygunluğuna göre iç mekanda ya da dış mekanda gerçekleşebilmektedir.

Tüm bu gelişmelerin etkisiyle konaklama yapıları da yalnızca seyahat eden insanların barınma, güvenlik gibi temel ihtiyaçlarının karşılanabildiği yapılar olmaktan çıkmış; ilk olarak barınmanın yanına sağlık ve dinlenme amaçlı eylemlerin dahil edilmesi ve giderek daha fazla fonksiyonun eklenmesiyle bu yapılar tek başlarına içerdikleri eylemler için seyahat sebebi haline gelmiştir.

Bu anlayış içinde konaklama yapıları; günümüzde geldiği noktada; barınmanın yanında havuz, plaj, spa gibi sağlık aktivitelerini; temalı parklar, oyun ve sinema salonları gibi eğlence aktivitelerini; balolar, toplu yemekler ve kongreler gibi çalışma hayatına yönelik aktiviteleri; animatörler tarafından hazırlanan programlarla birlikte de sosyal aktiviteleri içeren yapılar haline gelmiştir. Bir çok çeşitlilik gösteren tüm bu aktiviteler rekreasyon başlığı altında toplanabilmektedir.

3.1.1 Rekreasyon Tanımı

Rekreasyon eyleminin gerçekleşebilmesi için öncelikle bir “boş zaman” tanımı gerekmektedir. Tezcan (1982)'a göre; boş zaman kişinin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorunluluklardan

kurtulduğu ve kendi isteği ile seçeceği bir faaliyetle uğraşacağı zamandır.

Karaküçük (1999) ise boş zamanı insanın zorunluluklar dışında, eğilimleri ve istekleri doğrultusunda istediği gibi oyalanabilmesi, dinlenebilmesi, eğlenebilmesi veya kendini geliştirmesi için hak ettiği zaman dilimi olarak tanımlar.

Latince “recreatio” kökünden türeyen rekreasyon; yeniden yaratmak, yeniden yapılandırmak anlamları taşır. Burada yeniden yapılandırılan konu sağlıktır ve bireyin rekreasyon aktiviteleriyle birlikte sağladığı kazanımı vurgular.

Rekreasyon kavramı çeşitli kaynaklarda farklı biçimlerde ancak yaklaşık olarak benzer anlamlarla tanımlanmıştır. Rekreasyonun genel tanımları;

-“Organize edilmiş boş zaman” (Torkildsen, 1992; Aktaran: Ünal,2003, s.125);

-“Serbest zaman içinde insanların kendi isteklerine göre yapmayı amaçladıkları eylemler veya planlanmış eylemsizlik hali” (Khazim, 1990; Aktaran: Ünal, 2003:125);

-“Boş zaman içinde yapılan herhangi bir ödül kazanma amacını gütmeyen, kişiye bedensel, ruhsal ve yaratıcı yönden güç kazandıran, kişiye kazanç getiren bir aktivite” (Akpınar, 1998; Aktaran: Ünal, 2003, s.125);

-“Serbest zamanlar içinde yapılan, bireyin kendi isteği ve iç itimi sonucu oluşan, bireyi fiziksel ve düşünsel yönden yenilemeyi amaçlayan, bireyin toplumsal, ekonomik, kültürel olanakları ve yaşadığı toplumun yapısı ile bağımlı olarak yapılan etkinlikler bütünü” (Genç, v.d., 2000).

-“Başlangıçta amaçlanmaksızın ya da güdülenmeksizin, kişinin kendisi için yaptığı herhangi etkinlikler düşüncesi olarak gelişen, bireyin özgür zamanında zevk almak ya da bazı fiziki, toplumsal ve duygusal davranışları kazanmak için yaptığı etkinlikler ya da deneyimler ” (Kılbaş, 2001, s.14)

olarak maddeler halinde sıralanabilmektedir.

Sosyoloji sözlüğünde ise rekreasyon “boş vakitlerde gerçekleştirilen bireysel veya toplu olarak yapılan, cazibesini kendi içinde barındıran, kendi varlığı dışında ertelenmiş bir ödül vaad etmeyen, serbest ve keyif veren aktiviteler” olarak geçer.

Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere; rekreasyon eyleminin gerçekleşebilmesinde öncelikle aktivitelerin yapılabilmesi için bir serbest zaman oluşmalıdır. Yeterli serbest zaman oluştuğundan sonra kişi kendi isteğine göre farklı aktivitelerle ya da yine isteğe bağlı planlanmış dinlenme eylemi ile rekreasyonel etkinlikler yapabilmektedir.

3.1.2. Rekreasyonun Gelişimi

Rekreasyon aktivitelerinin ortaya çıkışının Endüstri Devrimi sonrası, sosyal yaşam değişimleri ile olduğu kabul edilmektedir. Yerleşim merkezlerine yapılan göçlerle oluşan hızlı nüfus artışı, plansız kentleşme, ekonomik yoksunluklar ve çalışma saatlerinin yoğunluğu gibi olumsuz faktörlerin kişiler üzerindeki etkisiyle eğlenme-dinlenme aktivitelerine duyulan ihtiyaç belirgin hale gelmiştir. Yaşanan gelişmelerle paralel olarak ilerleme gösteremeyen şehircilik anlayışı sebebiyle insanlar 20.yy başlarına kadar tanımsız alanlarda bu aktiviteleri gerçekleştirmiştir (Hilton, 1995; Torkildsen, 1992; Stokowski 1994; Aktaran Aktaş, 2009, s.15-16).

19.yy sonları ve 20.yy başlarında rekreasyon aktivitelerinin mekanlaşmasında ve tanımlanmasında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Hayat şartlarının iyileştirilmesi ile birlikte organize edilmiş rekreasyon aktiviteleri belirgin hale gelmiştir (Aktaş, 2009, s.15-16).

Rekreasyon aktivitelerinin toplumsal yaşamda kendine yer buluşu yukarıdaki gibi ilerlerken; eylem bağlamında da bu aktiviteler çeşitli

değişimler geçirmiştir. Kırbaş'ın (2001) da belirttiği gibi önceleri yalnızca eğlenme ve dinlenme davranışı üzerinden ele alınan bu aktivitelerin eğitsel önemi ve topluma sağladığı katkılar zamanla kavranmıştır. Gunter (1987) de boş zaman değerlendirmenin bir zaman dilimi, düşünce biçimi yada oyun-eğlence türünden bir etkinlik olup olmadığının belirsizliği üzerinden, bu aktivitelerin toplumbilim araştırmalarına konu olması gerekliliğini vurgular (Gunter, 1987; Aktaran (Kılbaş, 2001, s.13)

“Fischer (1994), araştırmalarında rekreasyon ve boş zaman kavramlarındaki değişimin modern toplumun en önemli göstergelerinden biri olduğunu vurgulamıştır. Bu değişim ve gelişimin temelini oluşturan kavramları aşağıdaki gibi tanımlamıştır:

1. Organize edilmiş günlük yaşam sonucu planlanmış ve organize edilmiş bir boş zaman kavramı.
2. Ticari ilişkilere dayalı bir eğlence ve boş zaman değerlendirme anlayışının gelişmesi.
3. Sosyal rekreasyon aktivitelerinin kişisel rekreasyon kavramının yerini alması” (Aktaş, 2009, s.12).

Anlaşılabileceği üzere rekreasyon; kişiye kazandırdığı bireysel kazançlar üzerinden, eğlence aktivitesi olarak ya da toplumsal etkileri üzerinden değerlendirilebilmektedir, bu da rekreasyonun interdisipliner/ çok disiplinli bir alan olduğunu göstermektedir.

3.2. REKREASYON AKTİVİTELERİNİN ÇEŞİTLERİ VE FAYDALARI

3.2.1. Rekreasyon Çeşitleri

Rekreasyon aktiviteleri yapılaş amaçlarına, yapıldıkları mekana ve mekanın işletilme şekillerine göre birçok başlık altında sınıflandırılabilir.

Amaca göre;

Rekreasyon kavramı araştırılmaya başlandığı tarihlerden beri üzerinde birbirinden farklı ve çok çeşitli teoriler üretilen bir kavram olarak literatüre geçmektedir. Çeşitli kaynaklarda rekreasyonun yapıma amacı, kişinin rekreasyon aktivitesinde bulunma amacına, beklentisine ve kazanımlarına göre farklı başlıklar altında toplanmıştır.

Örneğin Kılbaş (2001), biri günlük yaşamın sıradanlığından, çevreden uzaklaşma-kaçma, ikincisi de toplumsal kazanımlar sayesinde psikolojik ödül beklentisi olmak üzere iki temel güdünün rekreasyon davranışlarında etkili olduğunu belirtir (Kılbaş, 2001, s.20).

Diğer görüşler ise rekreasyonu ihtiyaç giderme, sosyalleşme, boş zaman aktivitesi, bireysel ve toplumsal olgu, yeniden yapılandırma, sosyal bir kurum, sosyal bir süreç vb. olarak değerlendirebilmektedir.

Bir ihtiyaç giderme aracı olarak Rekreasyon: Critcher, Bramham ve Tomlinson (1995) çalışmasında rekreasyon kavramını bir ihtiyaç giderme aracı olarak tanımlamaktadır ve seçilen aktivite ne olursa olsun her bireyin kendi kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için rekreasyona ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Godbey (1992) rekreasyonu, insanlarda duygusal olarak hasar almış bir noktadaki biyolojik ve sosyal ihtiyaçların yeniden yapılandırılması olarak tanımlamaktadır. Samdahl (1992) de rekreasyon teorisini insanların tatmin edilmesi gereken içsel dürtüleri üzerine kurmaktadır ve buna yönelik aktiviteleri kişilere olan yaratıcı, sosyal katkılarına göre değerlendirmektedir ve rekreasyona hem bireysel hem de sosyal bir olgu olarak yaklaşmaktadır.

Boş zaman aktivitesi olarak Rekreasyon: Bu yaklaşım biçimini benimseyen araştırmacılar rekreasyon kavramını insanların boş zamanlarında gerçekleştirdikleri aktiviteler bütünü olarak tanımlamaktadır. Steward (1991) da bu bağlamda rekreasyonu bireysel veya sosyal olarak gerçekleştirilen boş zaman aktiviteleri

olarak tanımlamaktadır. „Rekreasyon Yönetiminde Profesyonel Eğitim’ raporunda rekreasyon boş zamanın bir amaç doğrultusunda kullanılması olarak tanımlamaktadır.

Bireysel veya toplumsal bir değer olarak Rekreasyon: Bu teorinin temelini oluşturan tanım; rekreasyon kavramının bireysel veya toplumsal bir yarar sağlamak amacı ile moral veya sosyal değerlerin belli bir standarda yükseltilmesini ifade etmektedir. Olmsted (1991) çalışmalarında rekreasyonu, içinde hareket, şekilsel çeşitlilik, eğlenme motivasyonu, boş zaman geçirme isteği, belirli bir amaç, yaratıcılık ve esneklik bulunduran bir kavram olarak değerlendirmiştir. Rekreasyonun boş zamanın kullanılması konusunda yarattığı algı ayrıca, bireylerin kişiliğini oluşturan çeşitli faktörleri etkileyen ve geliştiren bir akıl tutumu olarak değerlendirilmektedir. Rekreasyon böylece bireylerde, tatmin, motivasyon, karakter gelişimi, zeka gelişimi, sosyalleşme, fiziksel kondüsyon vb. hisleri yaratmaktadır.

Yeniden Yapılandırma olarak Rekreasyon: Araştırmacıların çoğu ilgilerini esas rekreasyon tecrübesinden ziyade, rekreasyonun değeri ve rekreasyonun sonuçları gibi konulara yöneltmişlerdir. Mannel (1980) çalışmalarında vücudun ve zihnini yeniden yapılandırılmasına yoğunlaşmış ve rekreasyon aktivitesini vücudun varlığını sürdürmesini sağlayan denge durumunun oluşturulması kapsamında ele almıştır. Denge durumuna ulaşma arzusunun vücudun hareketlerini yönlendirmesi durumunda, benzer şekilde beden de içinde bulunduğu çevre ile uyum durumuna rekreasyon aktivitesi sayesinde geçebileceği ifade edilmektedir. Rekreasyonun gerçekleşmesi, kişide uyandırdığı duygusal ve fiziksel karşılıklı kendini göstermektedir. Dolayısıyla her rekreasyon aktivitesine katılım, her seferinde bireyin rekreasyon ortamından etkilenmesini gerektirmemektedir. Katılımcılar için rekreasyon aktivitesinin oluşturduğu anlam, kişilerde oluşacak psikolojik etkiler olarak karşılık bulmaktadır.

Sosyal bir süreç olarak Rekreasyon: Murphy (1987) çalışmasında rekreasyon kavramını insan organizmasını belli bir zirve düzeyine ulaştıran ve bu yolla insanların öğrenme, keşfetme, araştırma ve katkı sağlama süreçlerine etki sağlayan bir olgu olarak ele almıştır. Psikolojik, fiziksel, sosyal ve eğitime dayalı değerlerin ancak rekreasyon kavramı sonucunda verimli olarak kullanılabileceğini ve insana bir katkı olarak geri dönebileceğini belirtmiştir.

Sosyal bir kurum olarak Rekreasyon: Rekreasyon kavramının bir kavramsal araştırma aracı olmak dışında toplumsal alana en önemli katkısı, etrafında sosyal kurumlar oluşturabilme özelliğidir. Kraus (1991) çalışmasında çağdaş dünyadaki sosyal oluşumların bir çoğunun boş zaman kavramı ve bu söz konusu boş zamanı değerlendirme yöntemlerine eşlik eden yeni oluşumlarla beraber ortaya çıktığını belirtmiştir (Aktaş, 2009, s.10-11).

Tablo 1. Amaca Göre Rekreasyon Sınıflandırılmaları.

Derlenen kaynak: Aktaş, 2009

Bir ihtiyaç giderme aracı olarak Rekreasyon: Critcher, Bramham ve Tomlinson (1995), Samdahl (1992)	Her bireyin kendi kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için rekreasyona ihtiyaç duyması
Boş zaman aktivitesi olarak rekreasyon: Steward (1991) Murphy (1987)	Bireysel veya sosyal olarak gerçekleştirilen boş zaman aktiviteleri bütünü
Bireysel veya toplumsal bir değer olarak Rekreasyon Olmsted (1991) Murphy (1987)	Bireysel veya toplumsal bir yarar sağlamak amacı ile moral veya sosyal değerlerin belli bir standarda yükseltilmesi
Yeniden Yapılandırma olarak Rekreasyon Mannel (1980)	Rekreasyon tecrübesinden ziyade, değeri ve rekreasyonun sonuçları
Sosyal bir süreç olarak Rekreasyon Murphy (1987)	Öğrenme, keşfetme, araştırma ve katkı sağlama süreçlerine etki sağlayan bir olgu
Sosyal bir kurum olarak Rekreasyon Kraus (1991)	Toplumsal alana en önemli katkısı, etrafında sosyal kurumlar oluşturabilme özelliğidir.

Murphy (1987), çalışmasında insanların toplumsal davranış biçimlerini belirleyen iki modelden bahseder; bunlardan birincisi insanların toplumsal davranışlarının dış etkenler ve yönlendirmeler sonucu oluşturulduğudur. Diğer teori ise insanların toplumsal davranışlarının insanların gelişen bireysel becerileri ve yetenekleri doğrultusunda belirlendiğidir. Bu iki farklı yaklaşım, rekreasyon ve boş zaman kavramlarına temel yaklaşım biçimlerinin belirlenmesinde etkili olmuştur (Aktaş, 2009, s.12).

Mekana göre;

Rekreasyon aktiviteleri buldukları mekana göre sınıflandırılmalarında genel olarak üç gruba ayrılır (Kılbaş, 2001; Kaya, 2006; Kurdoğlu, 2002). Bu gruplar ve içerdikleri aktiviteler Şu Őekildedir:

- Ev aktiviteleri (kitap okumak, televizyon izlemek vb.)
- Ev harici iç mekan aktiviteleri (sinema/tiyatroya gitmek, spor salonuna gitmek vb.)
- Dış mekan aktiviteleri (parkta oturmak, doğa yürüyüşleri, dağ tırmanışı yapmak vb.)

İŞletme özelliklerine göre;

İŞletme özelliklerine göre ayrıştırıldıklarında ise rekreasyon aktivitelerinin buldukları mekanlar iç ya da dış mekanda olmalarından bağımsız olarak kamu ya da kurum eliyle iŐletilebilirler. Yapısal açıdan bakıldığında da kendi yapılarına sahip ya da bir yapıya entegre olarak var olabilen bu mekanlar yine kendi başlarına veya entegre halde buldukları yapının işletmesine bağlı olarak iŐletilebilirler. Örneğin bir konaklama yapısı içerisinde bulunan eğlence alanı, yapı işletmesinden bağımsız olarak kendi işletmesine sahip olabilir ya da yapı işletmesinin Şartlarına dahil olabilir.

3.2.2. Rekreasyon Aktivitelerinin Faydaları

Yukarıda bahsedilmiş olan rekreasyon kavramının tanımlamalarından ve çeşitlendirilme biçimlerinden anlaşılabilceği gibi; bu aktivitelerin birey ve dolayısıyla toplum bazında çeşitli faydaları bulunmaktadır. Kılbaş (2001)'in de belirttiği gibi boş zaman kişiye, dinlenme, eğlenme, kendini geliştirme, yaratıcı oyun, dernekleşme, toplumsallaşma, mesleğinde gelişme, olgunlaşma, görüş ve düşün alanını ve bilgisini genişletme gibi olanaklar sağlamaktadır (Kırbaş,2001, s.20). Bu faydalar birey bazında fiziksel ve psikolojik, toplumsal bazda ise sosyal yönleriyle ele alınabilir.

Fiziksel

Günümüzde sağlıklı yaşama ve sağlıklı bir bünyeye sahip olma bilinci gelişmiş ve bazı spor aktiviteleri rekreasyon çerçevesinde ele alınır hale gelmişlerdir. Rekreasyon aktivitelerinin özellikle spor bilimleri ile ilgili olan çeşitlerinde kişilere fiziksel yönden katkı sağladığı bilinen bir gerçektir.

Bunun yanında pasif rekreasyon olarak nitelendirilen ve daha çok izleme ve dinlenme davranışı üzerine kurulu olan aktivitelerin de kişilere fiziksel faydalar sağladığı yapılan deneylerle ispatlanmıştır. Ulrich vd.(1991) bu konuda yaptığı çalışmalarda doğal manzaralar seyreden bireylerin kalp atışı, kan basıncı, kas gerilimi gibi fizyolojik ve psiko-fizyolojik etkilerini ölçmüş ve bireylerin gerilimlerinin azaldığını ve stresten uzaklaştığını kanıtlamıştır (Özgüner, 2004).

Şekil 13. Central Park New York

Kaynak: <https://www.reference.com/geography/big-central-park-new-york-city-3fd1d686bd03643> (Erişim Tarihi: 05.06.2016)

Kaplan vd.(1988) ise doğanın insan sağlığı üzerindeki etkisini çalışma yaşamına göre uyarlamış ve araştırmada çalıştıkları alandan doğal objeleri görebilme imkanı olan kişilerin, bu imkanı olmayan kişilere göre daha az iş stresi yaşadıklarını, işlerinden daha memnun olduklarını ve baş ağrısı gibi strese bağlı rahatsızlıklardan daha az yakındıklarını tespit etmiştir (Özgüner, 2004).

Psikolojik

Çeşitli araştırmalarla kanıtlanmıştır ki rekreasyon aktiviteleri günümüzde bir ihtiyaç haline gelmiştir ve bu ihtiyacın gerçekleştirilmesi bireylere öncelikli bazı faydalar sağlar. Bunlar;

- Duygusal (ev ve iş ortamından uzaklaşma, yalnız kalma hissi, sessizlik ve sakinlik hissi),
- Entelektüel (doğayı inceleme, çevredeki doğal alanların tarihini araştırma, yeni ve değişik yetenekler kazanma),

- Sosyal (doğal alanlarda insanlar ile daha kolay tanışma ve ilişki kurma, bölgedeki diğer insanlarla toplum ruhu ve yerel doğal alanlar konusunda sorumluluk hissi geliştirme)
- Fiziksel (temiz havada bulunma, kendini daha canlı hissetme, bitkileri koklama ve hissetme, kuş seslerini dinleme) olarak sıralandırılabilir.

Sosyal

“Beaty (1994) rekreasyon kavramını rekreasyon aktivitesine istekli olarak katılan kişiye toplumsal ilişkiler anlamında katkı sağlayan sosyal bir olgu olarak değerlendirmektedir”(Aktaş, 2009, s.9).

İnsanın sosyal bir varlık olduğu göz önüne alındığında, rekreasyonun kişiye tekil düzeyde sağladığı tüm faydalar birlikte olma, katılma ve kabul görme ihtiyaçları üzerinden aslında toplum düzeyine taşınmakta ve bireylerin gelişimi toplumun gelişimini, toplumun gelişimi de bireylerin gelişimini doğrudan etkilemektedir (Aktaş, 2009; Özgüner, 2004).

“Murphy (1987), ise rekreasyonu toplumsal yaşamın temellerini oluşturan ve sosyal grupları harekete geçiren en önemli uyarıcı olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma göre, rekreasyon aktiviteleri benzer ilgi alanlarındaki insanları bir araya toplamaktadır, dolayısı ile rekreasyon ihtiyacı grup üyeleri arasındaki en önemli paylaşımlardan birini oluşturmaktadır” (Aktaş, 2009, s.26).

Rekreasyon mekanları öncelikle bir arada bulunulma özelliği üzerinden bilgi geçişini ve paylaşımını artırmakta, böylece de kültürel değerlerin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Marks’a göre de rekreasyon toplumsal gelişme, bütünleşme ve değişmeyi sağlaması açısından önemlidir (Tolan, 1981; Kılıç, 2001; Taşçı, 2014).

Rekreasyon mekanları olarak ortak mekanların toplumsal faydaları yalnızca yetişkin bireyler üzerinden sağlanmaz; “Coleyvd, (1997)’nin aktardığına göre; (...) bir çalışma doğal alanların kent insanının dış

mekan kullanımları üzerindeki etkilerini araştırmış ve bu tür alanların çocuklar için daha fazla oyun imkanı sağlama, daha yüksek düzeyde sosyal kaynaşma ortamı oluşturma ve komşular arasında daha güvenli ortam yaratma gibi önemli işlevleri olduğunu göstermiştir.

3.3. REKREASYON AMAÇLI ORTAK MEKANLAR VE KONAKLAMA YAPILARI İÇERİSİNDEKİ YERİ

Rekreasyon mekanları, ortak mekan kavramı üzerinden tanımlanmaktadır. Bu anlayışla ilerlendiğinde ortak mekanların toplum üzerindeki etkileri daha net görülebilmektedir.

Carr (1992), çalışmasında ortak mekanları; topluma açık, insanların bireysel veya toplu olarak yararlanabilecekleri, insanların konfor ve rahatlama ihtiyaçlarını karşılayacak mekanlar olarak tanımlamaktadır. Bu mekanların çevre ile pasif, bireyler arasında aktif ilişki kurmalarını sağlayacak bir mekansal tasarıma sahip olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. (Aktaş, 2009, s.26).

“Şehrin oluşturduğu ortamda insanlar hem birbirleriyle hem de şehrin mekânsal olarak kendisiyle, kente ait değerler ve bizatihi bu değerleri üretenlerle iletişim içindedirler” (Taşçı, 2014).

Bu başlık altında rekreasyon mekanları, konaklama yapılarında bulunan ortak mekanlar yani rekreasyon mekanları üzerinden ele alınacaktır. Konaklama yapacak kişilerin istek ve beklentilerine göre tanımlanan bu alanların özelliklerini ve tasarım kriterlerini daha iyi tanımlayabilmek için rekreasyon kavramının yanında, tarih boyunca büyük değişimler geçirmiş olan tatil anlayışını ve bu değişimlerin konaklama yapılarına mekansal etkilerini de incelemek gerekmektedir. Yenal (1913)'ın, “rekreasyon” kelimesini Türkçede en yakın, hareketsiz veya başıboş olma hali, işi durdurma, paydos etme anlamlarına istinaden “tatil” kelimesi ile karşılması da değişen

konaklama eyleminin rekreasyon bağlamında değerlendirilmesine öncülük sağlamaktadır (Yenal, 2013).

İnsanların boş zaman davranışı ve rekreasyon mekanları arasında bulunan karşılıklı etkileşim, toplumsal koşulların yeni mekanlar yaratmasını, yeni mekanların da toplumsal düzeyde değişikliklere sebep olmasını tetiklemektedir. Örneğin önceleri parklardan ve meydanlardan ibaret olan rekreasyon mekanları günümüzde cafe-restoranlardan alışveriş merkezlerine; oyun salonlarından gerçeküstü temalı eğlence alanlarına kadar çok çeşitlilik göstermektedir.

Özellikle gerçeküstü mekansal öğeler barındıran bazı rekreasyon alanları, uzmanlar tarafından “mişgibileşme” ve “disneyleşme” kavramlarıyla tanımlanılmakta ve bunun sebebinin insanların günümüz yaşam koşullarında boş zamanlarını bile bir disiplin içinde geçirmek zorunda kalma halinden az da olsa uzaklaşma isteğine bağlı olarak açıklanmaktadır.

“Öyle ki isim seçiminden iç dekorasyonuna, çevre düzenlemesinden çalışanların kıyafetlerine kadar temalandırılan mekânlar, bazı sosyal bilimcilere göre günümüzdeki “disneyleşme” ve “mişgibileşme” (quasification) eğilimlerinin en önemli örneklerini oluşturuyor. Çevre, sosyal güvenlik, iş gibi konularda insanların karşı karşıya kaldığı, önceden kestirilebilir olmaktan çok uzak risklerin ve sıkıntıların arttığı bir dünyada bu tür “fantastik mekânların” çekiciliğinin özellikle arttığı söyleniyor. Popüler kültürün tanıdık dili ve formları içerisinde yaratılan bu mekânlar aracılığıyla hem otantik hem de güvenli ve risksiz bir boş vakit geçirme ve sıkıcı olan rutini arkada bırakma fırsatları daha çok rağbet görüyor. Disneyleşme eğilimlerine belki de en sık rastlanan mekânlar arasında turizm mekânları geliyor. Turizmin tatil ve boş zaman faaliyetleri arasındaki ağırlıklı yeri düşünüldüğünde, turizm pratiklerine ve mekânlarına biraz daha yakından bakmak sadece söz konusu eğilimleri daha iyi anlamak açısından değil değişen tatil ve boş zaman imgelemine irdelemek açısından da yararlı olabilir” (Yenal, 2013).

“... Bugün tatil köylerinin birçoğunun mimarisi, iç tasarımı, çevre düzenlemesi, aksesuarları, hatta çalışanların

kiyafetleri bile temalandırılmış durumda. Yani sadece deniz, kum, güneş, eğlence değil, “sarayda yaşamak”, “korsanların dünyasına katılmak”, “dünyanın yedi harikasıyla iççice olmak” gibi fantezilere, hayallere, arzulara seslenen semboller ve imajlar da bolca tüketiliyor bu yerlerde. Turizm faaliyetlerinin çok uzun zamandır hep sıra dışı bir takım görsel imgelerle sarmalandığını hatırlayacak olursak, bu durum çok da şaşırtıcı değil. Burada ilginç olan, lunaparklardan, alışveriş merkezlerinden, fuarlardan, Disneyland gibi oyun alanlarından tanıdığımız benzetime dayalı gerçeklik tasarımlarının artık kitle turizmini oluşturan faaliyetlerle aynı ortak çatı altında sunuluyor olması. Yemek, alışveriş, barınma, eğlence gibi önceleri mekânsal ve zamansal olarak birbirinden görece daha bağımsız faaliyetlerin minyatür bir fantezi dünyasında bir araya geldiğini, birbiriyle ilişkilendiğini görüyoruz. Bu tür mekânlarda, sabah uyandıkları andan itibaren bütün gün ve gece boyunca tatilcilerin faaliyetleri belirli bir düzen içerisinde daha önceden örgütlenmiş oluyor. Sonuçta, fantezi ve bolluk dünyasının hemen yanı başında bir disiplin rejiminin de izlerini görmek mümkün” (Yenal, 2013).

İhsan Bilgin’e göre, 20. yüzyılın son çeyreğinde, ev dışındaki yaşam ve faaliyet alanları hizmet sektörü tarafından “önceden hazırlanmış, örüntülendirilmiş rekreasyon seçenekleri olarak örgütlendi.” (2006: 171). Bu gelişmenin en çok etkilediği alanlardan biri de turizm olarak kabul edilmektedir. Turizm yapıları içine dahil edilen bir çok ve farklı alanlardaki rekreatif aktivitelerle tatilin de planlanan bir zaman dilimi haline geldiği görülmektedir.

Bu durumun konaklama yapılarının mekansal dönüşümlerinde ciddi etkiler oluşturduğu açıktır. Aynı zamanda park ve meydan sürecinde herhangi bir ücret talep edilmeyen rekreasyon mekanları, değişim gösterdikçe bir sektör haline gelmiş ve hem bir işletme pratiği hem de ticari bir gelir kaynağı haline dönüşmüştür. Elbette ki bu durum eleştiriye açık taraflarının yanı sıra bir istihdam alanı oluşturması yönünden olumlu olabilir. Tüketim toplumu anlayışı çerçevesinde kişileri sosyo-kültürel yönden tatil harcaması yapmak konusunda ihtiyaç oluşturduğu ve baskı altında bıraktığı için eleştirilenler

boyuttan tüm konaklama yapıları, farklı çeşitlerde işletme yapılarına sahip olsalar da sağladıkları istihdam yönünden ekonomiye katkı sağlamaktadır (Aktaş 2009, s.24; Ceyhun, 2008).

Değişen tatil anlayışına bağlı olarak konaklama yapılarına eklenen rekreasyon alanları içerdikleri işlevlere göre çok çeşitli planlama tiplerine ve mekansal düzenlemeye sahip olabilmektedirler. Bu mekanların genel konaklama yapıları içerisinde konumlandırılma yeri yapılması planlanan aktivitenin diğer aktivitelerle ilişkisine, müşterilerin ve personelin ulaşımına yani sirkülasyon planlamasına, kullanıcı profiline (yaş, cinsiyet, kültürel düzey) ve açık-kapalı / iç-dış mekanda yapılacak olmasına göre bazı faktörlere göre belirlenmektedir.

Konaklama yapılarındaki rekreasyonel mekanlar,

- giriş, karşılama ve beklemeyi içeren lobiler
- yemek yeme alanları
- sağlık ve spor alanları
- balo, toplantı gibi aktiviteler yapılabilen salonlar
- havuz ve plajlar
- oyun-eğlence alanları
- sinema salonları
- çocuk alanları

olarak çeşitlendirilebilir. Bu mekanlar konaklama yapan müşterilerin yanında konaklama yapmayacak olan müşterilere de hizmet sunan, kısaca ortak mekanlar olarak belirtilen, barınma ihtiyacından çok dinlenme, eğlenme ve sosyalleşme ihtiyacına yönelik mekanlardır.

Rekreasyon etkinlikleri toplumdan topluma ve bireylerin gereksinimlerine göreli olarak sürekli değişim içerisinde (Kılbaş, 2001, s.15). Rekreasyon etkinliklerine katılım, bireysel tercihlere bağlı olduğundan cinsiyet, yaş grupları, gelir durumu, uğraşı biçimleri, kırsal ve kentsel niteliklere göre farklılaşırlar (Kılbaş, 2001, s.16).

3.4 BÖLÜM SONU

Rekreasyon mekanları konaklama yapılarının gelişiminde olduğu gibi 19.yy sonralında Endüstri devriminin etkisiyle gelişim göstermiştir. Endüstri devriminin toplumsal hayatta ortaya çıkardığı değişimler, rekreasyonel aktiviteleri bir ihtiyaç haline getirmiş ve böylece rekreasyon mekanları ortaya çıkmıştır.

Rekreasyonun ihtiyaç haline gelmesi ile birlikte faydaları değerlendirilmiştir ve konu üzerinde çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşler rekreasyonun insanlar üzerinde fiziksel, psikolojik ve toplumsal faydaları olarak ortak başlıklar altında toplanabilmektedir.

Fiziksel faydalar genellikle spor aktiviteleriyle bireyin sağlığının ön planda tutulmasıyla; psikolojik faydalar kişinin kendini iyileştirmek/geliştirmek amaçlı yaptığı etkinliklerin tatminiyle, toplumsal faydalar ise hem toplumun bireylerden meydana geldiği göz önüne alınarak hem de ortaklaşa gerçekleştirilen eylemlerin sağladığı sosyalleşme tatmini üzerinden ele alınmaktadır.

Rekreasyonun öneminin ve faydalarının anlaşılmasından sonra mekansal değerleri daha da önem kazanmıştır. Özellikle değişen tatil anlayışı ile birlikte en kompleks rekreasyon mekanları haline gelen konaklama yapıları rekreasyonun kişiler üzerindeki faydalarından en çok dinlenme ve eğlenme eylemlerini temel almaktadır.

Konaklama yapılarının günümüzdeki temel amaçlarından biri olan dinlenme ve eğlenme ancak rekreasyonel aktivitelerin ve mekanlarının varlığıyla olanak kazanabilmektedir. Bu bilinçle konaklama yapılarında genel mekanlar olarak adlandırılan rekreasyon mekanları, hem aktivite çeşitliliği hem de mekansal tasarımları ile dikkat çekici hale getirilmiştir.

4. BÖLÜM

MEKAN BİÇİMLENMESİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Çalışmanın bu bölümünde, mekan biçimlenmesine etki eden faktörlerin anlaşılabilmesi için öncelikle mekan kavramı ve mekan algısı kavramları incelenecektir. Bu kavramlar üzerinden konaklama yapıları rekreasyon alanlarının hem “mekan” olarak tanımlanmasında hem de mekansal organizasyonda buldukları yere göre algılanmasında “biçim” kavramı kullanılacaktır. Biçim; estetik, işlevsellik ve anlamsal olarak 3 temel kavram altında incelenmiştir.

Estetik başlığında öncelikle gestalt algı kuramından ve mekanda tasarım elemanlarından bahsedilecek, sonrasında ise mekanı algılamada önemli rol oynayan ışık, renk, doku, malzeme gibi faktörler değerlendirilecektir.

İşlevsellik başlığında mekanın oluşturulmasında öncelik verilen işlev faktörü ele alınacaktır. İşlev faktörü Henri Sullivan’ın “form follows function” cümlesi ile yola çıkmaktadır ve bu görüşü savunan mimarlar aynı zamanda faydacı mimarlar olarak da adlandırılır.

Anlam başlığında ise tüm faktörler bir araya geldiğinde, mekan biçiminin kişi üzerinde oluşturduğu anlamsal karşılıkları tartışılacaktır. anlam fenomenolojik olarak insan mekan etkileşimi yönünden, rekreasyonel bağlamda kişi üzerindeki etkisi yönünden ve bu meKanların ticari mekanlar olmasından kaynaklı olarak da ticari yönden ele alınacaktır.

Bülent Özer; Felix Nokikov’un mimari mekanı tanımladığı “Mimari= (Bilim + Teknoloji) x Sanat” formülünü, “Mimari = Fonksiyon x (Strüktür + Konstrüksiyon) x Sanatsal değer” olarak geliştirmiştir (Yıldız, 2015, s.3). Özer’in mimarlık formülü Vitruvius’un mimarlık bölümlendirmesiyle de eşleşmektedir. Algısal faktörleri içermekle birlikte bu başlıkların biçimsel değerler etrafında kalmasıyla, anlam

faktörü geri plana itilmiştir. Bu nedenle bu çalışmada mekan üzerine fenomenolojik yaklaşımlar da, biçimsel yaklaşımlarla birlikte ele alınacaktır.

Mekan biçiminin analizi üzerinden yapılan çalışmalarda bu dört başlıktan her biri başlı başına bir yöntem olmakla birlikte, içerik olarak birbirlerinden bağımsız değildirler. Bu nedenle tüm etmenler bir arada değerlendirilmelidir. Zevi (19xx)'nin de belirttiği gibi “Her yazar bu yorumlamalardan birini ya da diğerini tercih eder, ama bu yorumların her birinde diğer yorumların bazı yanlarının yer aldığı da unutulmamalıdır”(Zevi, 2015,s.153).

Mekan kavramı

Mekan tanımı çeşitli yaklaşımlara göre farklı biçimlerde tanımlanabilmektedir.

“Kişiyi çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde çeşitli eylemlerini sürdürmesine elverişli olan bir boşluk” (Hasol, 1990; Aslan, Aslan & Atik, 2015).

“Mekan, kendisini oluşturan yüzeyleri aracılığıyla insanın sürekli olarak karşılıklı etkileşim durumunda bulunduğu en küçük mimari bütün, başka bir deyişle “yapay çevre” birimi olarak da tanımlanabilir (Aydıntan, 2001; Aktaran: Aslan vd., 2015).

Mimari mekan ise genellikle üstten, alttan ve yanlardan kapatılmış bir alan olarak tanımlanmakla birlikte yalnızca bu tanımdan ibaret değildir. Mekanın algılanabilmesi için tamamen kapatmak gerekli değildir, sınırların tanımlanmış olması yeterlidir. Altan (1993)'in de belirttiği gibi “Sınırlandırılmamış, sonsuz mekan sadece düşünülebilir, algılanamaz” (Altan, 1993).

Şekil 14. Stonehenge, sınırları tanımlanmış mekan örneği

Kaynak: <http://www.crystalinks.com/stonehenge.html>
(20.05.2016)

Erişim Tarihi:

Mekan; sınırlarını belirleyen unsurlar yeryüzü, gökyüzü, ufuk, çalılık, ağaçlar, yükseltiler gibi doğal unsurlar olduğunda “doğal mekan”; döşemeler, duvarlar, tavanlar gibi yapay elemanlar olduğunda “yapay mekan”; doğal ve yapay elemanlar bir arada olduğunda ise karma mekan olarak adlandırılmaktadır (Altan, 1993).

Mekan sözcüğünün kesin bir anlamı olmamakla birlikte bu kesinliğin olmaması da tarihsel süreç içerisinde farklı mekanların tasarlanmasına olanak sağlamıştır. Tarih boyunca ekonomik, siyasi, sanatsal, toplumsal değişimlerin her biri mekan kavramını belirli ölçülerde etkilemiş, konu üzerinde yeni görüşlerin ve uygulama biçimlerinin oluşmasına sebep olmuştur. (Altan, 1993).

Mekan algısı

Mekan tanımlarından ve çeşitlerinden sonra bu bağlamda insanın mekan algısına değinmek gerekmektedir. Algı duyu organlarının görme, duyma, işitme, koklama, tat alma, dokunma duyuları yoluyla beyne ilettiği verilerin önceki deneyimler yoluyla anlamlandırılmasıdır. Mekan algısı ise insanın mekanı hem duysal hem de hareket, derinlik, zaman algısı yoluyla anlamlandırmasıdır.

“Merleau-ponty şöyle yazar: “algım görsel, dokunsal ve işitsel verilerin toplamı değildir. Bütün varlığımla, bütünlüklü bir şekilde algılarım: aynı anda tüm duyularıyla konuşan biricik bir yapıyı, biricik bir varlık biçimiyle kavrarım” (Pallasmaa, 2005, s.27)

Mekanı algılamada, mekan hakkında bilgi edinmede bütün duyuların etkileri vardır ve kişinin ya da mekanın durumuna göre farklı zamanlarda farklı duyuların algılama üzerindeki etkisi değişmektedir. Ancak mimari mekanın algılanmasında en önemli etmenlerden biri görsel uyarıcılar yani biçimden kaynaklı uyarıcılardır. Görme duyusu tek başına yeterli olmamakla birlikte mekan algısı konusunda genel olarak öncelikli kabul edilir. İlhan Altan (1993) Görme duyusu üzerinden algılama psikolojisi özellikle gestalt kavramlarına dayanır (Pallasmaa, 2005). Bu kavram hakkında detaylı bilgi estetik analiz başlığı altında verilecektir.

Göler (2009) mimari mekanın algılanmasında rol oynayan algı çeşitlerini şu şekilde özetlemiştir:

- “- Biçimi oluşturan yüzeylerin oluşturduğu kenarlar ile mekanda bulunan nesnelerin ve yüzeylerin biçimsel özelliklerinden kaynaklanan haptic algılama
- Mekanı oluşturan sınırlayıcı elemanların ve yüzeylerin pürüzlülük – doku gibi dokunsal yüzey özelliklerine bağlı dokunsal ve kinestetik algılama
- Mekanı oluşturan yüzeylerin elastisite (esnek-sert) özelliklerine ve yüzeylerin pürüzlülüğüne bağlı kinestetik algılamalar

- Mekanın ısısal etkisi ile mekanda bulunan nesnelerin ısı iletkenlikleri sonucunda oluşan ısısal algılama
- Bir mekanda dolaşım esnasında görsel algılamadaki değişimle birlikte ortaya çıkan harekete bağlı kinestetik algılama” (Göler, 2009).”

Özetlemek gerekirse mimari mekan algısı, kişinin mekanın sınırlarını, biçimini, doluluk boşluk oranlarını, rengini, sıcaklığını, dokusunu, kullanılma amacını, mekan içindeki donatıları ve bu donatılardan kaynaklanan insanlar arası etkileşimi anlamlandırması anlamına gelmektedir.

Kütle - mekan ilişkileri

Mekanın sınırları tanımlanmış alan olmasının yanında iç mekanın sınırları yapı kütlesi tarafından belirlenmektedir. Bu durumda kütle sınırlarının iç mekanın sınırları olduğu anlamı da çıkartılabilmektedir. Ancak kütlelerin dışarıdan iç mekanın ise içeriden algılandığı göz önüne alındığında kütle sınırı her zaman tek bir iç mekanı tariflemek durumunda değildir. Bir kütle içinde sınırları kütle sınırlarından bağımsız iç mekanlar bulunabilmektedir (Altan, 1993).

İç mekan – dış mekan

Yapılar kendi içlerinde oluşturdukları mekanlar ve çevresindeki diğer sınırlandırıcılarla kendi arasında kalan dış mekanlar olarak iki farklı mekan tanımlar. Mekan algısı ölçeksel olarak iç mekanda başlayıp, sokaklar, caddeler, parklar, bahçeler, şehirler boyutunda devam eder (Altan, 1993).

E. Cornell mimarının ikiz görsel etkisinden, her binanın hem bir dış ve hem bir iç görünüme sahip olduğundan bahseder. Bu iki etkinin ilişkisi mimarlık deneyiminin esas noktalarından birini meydana getirdiğini ve bir dış görünüşün, iç mekanların "karşılık" vermesi gerektiği bir "beklenti"yi çeşitli şekillerde ortaya koyduğunu söyler (Altan, 1993, s.11).

Geçiş mekanı

Yapı kütlesi ve mekanların iç ve dış mekan olarak adlandırılmasında etkili iken, yapı çevresinin tanımlı sınırları, genel mekanlar olan dış mekanlarla, özel mekanlar olan iç mekanlar arasında bir geçiş mekanı oluşmasına neden olmaktadır. Geçiş mekanları yarı özel yarı kamusal mekanlardır. Bu alanlar kütle ile uyumlu, işlevsel alanlar olarak, dış mekandan hiyerarşik bir şekilde kütleye ulaşılmasını sağlayan alanlardır (Perinçek, 2003).

“Mimarlığın bütün öteki sanatlara göre sahip olduğu biricik ayrıcalık, kullanışlı bir boşluğu barındırmak ve güvencelerle çevrelemek değil, ama doğal düzende yer alması gerekmekte birlikte, doğanın hiç karışmadığı bir geometrinin, bir mekaniğin ve bir optiğin yasaları uyarınca mekanı ve ışığı ölçen bir iç dünya inşa etmektir” (Zevi, 2015, s.123).

Pallasmaa (2005) mimarlığı; kendimizi mekan ve zamanla ilişkilendirmede ve bu boyutlara insani bir ölçü vermede birincil araç olarak tanımlarken; sınırsız mekanın ve sonsuz zamanın evcilleştirildiğinden bahseder (Pallasmaa, 2005, s.22).

4.1. ESTETİK

Mekanın algılanmasında önemli etkiye sahip olan estetik faktörü hem dış hem iç mekanda kullanılan yapı ve tasarım elemanlarının “güzel” olarak algılanmasıdır.

Güzel olanın tanımlanması ile ilgili estetik kuramı özellikle sanatsal çalışmalar üzerine yapılan incelemelerde ele alınmış ve konu ile ilgili görüşler ortaya atılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünün ana başlıklarından biri olan “estetik” kavramının anlaşılabilmesi için öncelikle estetik kuramından bahsedilecektir.

Estetik sözcüğü duyum anlamına gelen Yunanca “aistheis” sözcüğünden gelmektedir. Güzeli oluşturan öğeleri çözümlmek ve insana coşku ve doyum veren biçimlerin ortaya çıkarılmasına temel olabilecek yöntem ve formülleri belirlemek, bir felsefi bakış açısı olan “estetik kuramı”nın çalışma alanına girer (Yurtsever, 1996, s.48).

“Bugün olduğu gibi antik çağ insan düşüncesi de sürekli güzel olanı aramış, bunu seramik ve plastik sanatların yanında, özellikle mimari alanda sergilemeye çalışmıştır“ (Başaran, 1995).

Estetik kuramı “güzellik” kavramı ile ortaya çıkmıştır. Mimari anlamda estetik kavramı ise yapıyı meydana getiren elemanların iç ve dış mekandaki birlikteliği ile anamlanır (Hasol, 2014).

Başaran (1995)e göre eski çağların yapı ustaları Pythagoras ve Vitruvius, Rönesansta Alberti, Palladi ve Brunelleschi, yapı tasarımının güzel olarak algılanabilmesi için oran, düzen, biçimin geliştirilmesi gibi kılavuzlara sahip olmuşlardır. Örneğin; oran konusunda, insan vücut ölçü ve oranları “mükemmel” olarak kabul edilmiş ve temel alınmıştır. Biçimin geliştirilmesi ise insan gözünün optik yanılsamalarının engellenmesi (uzun kolonların inceltilmesi, perspektif algısına giren kolon diziliminin daraltılması) olarak kullanılmıştır (Başaran, 1995).

Yapı ustalarının mimari mekanlara uyguladığı tüm bu düzenlemeler temelde güzellik çabasına yani göze hoş görünme ve olumlu etki bırakma isteğine dayanmaktadır.

“Kanta göre güzellik, genelde, kuşkuyla yer vermeyecek şekilde insanda hoşnutluk yaratır. Nesnelere seyredende duyuları harekete geçiren estetik mesajlar yayar. Etki seyredenine kavrayışına ve hassasiyetine bağlıdır.

Yapılar belirli bir durum ya da çevre kapsamında, önü ve arkası tümü hacimsel bir uyum içinde, çizgiler, köşeler, renk, ışık ve gölge alanları olarak algılanır. Yapı seyredenine duyarlılık ve kültürel geçmişine bağlı

olarak düzen ya da düzensizlik duygusuna, hoşlanmaya, ilgisizliğe ya da iticiliğe yol açar.

Yapılar da biçimleri vasıtasıyla, uyum ya da uyumsuzluk, düzen ya da düzensizlik duygusu yayarlar. Palladio şöyle der: “ses tonlarının saf yalın oranları kulağa uyumlu gelir. Bizler böyle uyumlardan hoşlanırsız ama bunun nedenini nesnelere oluşunu araştıran kişiler dışında kimse bilemez” (Leonhardt, 1998).

Bruno Munari tasarımcıyı, estetik duyulara sahip bir planıcı olarak tanımlamaktadır. “Tasarım ise ne biçeme, ne de uygulamalı sanatlara ilişkin bir şeydir. Tasarım, planlamanın ta kendisi; insanın ürettiği nesnelere, bardaktan eve ve kente kadar hepsi yaratım sürecinin ürünleri. Burada önemli olan hepsi için mantıklı bir yapı kurulması ve düzgün malzeme kullanımı ile iç tutarlılığın sağlanmasıdır” (Bruno Munari, 1980; Aktaran: Günay, 2012).

“Modern estetik kuramı ise konuya özne ile nesnenin karşılıklı ilişkileri açısından bakmaktadır. Bu süreç içinde özne, nesne ile kurduğu ilgi çerçevesinde ona bir değer yüklemekte ve bir yargıda bulunmaktadır. Değer, insanın gereksindiği nesneyle olan bağıntısının yaşamı içinde kurulması sırasında oluşurken, değerlendirme nesnel olarak oluşan bu değerlerin özne tarafından bilinişi sırasında ortaya çıkmaktadır. İnsanın, günlük pratiği içinde oluşan değer – değerlendirme süreci, toplumsal psikolojik bir karakter taşıdığından bu estetik anlayışı toplumsal bir içerik taşıyan değer – değerlendirme süreci içinde oluşmaktadır” (Kagan, 1982;Aktaran: Günay, 2012).

İşleve uygun olarak uygulanan bir yapının, estetik kaygılarla uygulanan bir yapıdan hangi noktalarda ayrıldığı kesin sınırlarla belirlenememektedir. Yapı formunun estetiği, ilkel çağlarda ihtiyaca yani işleve yönelik gelişen mekan biçimlerini de etkilemiştir. Bu nedenle estetiği yapı sanatından, yani mimarlık alanından bağımsız düşünmek doğru bir yaklaşım olarak ele alınmamaktadır (Yurtsever, 1996, s. 49).

Mimari yapılarda estetik algı, yapıyı oluşturan elemanların, ölçü, oran, renk, ton, doku ve bir araya geliş biçimlerine bağlıdır (Yurtsever, 1996, s.49). Bu nedenle bu başlık altında mekanın oluşumuna etki eden mekan tasarım elemanlarından ve bu elemanların ışık, renk, doku, malzeme gibi estetik özelliklerinden bahsedilecektir.

4.1.1.Mekan Tasarım Elemanları

Nokta, çizgi, düzlem gibi temel tasarım elemanları, mimari anlamda hacimsel olarak bir araya geldiğinde mekan tasarım elemanlarını oluşturmaktadır. Üç boyutlu olmaları sebebiyle yüzey ve formlar mekanın oluşturulmasında belirleyici elemanlardır.

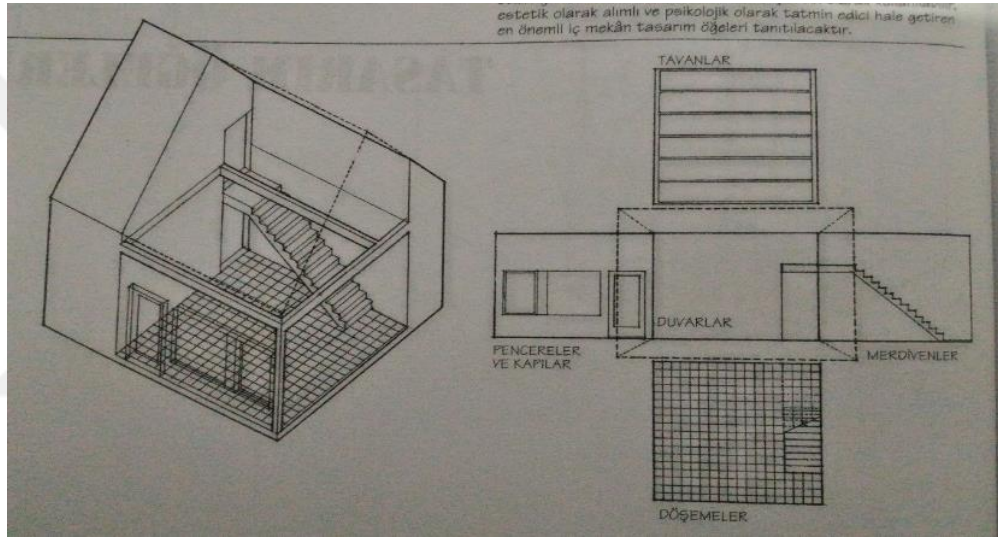
Mekan tasarım elemanlarının öncelikli işlevi yapıyı ayakta tutmaktır. Taşıyıcı sistemler ile oluşturulan yapı kütlesi mekan biçimlenişinde birincil derecede etkili olmaktadır.

Vitruvius'un sağlık olarak bahsettiği taşıyıcı sistem özellikleri Rönesans döneminde süreklilik-kalıcılık olarak kullanılmıştır. (Hasol 2011) Bu görüş günümüzde sağlam görünmenin bir tercihe bağlı olması yönüne değişkenlik göstermiştir. Zevi (2005)' ye göre taşıyıcı sistemin sağlam görünmesi bir yasa değildir, antik çağdan kalma bir gelenektir. Zevi (2005;s.142) Bu görüş özellikle yapısalcı (konstruktivist) ve yapıbozumcu (dekonstruktivist) mimarlar tarafından da vurgulanmış, yapının sağlam görünmek zorunda olmadığı çeşitli yapı tekniklerinin gelişmesiyle uygulanabilir hale gelmiş olan farklı formlardaki yapılarla kanıtlanmaktadır. Yine de yapının taşıyıcı sistemlerinin analizi biçimin algılanabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Zevi (2005) bu konuda da inşaat tekniği olmadan yapılan bir analizin eksik ya da soyut kalacağını vurgular. Zevi (2005, s.141)

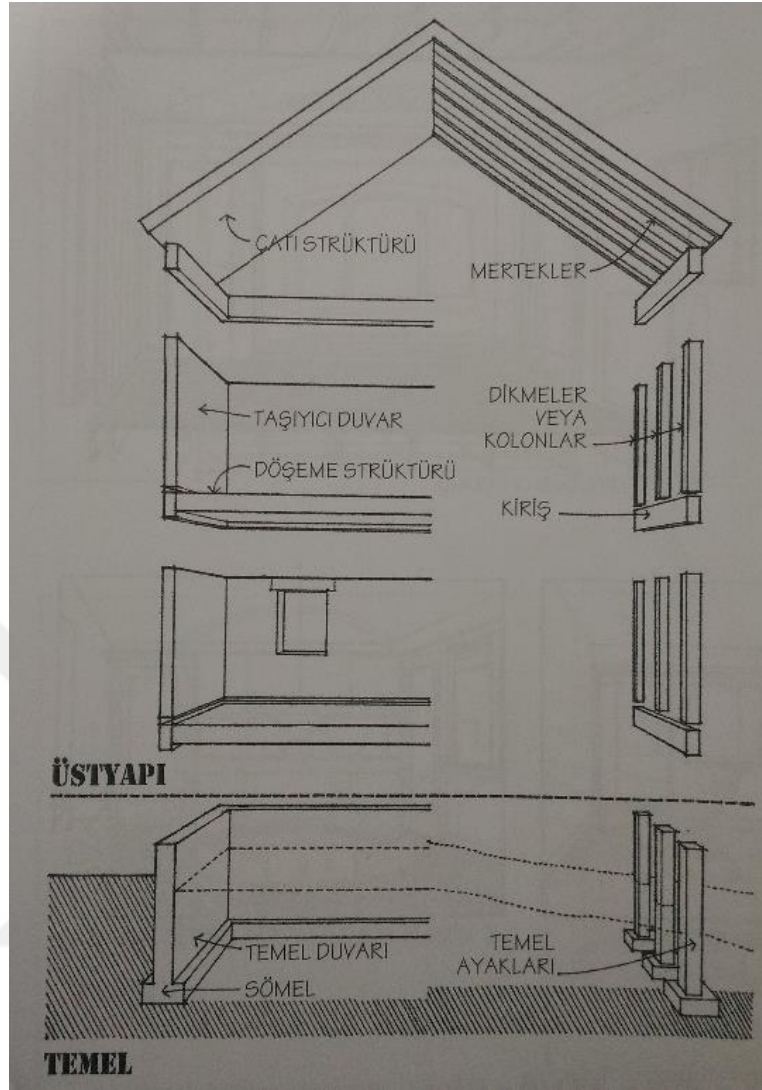
Mimarlığın estetik nitelikleri mekân, biçim ve strüktürün bir uyumlu birlikteliğine bağlıdır. (Hasol 2011)

Ching'e göre mekanın yapısal analizi üst yapı ve temel sistemleri olarak iki başlık altında incelenmelidir (Ching, 2004). Temel sistemleri, yapının temeli ile ilgili iken üst yapı döşeme, duvar, kolonlar ve çatıyı tariflemektedir.

Ching (2008) iç mekanların tavanlar, döşemeler, duvarlar, kapı ve pencere açıklıkları ve merdivenlerden oluştuğunu belirtir. Bunlar yapının taşıyıcı sisteminin etkisiyle iç mekanı sınırlandıran elemanlardır ve yatay ve dikey elemanlar olarak sınıflandırılabilir.

Şekil 15. Mekan tasarım elemanları. Kaynak: Ching, 2008, s.16

Şekil 16. Yapı Elemanları. Kaynak: Ching, 2008, s.16

Yatay elemanlar; yükseltilmiş ya da alçaltılmış taban düzlemlerinden oluşabilmektedir. Ayrıca tavan düzlemleri ve çatı örtüleri de yatay düzlemlerdir. Dikey elemanlar olarak kolonlar, duvarlar ve mekan bölücüleri sayılabilmektedir. Yatay ve dikey elemanların oluşumuna bağlı olarak ortaya çıkan açıklıklar da mekan tasarımına etki eder (Ching, 2008).

Mimari yapıda taşıyıcı elemanlar kolonlar, kirişler ve taşıyıcı duvarlardır. Bunlarla birlikte döşemeler ve çatı elemanları ise örtücü elemanlardır. Yapı bu öğelerin toplamıdır (Taşçıoğlu, 2013, s.34).

Rapoport' a göre mekan sabit, yarı sabit ve hareketli elemanlardan oluşmaktadır. Taşıyıcı öğeler yapının sabit elemanlarıdır. Yarı sabit elemanlar donatı ve döşemeler, hareketli elemanlar ise hareketli mobilyalar ve insan hareketleridir (Taşcıoğlu, 2013, s.35).

Yapıya biçim vermede etkili olan taşıyıcı elemanların farklı formlarda kullanılması, endüstri devrimini takiben yapı malzemesi alanında gelişen teknolojik ilerlemelerin bir sonucudur. Bu gelişmelerle birlikte yapının sadece strüktürü değil, mekan anlayışı da değişmiştir. Böylece soyut fikirlerin somutlaşarak inşa edilmesi mümkün hale gelmiştir (Mozaikçi, 2010).

1900 lü yılların sonunda ortaya çıkan, mimari çizime olanak sağlayan bilgisayar programları birçok mimarın soyut fikirleri somut olarak gerçekleştirmesine olanak sağlamıştır. Özellikle dekonstruktivist mimarlar her bir yapı parçasının modellenip, uygulanmasında bu tür programlardan faydalanmışlardır. Böylece yapı sanatı ve teknolojinin işbirliği güçlenmiştir (Tanyeli, 2000; Aktaran: Mozaikçi, 2010).

Yapı ve teknoloji işbirliğinin güçlendirilmesinin yalnızca alışlageldik formları yıkmak için kullanılan bir gelişme olarak nitelendirilmesi eksik bir yorum olarak ortaya çıkmaktadır. Bazı mimarlık anlayışları Zevi (2015)'nin eleştirdiği "sağlamlık"ı vurgulamak için bu yöntemi kullanmışlardır. Özellikle anıtsal yapılarda sağlamlığın vurgulanması günümüzde halen geçerli olmaktadır.

Açıklamalardan ve örneklerden de anlaşılacağı üzere yapının taşıyıcı sistemlerin mekan üzerindeki belirleyiciliği mekandan mekana değişiklik gösterebilmektedir. Bazı mekanlarda oluşum taşıyıcı sisteme bağlı kalırken, bazı mekanlarda taşıyıcı sistem mekan oluşuma bağlı kalmaktadır. Bu durum; tasarım fikri, mekanda oluşturulmak istenen etki ve yapılması planlanan işlevlerle, kullanılacak yapı malzemesinin arasındaki ilişkiden doğar.

Yapı ve taşıyıcı sistemlerin ilişkisiyle ortaya çıkan mimari mekanda algı daha önce de bahsedildiği gibi kütleden doğar. Birey bir yapıyı anlamak için öncelikle kütlesi hakkında bilgi edinmeye çalışır. Zevi (2015)'nin de belirttiği gibi “Demek ki teknik yorumlama, tüm mimari anıtlara uygulanabilen, sahici bir yorumdur” (Zevi, 2015, s.126).

Farklı formlar kişiler üzerinde farklı algılar oluştururlar. Örneğin dikdörtgen formlar kesinlik, denge; dar açılı ve çapraz formlar dengesizlik; geometrik eğri formlar süreklilik, enerjik; serbest formlar de yumuşaklık ve rahatlık algısına sebep olmaktadır (Öngen 2011; Ertürk, 1991).

Tüm bu tasarım elemanlarının oluşturdukları algılar, temelde gestalt algı kuramına ve bu kuram üzerine yapılan çalışmalarla desteklenir. Gestalt kuramı görsel algının bütünselliği üzerine kuruludur ve formların algılanması için temelde bazı kurallar ortaya koymaktadır.

4.1.2. Gestalt Kuramı

“Max Wertheimer (1880-1943), Kurt Koffka (1886-1941) ve Wolfgang Köhler (1887-1967) gibi psikologların öncülüğündeki gestalt teorisi, görsel algının en temel biriminin form olduğu teorisini ortaya atmışlardır. Bu teori, barındırdığı farklı disiplinleriyle algılamaya yeni bir tanım getirmiş ve özellikle modern sanatın yapılanmasında etken olmuştur. Gestalt teorisi, Bauhaus okulu sanatçıları tarafından da kabul görmüş ve ilk kez “temel tasarım” dersinin kuramsal alt yapısını oluşturmak üzere tasarım alanına uygulanmıştır. Bauhaus'da öğretim, yaratıcı bir çalışma düzeni için gerekli tüm uygulamalı ve bilimsel alanları kapsar. Bu öğretim yöntemi fikirlerini savunabilmek için dayanaklarını gestalt algılama kuramlarından almıştır. Gestalt kelimesi, Almanca'da yerleştirmek, düzenlemek, koymak, anlamına gelen “stellen” fiilinden türetilmiştir ve ‘biçim’ ya da ‘şekil’ anlamına gelmektedir” (Eryayar, 2011).

Temel tasarımda benimsenen yaygın yöntem ise, bütün ile parçaları arasındaki görsel ilişkileri arayan Gestalt kurallarıdır. Bir arada bulunan nesnelere arasındaki boyut, biçim, konum, uzaklık ve yön ilişkileri önemlidir ve Gestalt, özel estetik değerlendirmenin değil, nesnel biçimin kurallarını belirlemeye çalışır. Planlama eğitimi çok kolayca mekâna ilişkin kavramları basite indirgemekte, şemalaştırmakta ve işlev ağırlıklı olarak yorumlamaktadır (Günay, 2012).

Gestalt kuramı görme duyusuyla beyne iletilen nesnelere bütüncül olarak belli kurallara göre algılandığını açıklamaktadır. Bu kurallar; yakınlık, benzerlik, süreklilik ve kapalılıktır. Ancak kuram üzerinde daha sonraları yapılan çalışmalarla bu dört kurala simetri, devamlılık ve şekil-zemin ilişkisi, denge gibi kurallar da eklenmiştir (Eryayar, 2011; Mozaikçi 2010; Altan, 1993).

“Saf görsel eleştiri mimarlık tarihinde önemi bir yere sahipse de, tek başına yetersizdir. Çizgiler, yüzeyler, gölgeler ve ışıklar, kütleler, resim değerleri, doluluklar ve boşluklar, görsel simgeler, bir eserle başka bir eser arasındaki derin farkı anlatmaya, bu farkı saptamaya yetmez” (Zevi, 2015, s.153).

Yine de geştalt kanunları yalnızca görsel algı üzerine kurulu olduğundan diğer duyumların etkisinin ve bireyin kişisel özelliklerinin yok sayılması açısından çeşitli araştırmacılar tarafından eleştirilere maruz kalmaktadır (Altan, 1993).

Yakınlık: birbirine yakın olan elemanların bütün olarak algılanması anlamına gelmektedir. Aralarındaki mesafe miktarı az olan elemanlar, aynı amaç için bir araya gelmiş olarak, bir örüntü içinde gruplanır ve grup halinde algılanır (Eryayar, 2011; Çağlayan, v.d., 2014; Öngen, 2011).

Benzerlik: Belli açılardan benzer olan elemanların aynı gruptaki elemanlar ve bir bütün olarak algılanması demektir(Eryayar, 2011; Çağlayan, v.d., 2014; Öngen, 2011).

Süreklilik: Görsel algı sistemlerinde aynı yöne giden elemanlar birbirleriyle gruplanır ve bütüncül olarak algılanır. Gözün bu elemanları bütüncüllük anlayışıyla devam ettirme isteği güttüğü belirtilmektedir (Eryayar, 2011; Çağlayan, v.d., 2014).

Kapalılık: Süreklilik kanunu gibi kapalılık kanununda da gözün, bütünün eksik parçalarını tamamlama isteği oluşturduğu savunulur (Eryayar, 2011).

Simetri: Bir formun yatay ya da düşey bir aksa göre iki tarafının da aynı biçimde olmasıdır. Böylece gruplandırmanın kolaylaşmasıyla birlikte simetrik formlar, asimetric formlara göre daha kolay anlaşılabilir (Eryayar, 2011; Öngen, 2011).

Şekil- Zemin ilişkisi: Bir formun ya da nesnenin üzerinde bulunduğu zeminle birlikte algılanması anlamına gelmektedir. Algılamanın doğru bir şekilde tamamlanabilmesi için şekil ve zeminin birbirlerinden kolayca ayırt edilebilmesi ve yakınlık, benzerlik gibi kuralların da belirgin halde bulunmasını gerektirmektedir(Eryayar, 2011; Çağlayan, v.d., 2014; Öngen, 2011).

Geşalt kanunlarının genel olarak iki boyutlu formların algılanmasında önemli rol oynadığı ancak mimari mekanlar düzeyinde de etkili bir algı kuramı olduğu görülebilmektedir. Örneğin Zevi (2015) geşalt kanunlarını ve yapı algısına yönelik diğer kavramları mimari açıdan değerlendirmiş ve şöyle özetlemiştir:

“Birlik: her kompozisyon karakterinin, ister planıyla ister görünüşüyle bir birlik sunması gerekir. Kompoze etmek yan yana koymak değildir.

Simetri: aksel binalardaki dengedir. (...) Asimetrik binaların, birlik yasasına uymaları için, denge yasasına uymaları gerekir.

Denge: terazi. Binanın merkezi bölümünde yer alan, görünmez de olabilen bir düzleme göre, her iki yandaki kütlelerin aynı “ağırlık”ta olması gerekir. (...) böyle bir denge olmasa, sanki bir tarafa eğiliyormuşuz gibi, sanki bir kolumuz kesikmiş gibi bedensel bir rahatsızlık duyardık; başka deyişle, bir binanın dengesinin bozulması, “simgesel empati” nedeniyle, bedenimizden bir şeyin kesildiği duygusunu yaratacaktır.

Vurgu: tüm kompozisyonlarda, bakışı kendisine çekecek bir tür odak noktası, ilgi çekecek bir merkez olması gerekir. (...) bu kurala uymayan yok mu? Örneğin, hiçbir vurguya yer vermeyen, tekdüze eğri bir kütle olan Collesium ve ilgi odağı saptanamayan Philadelphia’daki gökdelen böyledir.

Karşıtlık: birlik cansızların eşitliğinin değil, birbirine ters öğelerin sentezinin sonucudur. Bir binanın “canlı” olabilmesi için, canlılığının yataylarla düşeyler, boşluklarla doluluklar, sivri biçimlerle yumuşak biçimler arasındaki, hacimler arasındaki, kütleler arasındaki karşıtlıkla dışavurulması gerekir. (...) şelale evinde yatay baskındır, ama düşey öğeler olmasa, kompozisyon ayakta kalamazdı. Canlılık malzeme greninin karşıtlığıyla da bir yerde parlatılmış, başka yerde işlenmemiş olmasıyla da, renk karşıtlıklarıyla da kendini anlatır.

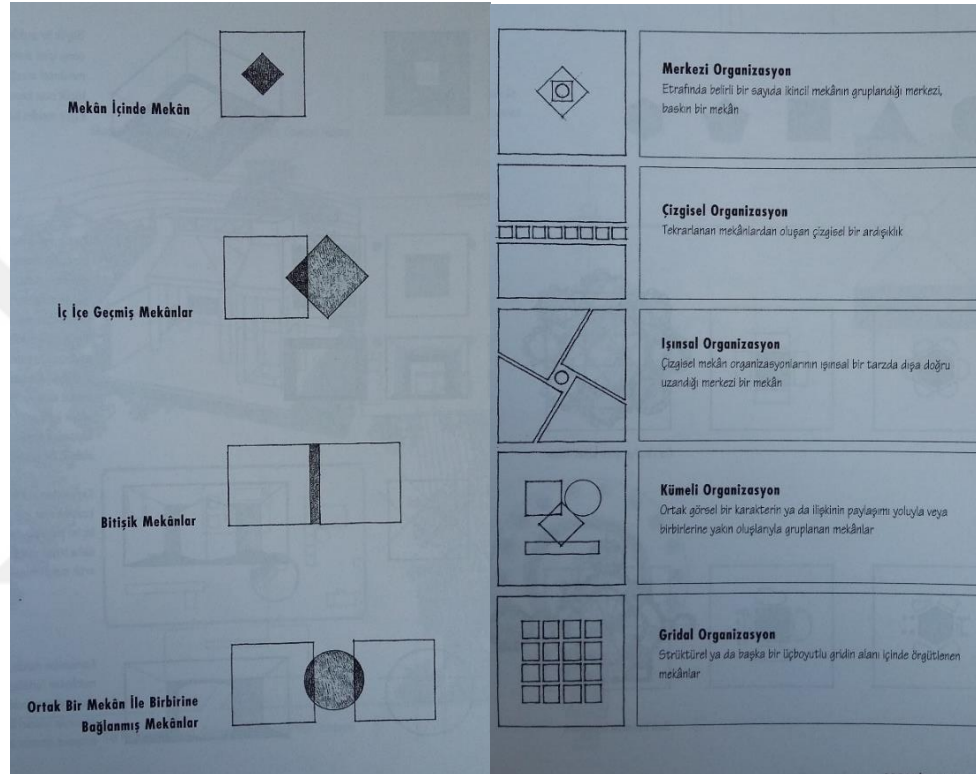
Orantı: yapıyı birlik, denge, vurfu, karşıtlık, uyum ve ritim niteliklerine ulaşmak için alt bölümlere ayırma yoludur.

Ölçek: ancak insan her şeyin ölçüsüyse, elimizde ölçek olmadan orantı oluşturmak olanaksızsa, orantılar araştırılmadan bir ölçek oluşturmak da aynı derecede olanaksızdır.

Anlatım ya da karakter: bir modelin birliği, karşıtlığı, simetrisi, vurgusu, orantısı, ölçeği olabilir ama yaşamı yoksa, anlatımı, fizyonomisi yoksa, hiçbir şey demiyorsa, asla canlı biri olamayacaktır. (...) Bir bina, ne olduğunu ve amacının ne olduğunu dışa vurmak zorundadır” (Zevi 2015, s. 148-149-150).

Mekanın algılanmasında, mekan tasarım elemanlarının tanımladıkları mekanların ilişki biçimleri de önemlidir. Yıldız (2015) mekan ilişkilerini şu şekilde sınıflandırır:

- “Mekan içinde mekan
- İç içe geçmiş mekanlar
- Bitişik mekanlar
- Ortak bir mekan ile birbirlerine bağlanmış mekanlar” (Yıldız, 2015, s. 54).

Şekil 17. Mekan Organizasyon Biçimleri. Kaynak: Ching, 2007, s.179-189

Görsel algılama yalnızca formların biçimlenişi ile sınırlı değildir. Yukarıda bahsedilmiş olan tüm etmenler görsel algı üzerinde etkili olmakla birlikte ışık, renk, doku ve malzeme seçimi de mimari mekanların görsel analizi üzerinde önemli derecede etkilidir. Bunun sebebi ışık olmadan herhangi bir görsel algılamanın gerçekleşmemesi, her nesnenin bir malzemeye sahip olması ve her malzemenin de kendine özgü dokusu olmasından kaynaklanmaktadır.

4.1.3. Işık-gölge

Görsel algı, temelde ışığın yüzeylere çarpması ve göz tarafından beyne iletilmesiyle oluşmaktadır. Işık olamadan görme duyusunun mümkün olmayacağı 13. Yy da John Pecham'ın çalışmalarıyla kanıtlanmıştır (Turgay & Altuncu, 2011).

Işık; doğal bir ışık kaynağı olan güneşten ya da ay ve yıldızlar gibi güneşten edindiği ışığı yansıtan gök cisimlerinden sağlandığında doğal aydınlatma olarak ya da farklı nesnelere yapay aydınlatma sağlayabilmektedir. Doğal ya da yapay aydınlatmaların bir nesnenin her yüzeyini aynı derecede aydınlatmaması sebebiyle ışık, gölge ile birlikte değerlendirilmesi gereken bir kavramdır. Işığın geldiği yöne bağlı olarak gölge yönü de değişiklik göstermektedir (Öngen, 2011; Altan, 1993).

Işık, gölge ile birlikte nesnelere renginin ve dokusunun algılanmasında etki göstermektedir. Bununla birlikte ışık kaynağının çeşidi de renk üzerinde etkilidir. Nesnelere renkleri doğal ve yapay ışık kaynağına bağlı olarak değişim gösterebilmektedir (Öngen, 2011).

Işığın mekanda kullanımı oluşturulmak istenen etkiye ve mekanda yapılması planlanan işleve göre şekillenmektedir. Bu durum görsel konfor olarak tanımlanmaktadır; mekanda yapılacak işe ait detayların kendi renkleriyle rahatça görülebilmesi, dokuların ve formların algılanması, mekan içindeki hareketlerin algılanması ve tüm bu görme olaylarının kişiyi rahatsız etmeden ve yormadan oluşturulması gerektiği anlamına gelmektedir (Turgay & Altuncu, 2011).

Mekanda aydınlatma, açıklıklarla sağlanan doğal ışığın yanı sıra farklı şekillerde konumlandırılan aydınlatma elemanları ile de sağlanabilmektedir.

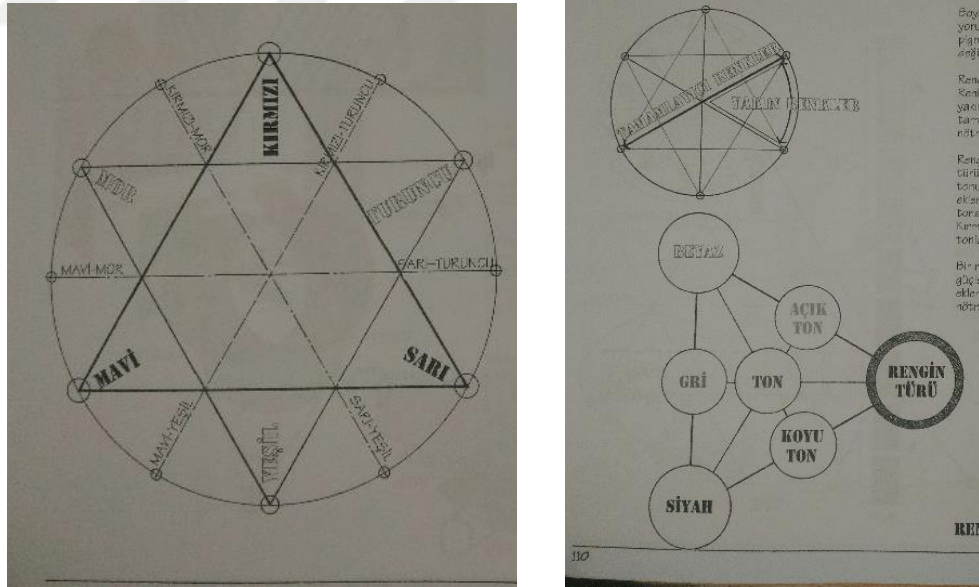
Ayrıca coğrafi konum gibi özellikler de mekanda ışık kullanımı etkiler:

“Gotik anlayış kuzey ülkelerinde neden bu kadar çok dayandı da, güneydeki ülkelerde bu kadar kısa sürdü?”

Çünkü Avrupa'nın güneyinde güneş ışınları neredeyse düşey geldikleri için, gölgelerin sert karşıtlığının yarattığı en önemli etki, yatay çıkıntılar ve kornişlerden kaynaklanmalıdır. Buna karşılık, kuzey ülkelerinde, güneş hep daha alçak, ışınları da daha teğete yakın, daha alçak olduğu için, düşey çizgiler, ışığın mimari araç olarak kullanılmasında daha etkili olacaklardır” (Zevi, 2015, s. 139).

4.1.4. Renk

İçinde tüm renkleri barındıran ışığın, nesnelerin yüzeyine çarpması ve görme duyusuyla algılanması sonucu renk kavramı oluşmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi ışık kaynağının çeşidi renklerin algılanmasında etkilidir. Açık renkli cisimler ışığı yansıtırken, koyu renkli cisimlerin ışığı soğurduğu bilinmektedir. Sarı kırmızı ve mavi ana renkler, bu renklerin karışımlarından oluşan turuncu, yeşil ve mor da ara renkler olarak adlandırılırlar (Uçar 2004, s. 168; Öngen, 2011; Küreli & Sarıkahya, 2013).

Şekil 18. Renkler ve renk tonları. Kaynak: Ching, s.108-110

Renklerin görsel algılamada bireyler üzerinde oluşturduğu etkiler farklı çalışmalarla kanıtlanmıştır.

Tablo 2 Renkler, Yarattıkları Ruh Hali ve Sembolik Çağrışımları

Derlenen Kaynaklar: Çallı, 2007; Yıldız, 2015

RENK	RUH HALİ	SEMBOLİK ANLAMLARI (ÇAĞRIŞIM)
Kırmızı	Sıcak, sevgi gösteren, kızgın, zıt, uyarıcı, düşmanlık, canlı, heyecan, sevgi.	Mutluluk hali, yakınlık, günah, kan öfke, resmiyet, sıkıntı
Mavi	Sukunet, memnuniyet, acelesiz iş yapma, mesafe, güvenlik, üstünlük, kolay incinme	İtibar, üzüntü, şefkat, koruma, gerçek
Sarı	Memnuniyet, heyecan, düşmanlık, neşe, dikkat çekici	Göz kamaştırıcı, güne, ışık, bilgelik, maskülen, asalet, açlık
Turuncu	Memnuniyetsiz, heyecan, rahatsız edilmiş, stressiz, uyarıcı.	Güneş, meyve, iştah, düşünceli, nazik olma
Mor	Depresif, üzgün, ağırbaşlı, asil, gösterişli	Bilgelik, zafer, gösteriş, zenginlik, trajedi
Yeşil	Memnuniyet, acelesiz iş yapma, kontrollü olma	Güvenlik, barış, dinlendirici, kıskançlık, nefret,
Siyah	Üzgün, gergin, korku, kederli, mahzun, melankolik	Karanlık, güç, liderlik, korunma, çürüme, gizem, bilgelik, ölüm, özür dileme
Kahverengi	Üzgün, kırılman olmayan kederli, mahsun, melankolik, nötr olma	Melankoli, koruma, sonbahar, çürüme, hassasiyet, özür dileme
Beyaz	Boşluk duygusu, uyarıcı, yakınlık	Yakınlık, temizlik, neşe, boşluk

Tablolarda da görülebileceği üzere renk kullanımlarının kişiler üzerinde farklı algısal etkileri bulunmaktadır. Renkler simgesel anlamda doğadaki karşılıklarına göre anlamlandırılmışlardır. Örneğin kırmızı ateşin sıcaklığını, mavi ise denizin serinliğini çağrıştırmaktadır (Yıldız, 2015, s. 101).

Rengin mekana etkisi ışık kaynağına bağlı olarak da değişiklik gösterebilmektedirler. Örneğin soğuk renkler doğal aydınlatmaya sahip bir mekanda olumlu etki yaratırken, yapay aydınlatmaya sahip bir mekanda olumsuz etkiye sebep olabilmektedir (Öngen, 2011).

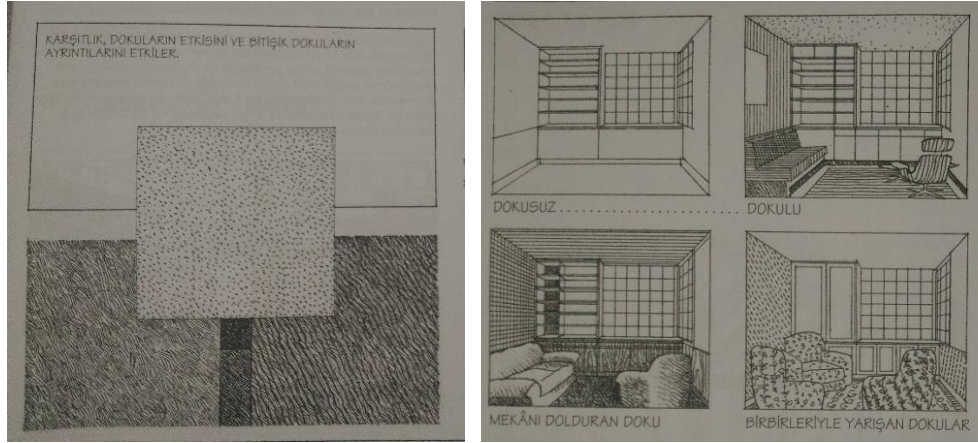
Renk, mimaride kullanılan bir tasarım elemanıdır. Renk kullanımı ile mekanda atmosfer ve kimlik yaratımı; oran, ölçek, denge, vurgu oluşturulması; parça ve bütün ilişkisinin anlamlandırılması gibi konularda etkilidir.

Mekan algısında; hem mekanı oluşturan elemanların hem de mekan içindeki donatıların rengi etkili olmaktadır. Örneğin; Mekan ve donatı renkleri öncelikli olarak mekanın işlevi doğrultusunda belirlenmekle birlikte bu belirleme üzerinde ışık kaynakları, çevre ve iklim, malzeme gibi faktörlerin de etkileri bulunmaktadır. Burada mekandan kasıt yalnızca iç mekan değildir, aynı özellikler dış mekan renklendirmeleri için de geçerli olmaktadır (Kürel ve Sarıkahya, 2013).

4.1.5.Doku

Yukarıda bahsedilen mekan tasarım elemanlarının görsel algı kaynaklı olmasına karşın doku hem görsel hem de dokunma duyusuyla ilişkili bir kavramdır ve nesnelerin yüzeylerinin pürüzlülük derecesi olarak da tanımlanabilmektedir (Hasol, 2008:143; Ching, 2008, s. 120).

Nesneler malzemelerine bağlı olarak pürüzsüz, az ya da çok pürüzlü olabilmekte ve bu doku özellikleri nesnelerin algılanmasına yardımcı olmaktadır (Öngen, 2011).

Şekil 19. Mekanda doku kullanımı. Kaynak: Ching, s.123-124

Renkler gibi dokuların da görsel olarak algılanabilmesi için öncelikle ışığa ihtiyaç vardır ancak ışık şiddetine göre dokunun sertlik ve yumuşaklık derecelerinin algılanmasını değiştirebilmektedir, ışısız bir mekanda ise dokunma duyusuyla da nesnelerin dokusu algılanabilmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi nesneyi algılamak konusunda duylardan hiçbiri tek başına yeterli değildir (Ching, 2008, s. 120; Öngen, 2011; Altan, 1993).

“Düz ve parlak yüzeyler, ışığı aynı parlaklıkta yansıtırlar, keskin odak noktalarıyla dikkatimizi çekerler. Mat veya orta derecede pürüzlü yapıya sahip yüzeyler, ışığı emer ve dağınık bir biçimde yansıtırlar, bu nedenle aynı renkte, fakat daha düz bir yüzeye göre daha az parlaktırlar. Çok pürüzlü yüzeyler, doğrudan ışık kaynağıyla aydınlatıldığında, açıklı koyulu, gölgeli desenler oluşturur” (Ching, 2008, s. 122).

Mimari malzemeler, görsel olarak kendi biçimini ortaya koyar. Dokunun algılamada işlevsel karşılıkları da bulunmaktadır. Örneğin timsah derisinin dayanıklı görünüşü ve kelebek kanadının inceliği işlevle ilgili zorunluluklardır (Civcir, 2015, s. 131-139).

Doku oluşturulma ve algılanma şekillerine göre gerçek doku, görsel doku, organik doku, dinamik doku ve mekanda doku olarak çeşitlendirilebilmektedir. Gerçek doku, dokunma duyusuyla

algılanabilir; görsel doku, dokunma duyusuyla değil görsel olarak algılanır; organik doku, doğada var olan canlıların bünyesinde bulunur; dinamik doku, kullanılan malzemenin hareket etmesinin sağlanarak oluşturduğu farklı dokulardır ve doku, mekanın oluşumunu etkileyen doku öğelerinin kullanılmasıyla oluşturulur (Civcir, 2015, s.170-223).

4.1.6. Malzeme

Malzeme, mimari mekanın hem taşıyıcılığında hem de görsel algısı üzerinde etkili bir kavramdır. Taşıyıcı sistemin ya da mekan tasarım elemanlarının oluşturulduğu malzemenin türüne göre dayanım performansının yanında, olanak sağladığı formlar ve kendi görünüşü (rengi, dokusu, birleşim şekilleri); mimari mekanı önemli derecede etkiler (Gezer, 2012).

Mimari mekan malzemesi konusu üzerinde literatürde bir çok araştırma yapılmış olmakla birlikte burada bahsedilen malzemedeki kaynaklı duyu etkileridir. Özellikle Frank Lloyd Wright malzemenin kendi doğasına uygun olarak kullanılması gerekliliği üzerinde görüşler ortaya koymuştur.

Wright “mimarlık, malzemenin doğasındadır” diyerek (Peter, 1994, s.125) tasarımcının malzemeyi biçimle ilgili zorlamaması gerektiği ve gerçek tasarımcılığın istenilen formu malzemenin kendi doğası dahilinde oluşturmakla belirlendiğini savunmuştur. Bu görüşler tasarımda doğayı temel alan ve yapının hem yerleşim hem de form olarak çevresiyle uyumlu olması gerektiğini savunan “Organik Mimarlık” anlayışına dahildir. Wright malzemenin doğasını ortaya çıkarmanın, az işlemek ve örtücü kullanmamakla olacağını belirtir:

“Sökün ahşabın verniğini ve onu rahat bırakın. Sivanın doğal dokusunu oluşturun (...) Tasarımlarınızda ahşabın, alçının, tuğlanın veya taşın doğasını ortaya çıkarın... Bu doğal niteliklerin veya doğaların yok sayıldığı veyabunlara aykırı geldiği hiç bir uygulama bir güzel sanat meselesi olamaz” (Wright, 1975, s. 55;Aktaran: Burat, 2012).

Wright'ın konu ile ilgili görüşlerinin genel olarak malzemeyi “-miş gibi” göstermemek üzerine kurulu olduğu söylenebilir çünkü her malzemenin kendi olanakları içinde bir planlamaya dahil olması ve malzemenin yapıda kendini belli etmesi gerektiği, örneğin taş bir binanın çelik bir bina olarak görünmemesi gerekliliğini savunur. Bu noktada malzemenin “dürüstlük” algısı biçimin ve estetik öğelerin kişi üzerindeki psikolojik etkilerine dahil edilebilmektedir.

Malzemenin doğal ve ya yapay; yüzeyinin mat veya parlak, açık veya koyu renk olması ve organik ya da geometrik formlu olması da kişiler üzerinde farklı algısal etkiler oluşturmaktadır. Sonuç olarak mekan tasarımında kullanılacak malzemenin seçimi yalnızca dayanım ile ilgili özellikler değil, kullanım amacına yönelik duyuşsal etkiler üzerinden de değerlendirilmelidir.

Wright'ın malzeme anlayışı günümüzde halen varlığını sürdürmekle birlikte genel olarak doğal malzemeleri kapsar. Ancak 20. Yy'da özellikle yapay malzemeler yapı teknolojileri konusunda yaşanan teknolojik gelişmelerden birebir etkilenmiştir. Günümüzde esnek, hareket edebilen, çevreyle ve kullanıcıyla etkileşime geçen, enerji korunumu sağlayan, ışık-ses ve kokuya karşı tepki gösterebilen, zehirli gazlar salgılamayan vb. yeni malzemeler ortaya çıkmıştır.

Gezer (2012)'nin de belirttiği gibi; malzeme alanında yaşanan gelişmelerle yapının çevre şartlarına dayanım gösterme özelliği; çevreye uyumlu ve çevreye göre kendini değiştirebilen özellikte olması haline gelmiştir. Bu da yapının formunun yanında toplam algısını etkilemektedir (Gezer, 2012). Ayrıca bu nesnelerin birbirlerini etkileyerek, görsel çevremizdeki estetik kaliteyi oluşturmalarındaki paylarını da unutmamalıyız (Ching, 2008, s.91).

Mekan analizi konusunda yukarıda bahsedilen tüm bilgilere göre; oluşturulan mekanı algılayabilmek için duyuşsal verilere ihtiyaç

duyulduğu ve bu verilerin anlamlandırılmasında özellikle görsel algının baskın olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Altan (1993) de bahsettiği gibi mekanı oluşturan sınırlar, mimari tasarım elemanları, donatılar ve bunların renk doku ve malzemeleri, ışık-gölge ile birlikte mekanın niteliğini oluşturmaktadır (Altan, 1993; Aslan, v.d., 2011).

Mekanın bütüncül olarak algılanmasında mekan öğelerinin niteliği ile birlikte bu öğelerin kullanılabilir olması da önemlidir. Kullanılabilirlikten kasıt mekanın ve donatıların fiziksel boyutlarının insan ölçeğine uygunluğu ve işlevlerini yerine getirebilmesidir. Mimari mekanlarda işlev konusu sonraki başlıkta detaylı olarak incelenecektir.

4.1.7.Mekanda kimlik oluşumu

Varlıkların tanımlanması ve birbirlerinden ayrılmasını sağlayan her türlü belirti ve nitelikler toplamı kimliği ifade eder. Mekan kimliği ise yine mekanın kendine has yönleri ile diğerlerinden ayrılması sonucu meydana gelmektedir. (Karacalı 2012 s1; Emiroğlu 2002 sf53)

Mekanın biçimsel ve grafik özellikleri birleşerek mekan kimliğini oluşturur. Bu oluşum mekan işletmesinin yapısına, mekanda yapılan işleve bağlı olarak tasarlanmaktadır. Mekan ve işletme kimliği bütün olarak ele alındığında da kurumsal kimlik kavramı oraya çıkar.

Olins (1995) kurumsal kimliğin dört ana şekilde ortaya çıktığını belirtir:

- Ürünler ve servisler
- Çevre etkeni
- İletişim
- Davranış

Bu noktada kurumsal kimlik ve mekan kimliği bağlantısı evre etkeni üzerinden ilerler. rnlerin nerede retileneği ve nerede satılacağı, işletmenin kurumsal kimliği üzerinde belirleyici ana etmenlerden biridir. (Trgan, 2005, s.74; Karacalı 2012 s16

Mekan tasarımında kullanılan estetik faktörler marka kimliğinin grafik değerleriyle örtüşen ve müşteriye marka kimliğini doğru bir biçimde aktaracak şekilde oluşturulmalıdır. Böylece müşterinin zihninde tutarlı bir görsel kimlik oluşturulmuş olmaktadır. Karacalı 2012 s 16

“Mağazaya ait mimari bileşenler, tketickiye marka kimliğine ilişkin ilk mesajları verirler. Bu yüzden mağazanın konumu, yakın çevresi ve dış cephesi; potansiyel müşterisi ile kuracağı ilk temasta ara yüz olarak önem kazanırlar. (Karacalı 2012 s 19”

İç mekanlar planlanırken grafik ve estetik faktörler, işlevsel ilişkiler, mekan kimliği ve konsept olgusu göz önünde bulundurulmalıdır. Karacalı 2012 s 25

4.2. İşLEV

Vitruvius işlevsel düzeni nesnelerin mekan içinde uygun şekilde ve eylemin amacına göre yerleştirilmesi olarak belirtir. Bu yerleşimde uygunluğun öncelikle işlevi kapsamakla birlikte toplumun kültürel değerlerine ve alışkanlıklarına da bağlı olduğunu, tüm bunların birleşimiyle de mekanın sembolik bir değer haline geldiğini vurgular (Gr, 1996, s.129-130).

Bu başlık altında mekanlar hem sınırlarını oluşturan hem de içinde barındırdığı sabit veya hareketli elemanların işlevlerine uygunluğun açısından ele alınacaktır. Ayrıca işlevselliği temel alan bazı mimari akımlar ve bu akımların önemli temsilcilerinden de bahsedilecektir.

“İşlev, bir bütünün her bir parçasının kendine düşen görevi yerine getirmesi ve kendi üstündeki sistemin görevini yapmasına ve böylece bütünü işlemesine yardımcı olmasıdır. İnsanın yaşam sürdürdüğü fiziksel çevrenin işlevselliği mimarlık evrimi içinde bina ile ilgili temel kaygılardan biri olmuştur”(Gür, 1996, s.129-130).

“Her mimari eserin bir “işlevi”, onu var eden bir amacı vardır ve başarısını “şeklini” yerine getirmeye ne derece yaklaşabildiğiyle ölçülür” (Anay & Özten, 2011, s.23).

Yapı malzemesi alanında yaşanan teknolojik gelişmeler yapı tasarımı konusunda da farklı formlarda mekanların oluşturulmasına olanak sağlamıştır. “Biçimci” mimari olarak adlandırılan akım da bu teknolojilerin kullanımıyla birlikte yapının işlevini göz ardı ederek form tasarımına ağırlık vermiştir. Bu akıma tepki olarak ortaya çıkan “fonksiyonalist” mimarlık akımı ise yapının öncelikli amacının işlevini yerine getirmek olduğunu formun da işleve bağlı olarak ortaya çıktığını savunur (Taşçıoğlu, 2013, s.52).

20. yy’da öne çıkan fonksiyonalizm akımı “form follows function” (biçim işlevi izler) mottosuyla hareket eder. Bu cümlelerin ilk kez bir heykeltıraş olan Horatio Greenough tarafından “benim için güzellikten kasıt işlevin vaadidir; eylemden kasıt işlevin varoluşudur” biçiminde söylendiği ancak sonraları dönemin gökdelen mimarı olarak nitelendirilen Chicago okulunun önderi mimar Louis Sullivan tarafından daha vurgulu kullanılmasıyla kendisine ithaf edildiği bilinmektedir (Gür, 1996, s.129-130-131).

Sullivan’ın Greenough’un çağdaşı olmamasına rağmen aralarındaki bağlantı Sullivan’ın cümlesindeki Greenough etkisidir. Sullivan yapıları bir organizma gibi görmekte ve buna bağlı olarak da yapının her bir parçasının uzuvlar gibi değerlendirmektedir. Uzuvlar arasındaki organizasyon ve işlev gereklilikleri yapının dış görünüşünün belirleyicisidir (Anay & Özten, 2011, s.55).

Dankmar Adler, Sullivan'ın "biçim işlevi izler" formülünü "işlev ve çevre biçimi belirler" olarak revize etmiştir ve aynı işlevlerin farklı biçimler oluşturmasındaki nedenini çevresel etkilerle açıklamıştır (Anay & Özten, 2011, s.56).

Sullivan'ın görüşü mekan içindeki nesnelere ve bu nesnelere düzenlenmiş biçiminin insan hareketlerini birincil olarak yönlendirdiğini, buna bağlı olarak da hem mekan sınırlarının hem de donatıların insan kullanımını ve ölçüleri temel alınarak tasarlanması gerektiğini savunur.

Gür bu konudan şöyle bahsetmiştir:

"Mekanın içerdiği nesnelere ve bu nesnelere mekana ait düzenlemeleri, insan hareketlerini doğrudan yönlendirir. Örneğin bir sinema salonunda herkesin yüzleri perdeye doğru dönük oturacağı önceden belirlenmiştir. Mekanın amacı film seyredilmesidir ve bu amaca yönelik olarak bütün izleyicilerin koltukları, yüzleri perdeyi görebilecek bir düzende sıralanmıştır. Burada mesajdan çok işleve yönelik bir düzen görülmektedir. (...)Her bir mekanın barındırdığı etkinlik grupları düşünülerek mekanların tek tek ölçülendirilmesi gerekir. Ölçülendirme salt alan değil yükseklik saptamasında da çok önemlidir. Mekan ölçüsünün saptanması insan eylem donatı ilişkilerinin boyutlandırılmasıdır: donatının kullanıldığı alandaki boyutları sayısı, onu kullanan insan sayısı, kullanımın gerektirdiği devrim alanı ve hatta kişisel mekan alanının toplamı topyekün alan ölçülerini verir. Mekan yüksekliği ise etkinlik için gerekli fiziksel yükseklikten ve insanın yukarıda belirtilen diğer gereksinimlerinden kaynaklanır. Alan ölçüsü ve yükseklik arasında bir oran olması beklenir. Ayrıca yükseklik bazen bir atmosfer oluşturmak için alçaltılıp yükseltilebilir. Gece kulüplerinde sıcak bir atmosfer oluşturmak için çeşitli tekniklerle alçaltılır ve ya alçakmış gibi gösterilir oysa bir anıt yapısında görkemli bir atmosfer oluşturmak için tavan yüksek tutulur" (Taşçıoğlu, 2013, s. 62).

Zevi (2015)'nin geştalt kanunlarına eklediği maddelerden ilgili başlıkta bahsedilmiştir, bu maddelere ek olarak mimari mekanın algılanması konusunda ayrıca aşağıdaki maddelerden bahseder:

Hakikat: yaşamda olduğu gibi mimarlıkta da, hakikat işlevle birlikte dolaşır. ama dikkat edin dışa vurulan hakikat konusunda yanlış anlamalara düşmek çok kolaydır.

İşlev: bir döşemenin işlevi üzerinde yürüyebilmeyi gerekli kılar ve bu işlev strüktürel hakikattan çok daha önemlidir.

Üslup: tasarımın dili ya da dilbilimidir bu. Söyleyecek bir şeyi olan, sıradan dilde kolayca dile getiri bunu.

Livability: yani hem maddi, hem psikolojik, hem de manevi anlamda yaşanabilirlik ve

Design; bu terimi de, tek ve aynı şeyin parçaları arasındaki uyumlu ve ritmik bağıntı olarak, yani bir izleğin, aynı anda, hem birliği hem de çeşitliliği olarak çevirebiliriz” (Zevi, 2015, s.151-152).

Louis Khan da mimaride işlevin önemini resim sanatıyla karşılaştırmalı olarak belirtmiştir: “Resimde uçamayan kuşlar, kapılardan sığmayan insanlar çizilebilir ama mimarlığın sınırları vardır ve daire biçiminde tekerlekler ve insan boyutlarına uygun kapılar kullanılmak zorundadır” (Zevi, 2015).

Biçimsiz bir maddenin var olmamasından dolayı en sıradan ve faydacı yaklaşımların bile bir biçimi bulunmaktadır. Mimarın görevi de bu noktada ortaya çıkmaktadır, mimar işleve biçim verir, yorumlar ve dönüştürür. Aynı işleve sahip mekanların farklı biçimlerde oluşturulması, mimarlığın etkisidir (Mary McLeod; Aktaran: Anay ve Ökten, 2011, s.35).

Anlaşılabileceği gibi bir mimari mekan; taşıyıcı sistemin, estetik özelliklerin ve işlevsel faktörlerin tümünün bir arada işlemesiyle ortaya çıkan hem sağlam hem olumlu görsel etkilere sahip hem de kullanışlı bir tanımlanmış alandır. Sağlıklı bir algıya sahip kişi, mekan sınırları dahilinde başta görsel algı olmak üzere tüm duyusal algılarıyla birlikte mekanı kendine göre anlamlandırır. Ancak bu konuda insanın sosyo-kültürel boyutları hesaba katıldığında bile düşünsel boyutları çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Düşünsel boyutlar mekan algılamasının

tüm etmenleriyle birlikte algılanmasının yanında kişiye mekana dair düşündürdükleri ve hissettirdikleri yani anlamı olarak önemli bir faktör olarak ele alınmalıdır. Anlamsal analiz başlığı altında bu konu incelenecektir.

4.3. ANLAM

Mimari mekanlar yalnızca somut biçimde algılanmazlar, mekan algısı taşıyıcıların, sınırlayıcıların ve mekansal öğelerin deneyimlenmesini içerir ve böylece mekanı anlamlandırmak algı üzerinde önemli bir etmen olarak ortaya çıkar. İnsan mekan ilişkisinden doğan bu anlamlandırma mekanın felsefi karşılığı kadar işlevine de bağlı olarak gelişir. Bu başlık altında öncelikle mekanın anlamlandırılmasına ilişkin fenomenolojik yaklaşımdan bahsedilecek, sonrasında ise konaklama yapılarının rekreasyonel ve ticari olarak anlamsal karşılıklarına değinilecektir.

Felsefi bir yaklaşım olan fenomenoloji, Husserl'in bu alandaki görüşleri ile temellenir ve kişilerin görüp duyabileceği, dokunup koklayabileceği, tadıp sezebileceği, bilip anlayabileceği her türlü nesne, durum, olay ya da deneyimi araştırma konusu olarak ele alır. Fenomenolojik yaklaşımda araştırmacı, araştırma sonucunda ne elde edeceğini tam olarak bilememekle birlikte araştırma alanının deneyimlenmesine öncelik verir. Yöntem; ilk-el fenomenolojik araştırma ("şey"i doğrudan deneyimlemek), varoluşsal fenomenolojik araştırma (farklı kişilerin deneyimlerini genelleme yapabilmek amacıyla birleştirme) ve hermenötik fenomenolojik araştırma ("şey"e ilişkin belge ve dökümanlar üzerinden yorumlama yapmak) olarak üç ana dala ayrılır (Alemdar, 2010). (En basit anlamıyla fenomenoloji, insan yaşantısını yoruma dayalı olarak ele alıp incelemektir (Seamon, 2003).

Rekreasyonun insan deneyimi baz alması ve bu deneyimler olmadan mekanların karşılığının olmaması nedeniyle; fenomenoloji konaklama yapılarının rekreasyon alanlarının değerlendirilmesinde anlamsal açıdan kullanılacaktır. Genel olarak fenomenolojik yaklaşım Heidegger'in görüşleri üzerinde temellenir.

20.yy'ı düşünceleriyle etkilemiş olan Heidegger varlığın anlamı üzerine söylemlerde bulunmuş ve mekanı anlamlandırmayı bu söylemlere dahil etmiştir. İnsan deneyimlerini ve insan-çevre ilişkisini anlamak ve yorumlamak üzerine kurulu bir yorum olan fenomenolojik yaklaşıma, Heidegger de kendi kuramlarını eklemiştir. Bu kuramlar örneğin gestalt kuramlarında olduğu gibi formal kurallar içermemekle birlikte mekan ve insanın bir bütün olarak ele alınması temellidir. Heidegger insanın doğumundan itibaren "dünya içinde olma" durumunda olduğunu ve yaşamımızı eylemlere göre şekillendirdiğimizi belirtir (Çüçen, 2012). "Dünya içinde olma" durumu Heidegger felsefesinde "mekan" ile ilişkilidir ve bu anlayışla mekan yalnızca fiziksel olarak sınırlanmış bir alan değil aynı zamanda insanın içinde bulunduğu ve varoluşunu gerçekleştirdiği bir kavramdır (Aras, 2010; Heidegger, 2008). Bu bağlamda Heidegger mekanı dünya-mekanı, alanlar ve Dasein'in mekansallığı olarak üç farklı sınıfa ayırmaktadır.

Dünya mekanı; fiziksel bir mekan tanımlar ancak bu fiziksel mekan insanın var oluşundan bağımsız, durağan nesnelere (Hisarlıgil, 2007).

Alan; "el altında kullanıma hazır varlıkların" mekanı anlamına gelmektedir ve kişilerin eylemsel ihtiyaçlarına göre belirlenir (Çüçen 2012; Hisarlıgil, 2007).

Dasein'in mekansallığı ise; insanın ilgileri ve deneyimleriyle belirlenir ve yakınlık-uzaklık kavramlarıyla ilişkilidir. Yakınlık-uzaklık fiziksel anlamda bir mesafeyi belirtmez, burada bahsedilen kişinin ilgisi ve eylemleri dahilinde kendisine yakın bulunduğu durumlardır.

Bu sınıflandırmadan da anlaşılacağı üzere Heidegger felsefesinde mekanı duyumsamak önemlidir ve duyumsanmadığı takdirde mekan yalnızca somut bir öge olarak dünya üzerinde yer alır. Mekanın duyumsanması ise kişi ile mekanın karşılıklı etkileşimi ile ortaya çıkmaktadır. Bu etkileşim gerçekleşmediğinde de “yabancılaşma hissi” ortaya çıkmaktadır. Yabancılaşmanın oluşmaması için insanın mekanı algılayıp, duygularına ve deneyimlerine göre anlamlandırması, mekan sınırlarıyla kendi ölçeği arasında bağ kurması, mekanı “yer” haline getirmesi gerekmektedir.

Heidegger’in mekan anlayışı, mekan tasarlama eylemini konu edinen mimarlık alanında da etkili olmuştur. İnşa etmekle iskan etmeyi ayırırken, mekansal deneyimin ancak iskan etmekle oluşabileceğini vurgular. İnşa etmek dünya mekanı oluşturmak, iskan etmek ise Zevi’nin de sonraları bahsettiği gibi “yaşanabilir mekanlar” oluşturmaktır. Bu noktada mimari mekanı bitmiş ürün olarak değil, günlük hayatın sürdürüldüğü ve insanların kendilerini keşfe çıktığı yerler olarak tanımlar (Sharr, 2013).

Mimarlık felsefesi üzerine çalışmalar yapmış olan düşünürler. Deluze ve Guattari’ye göre de betonun içine çeliğin eklenmesi gibi, mimarlık da yaşamın içine katılır. Ballantyne (2012:49), bu görüş insandan ve insan davranışından bağımsız bir mekanın var olamayacağını temellendirir.

Yerleri hatırlamak ve hayal etmek konusunda doğuştan gelen bir yeteneğe sahip olduğunu belirten Pallasma (2005)’ya göre biçimsel anlayışla yapılmış yapıların yavan olmasının sebebi maddesellik duygusunun pekiştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu ise doğal malzemeler kullanılarak engellenebilir. Taş, tuğla, ahşap gibi malzemeler kişiyi maddenin sahiciliğine ikna eder; bunun sebebi ise

bu malzemelerin yaşlarının, tarihlerinin ve insanla ilişkilerinin anlaşılabilmesidir (Pallasma, 2005, s.40-83).

Mimarlık psikolojisi üzerine çalışmalar yapan Heinrick Wölfflin ise mekanı algılamak konusunda dışımızdaki biçimleri kendi örgütlenmemizle taklit etmeye eğilimli olduğunu, böylelikle asimetrik bir yapının (daha önce de bahsedildiği gibi) bir uzuv eksikliğini hissettirdiğini söyler ve bu durumu çocukların ağlayan birini gördüğünde ağlamaya başlaması ile ilişkilendirir (Wölfflin, 2016, s.21).

Yine Wölffling mimari biçim anormalliğini beynin algılamasından önce “göze batmak” ve “rahatsız etmek” gibi durumlarla kişiyi rahatsız ettiğini bu yüzden de biçimci yaklaşımın eksikliğini vurgular. Wölfflin (2016)’nın bahsettiği bu biçimin psikolojik etkileri yerleri anlamlandırmak bağlamında da değerlendirilebilir. Örneğin anormal olarak bahsedilen, kütleli olarak dengesiz yapılarda kişilerin bağ kurmaları eksik ya da yanlış olabilmektedir.

(Aydınlı, 1986) kişilerin kendi fiziksel görünülerinin içerdiği mesaj verme isteğinin yapılar için de geçerli olduğunu belirtir. Mozaikçi (2010) Mekanla insan arasında anlamlandırmaya yönelik kurulan bu bağın, yapıların görünülerinin kişiler üzerindeki etkisini ön plana çıkarttığından bahseder.

Mimarlığın çağrışımlar ve anlamlar yaratma potansiyeli üzerinde Heidegger temelli görüşlere sahip olan Zumthor ise mekanların doğrudan insanların duygularına değinmek gibi bir misyonu olduğunu ve bunun bir ihtiyaç olduğunu vurgular (Bilgin, 2016, s.13).

İhsan Bilgin, Zumthor’un iki yoğunlaşma odağı olduğuna dair çıkarımda bulunur: madde ve durum. Bu da çeşitli kaynaklarda “atmosfer mimarı” olarak nitelendirilen Zumthor’un madde ile durumu oluşturduğu, bu şekilde de mekanlarında “yaşanabilirlik” kattığı söylenebilmektedir. Zumthor (1999) kendi içinde huzurlu olan yapıların kişiler üzerinde sakinleştirici etkisi olduğunu söyler.

Yine Pallasma gibi mekanda malzeme kullanımına değinen Zumphor, marangozluk okulunda edindiği bilgiler ışığında malzemenin doğasını tanıma fırsatı bulduğunu ve ahşap, taş ve su gibi doğal malzemelerin, birer malzeme olmanın dışında düşünsel kavramlar olduğunu çünkü doğal ve tarihi geçmişe sahip olduklarını belirtir (Bilgin, 2016, s.79).

Zumphor gibi Nolberg-Shulz'un da mimarlık alanındaki görüşleri Heidegger temellidir ve Heidegger'in sözlerinin dikkate alınmasının insancıl ve anlamlı mekanlar yaratılmasına olanak sağladığını savunur. Norberg-schulz'a göre, mimarlık insanlara dünyada "ayaklarını yere basabilecekleri varoluşsal bir nokta" elde etme olanağı sunar (Ballantyne, 2012, s.101).

Malzeme kullanımının mekanı anlamlandırmaya etkisinin yanında forma dayalı algılar da yalnızca görsel algılamayı değil, anlamlandırmayı da etkilemektedir. Örneğin Zevi (2015) Sir Christopher Wren'in sütunların insanların hoşuna gitmesini, atalarımızın ormanlarda ibadet etmeleri ve ağaç gövdelerini sevmeleriyle açıkladığından bahseder (Zevi, 2015, s.147).

Mekanı anlamlandırmak yalnızca yetişkin bireylere özgü değildir, çocukluk çağında da "yer"leşmek önemlidir. Ballantyne'in Heidegger üzerine yazdığı kitapta çocukların yerleri anlamlandırmasıyla ilgili Van Eyck'in tasarladığı oyun sahalarından ve çocuk projelerinden bahseder. Bu projelerde çocukların oyun oynayarak yani mekanı kendi eylemleriyle deneyimleyerek oraya yerleşmesi, benimsemesi sağlanmaya çalışılmıştır (Ballantyne, 2012, s.109-110).

Şekil 20. Van Eyck tarafından Amsterdam'da uygulanan çocuk parkı, sol: alanın eski hali, sağ: alanın çocuk parkı hali

Kaynak: <https://merijnoudenampsen.org/2013/03/27/aldo-van-eyck-and-the-city-as-playground/> (Erişim Tarihi: 25.05.2016)

Çalışma alanının sınırlarını oluşturan konaklama yapıları rekreasyon alanları hem iç hem de dış mekanda bulunabilmektedir. Dış mekan rekreasyon alanları, genel olarak temel mekan prensiplerine göre anlamlandırılabilirlerinin yanında bazı farklı kavram kullanımlarına da ihtiyaç duymaktadır. Yapılı çevre olarak adlandırılabilen dış mekan rekreasyon alanları daha küçük ölçekte bir kent yerleşimiyle bağlantılanabilir. Bu noktada şehir kuramcısı Lynch'in görüşleri de önem kazanmaktadır.

Lynch'e göre kent imgesi yollar, kenarlar (sınırlar), bölgeler (alanlar), düğüm (kavşak) noktaları ve işaret öğeleri (nirengi noktaları) nden oluşur. Lynch (2015). Lynch'in belirttiği temeller bir konaklama yapısının yerleştiği arazide de okunabilmektedir.

Tablo 3 Lynch'in Kent Bileşenlerine Göre Konaklama Yapısı Alan Dağılımları

Yollar	Alan dışı ve alan içi bağlantılar
Kenarlar	Arsa sınırı, ana bina sınırı, aktivite alanları sınırları
Bölgeler	Aktivite alanları
Düğüm noktaları	Sirkülasyon kesişimleri
Nirengi noktaları	Yönlendirme, donatı, cafe-bar, havuzlar, oyun alanları

Lynch'in belirttiği bu temel kavramlar kişiler üzerinde kaybolma hissinden kurtulma, kolay ve hızlı hareket etme, grup psikolojisinin gelişmesini sağlama, duygusal güven verme, insan deneyiminde yoğunluğu ve potansiyeli arttırma, duygusal tatmin, organizasyon altyapısı, karmaşayı, gereksiz kalabalığı ve duygusal rahatsızlığı azaltma gibi olumlu etkileri vardır (Erem & Erkman, 2011).

Rekreasyonel anlamda değerlendirilecek olursa, mekanlar rekreasyonun fiziksel, psikolojik ve sosyal faydalarından her biri ile bütünleşik olarak ele alınmalıdır. İnsan mekan ilişkisi bağlamında rekreasyon aktivitelerinin gerçekleştirilebilme durumu doğal ya da yapılı çevre koşullarına bağlıdır. Örneğin, yüzme aktivitesi yapılırken doğal çevre içinde sahilin uygunluk koşullarına, yapılı çevre içinde de havuz biçimlenmesine bağlı kalınılmaktadır. Deniz içinde yüzme eylemi gerçekleştirilirken mekansal bir sınırlandırılmanın olmamasından kaynaklı "sonsuzluk" ya da "özgürlük" hissine bağlı psikolojik tatmin gelişirken, havuz alanlarında yüzme eylemi gerçekleştirilirken rekreasyonun fiziksel ve eğlenmeye yönelik psikolojik faydalarından bahsedilebilmektedir.

Çalışmanın konaklama yapılarıyla sınırlı olmasından kaynaklı olarak, günümüz koşullarında bu yapılar ticari ve sosyo-ekonomik anlamlar da ifade etmektedir. Ticari mekanlar "ev" ile ilişkilendirilen rahatlık

duygusunu ve insanın ihtiyaçlarından biri haline gelen değişim duygusunu oluşturmaya çalışarak müşterilere ulaşmayı hedeflemekte ve bu duyguları da daha önce açıklanan mekan tasarım elemanları yoluyla bir kimlik oluşturarak vurgulamaktadırlar. Yaratılan kimlik kullanıcıda his, tarz, kişilik, sınıf gibi bazı anlamlandırmalara sebep olur ve bu şekilde ticari mekan tercih edilir hale gelir (Taşoğlu, 2013, s.20-88).

Zafer Yenal'ın da bahsettiği gibi ticari anlamda "ev" hissini uyandırmak ve buna bağlı tercih edilir olmak konaklama yapıları için de önemli bir etmendir. Bu duygunun oluşturulmasında görsel algı, mekanda atmosfer yaratımı, kurumsal kimlik ve işletme özellikleri birlikte rol oynar (Yenal, 2013).

4.4. BÖLÜM SONU

Mekansal analiz bölümünde bahsedilen başlıklar tüm yapılarda olduğu gibi konaklama yapılarının mekansal biçimlenmesi ve algılanması üzerinde de etki etmektedir. Bu bölümde bahsedilen konuları özetlemek gerekirse; öncelikli etmen taşıyıcı sistemlerdir. Mekanın sağlam olarak algılanmasında önemli rol oynayan taşıyıcı sistemler gelişen yapı malzemeleri ve teknolojileri ile yatayda ve dikeyde yani döşemede ve cephede daha geniş açıklıklar geçme gibi faydalar sağlamıştır. Kerpiçten betona, betonarmeden elik konstrsyona sürekli değişim ve gelişim gösteren yapı malzemeleri, daha fazla müşteriye hitap etmek isteyen ya da farklı mimari biçimlerde yapılara sahip olma kaygısı taşıyan konaklama yapılarının tasarımına da katkı sağlamıştır.

Yapıyı ayakta tutmanın dışında taşıyıcı sistemler aynı zamanda mekanın sınırlarını da belirlemektedir. Mekan sınırları içinde kalan alan, çeşitli fiziksel elemanlarla şekillendirilmekte ve böylece mekana

kimlik kazandırılmaktadır. Bu elemanlar öncelikle yapı elemanları olan duvarlar, döşemeler ve tavanlardır. Sonrasında ise mekanın kullanım amacına göre oluşturulan bazı sabit ve hareketli donatılar; bunların tasarım elemanları olan çizgi yüzey gibi kavramlarla tasarlanması ve ışık, renk, doku gibi öğelerin kullanılması önemlidir.

Konaklama yapıları müşterileri üzerinde yapılan çeşitli anket çalışmaları da bu yapıların estetik koşullarının kullanıcı üzerindeki etkisini desteklemektedir. Örneğin Antalya Belek bölgesinde yapılan bir çalışmada konu ile ilgili olarak özellikle dış mekan rekreasyon alanları ile peyzaj tasarımlarının ve heykel gibi sanatsal öğelerin kullanımının önemli olduğu verileri müşteriler tarafından bildirilmiştir (Diriöz, 2008).

Bir diğer çalışma ise Ankara'daki otellerin cepheleriyle ilgili olup, kullanıcılarla yapılan anketler sonucu konu ile ilgili; iç mekanlar, yapı cephesi ve çevre düzenlemesi arasında uyumun olması gerektiği, cephelerde ve iç mekanlarda kullanılan malzemenin türü ve kalitesi, lobi ve giriş kapılarının tasarımı ve dış mekan yönlendirmeleri gibi etmenlerin kullanıcıyı etkilediği verilerine ulaşılmıştır (Kürelî & Sarıkahya, 2013).

Taşıyıcı sistem ve estetik faktörlerin yanında işlev yapı tasarımında önemli bir faktördür. İşlev faktörü konaklama yapıları tasarımında da ön plana çıkmaktadır. Kullanılacak mekanın yapılması planlanan eyleme göre tasarlanması taşıyıcı sistem ve estetik faktörleri kadar etkili olmaktadır. İşlev ve anlam başlıklarında belirtildiği gibi kullanıma olanak sağlamayan bir mekan yalnızca somut bir öğe olarak varlığını sürdürmektedir ve mekanın yaşanabilir özellikte olması öncelikle işlevini yerine getirmesiyle ilişkilidir.

Taşıyıcılar, estetik faktörler ve işlev bir araya geldiğinde mekanın görsel algısını oluştururlar. Bu algı ise insan davranışlarını etkilemektedir. Çeşitli mekan tasarım öğeleri kullanılarak kişiler

üzerinde istenilen etkiyi oluşturmak ve davranışları yönlendirmek mümkün olmaktadır. Mekan içine yerleştirilen çeşitli donatılar, o mekanı kullanan insanların birbirleriyle ilişkileri üzerinde etkilidir. Gür (1996) donatıların davranış üzerindeki etkisi konusunda uzun masaların insan ilişkilerine daha katı, küçük ve yuvarlak masaların ise daha olanaklı olduğundan bahseder (Giuliani, 1988; Lawrence, 1987; Kent, 1991) Aktaran: Gür, 1996, s.153).

Dördüncü başlık olan anlam ise Zevi'nin de bahsettiği gibi diğer yorumlamalarla rekabet içerisinde değildir çünkü aynı düzlemde yer almaz. Mimari anlamlandırma mekanın gerçekliğini algılamak demektir ve tüm yorumlama çeşitleri teker teker ele alındığında ister istemez mekanın bazı yanlarını göz ardı etmek durumunda kalınacaktır (Zevi, 2015, s.162).

Anlam fenemolojik olarak mekanları içselleştirmek bağlamında kullanılmıştır. İnsanla bir konut gibi bağ oluşturmayan ancak farklı iletişimlere giren konaklama yapılarında anlam oluşumu dikkatle ele alınması gereken bir konu haline gelmiştir. Özellikle konutla ilişkisi önemli anlamlar, eylemler, duygular ve yönelimler içeren insan; konaklama yapıları ile bu bağı ancak sınırlı biçimlerde ve mekanlarda kurabilmektedir. Örneğin bir özel mekan olan yatak odasında kişi mekanı -konut kadar olmasa da- anlamlandırmak adına bağ kurabilirken, ortak mekanlarda bu bağ azalmakta ya da türü değişmektedir. İkinci bölümde detaylı olarak belirtildiği gibi ortak mekanlar olarak tanımladığımız rekreasyon alanları, kişi ile mekan arasında birebir ilişki kurulmasından ziyade toplumsal ve sosyo-kültürel olarak bağ kurulması üzerinde etki etmektedir.

5. BÖLÜM

ÖRNEK ANALİZİ:

CORNELIA DIAMOND GOLF RESORT SPA

Bu bölümde, önceki bölümlerde verilen bilgilere dayanarak, yapımı gerçekleştirilmiş bir konaklama yapısı üzerinden durum analizi yapılacaktır. İkinci bölümde bahsedilen konaklama yapılarının tarihsel gelişimi ve üçüncü bölümde bahsedilen rekreasyon alanlarının birey ve toplum düzeyindeki faydaları bağlamında, konaklama yapıları rekreasyon alanları; dördüncü bölümde bahsedilen mekan analizi yöntemleri ile ele alınacaktır.

Türkiye'nin turizm başkenti olarak nitelendirilen Antalya il sınırları içinde, deniz bağlantısı olan, yakın tarihte inşa edilmiş, aktivite çeşitliliği fazla, otelcilik ve mimari anlamda ödüllere sahip olan oteller arasından, otellerinde çalışma yapılmasına izin veren Cornelia Diamond Golf Resort Spa örnek olarak seçilmiştir. (Ek 1)

Cornelia Diamond Golf Resort Spa Antalya iline bağlı Belek ilçesinde, Serik mevkiinde konumlanmaktadır. Belek bölgesi, iklim ve topoğrafya gibi coğrafi koşulları golf sporuna uygunluğuyla da bilinmektedir. Bir golf oteli olmasının yanında bu otel aynı zamanda kongreler, havuzlar, spa, doğa, futbol ve tenis olanaklarıyla da çok çeşitli aktivite ağına sahiptir.

İşletmeciliği Diler Holding tarafından yürütülen Cornelia Diamond Golf Resort Spa, Antalya'da birçok otelin mimarlığını yapmış olan Tuncay Çavdar (T Mimarlık) tarafından tasarlanmıştır. İç mekan tasarımları ise yine otel konusunda tecrübeli tasarımcı Ayhan Geveli (A Mimarlık)'ye aittir.

2008 yılının Mayıs ayında hizmete giren otelin toplam arazisi 1,450 dönüm olup, 200,000 mt²'lik inşaat alanına sahiptir. 1200 kişilik yatak

kapasitesiyle, geniş bir alanda oldukça fazla sayıda müşteriye konaklama imkanı sağlamaktadır.

Aktivite çeşitliliği olarak geniş bir yelpazeye sahip olan otelin genel bilgileri ve aktiviteleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 4: Cornelia Diamond Golf Resort Spa genel bilgiler

Cornelia Diamond Golf Resort Spa Otel			
İşletme Sahibi: Diler Holding			
Mimari Proje: Tuncay Çavdar			
İçmimari Proje: Ayhan Geveli			
Açılış Tarihi: 2008 Mayıs			
Toplam Alan: 200 000 mt2			
Yatak Sayısı: 1200			
Yemek Alanları	Barlar	Havuzlar	Spa & wellness
Ana restoran: Diamond A'la Carte: Türk Locantha A'la Carte: Akdeniz Sapore A'la Carte: Latin Forest Pub A'la Carte: Uzakdoğu Tai Pen A'la Carte: Balık Fish&Love A'la Carte: Ocakbaşı Sumack A'la Carte: Fransız Bubble	The Shine (Lobby Bar) Moulin Rose La Boheme Mermaid / Sea Bird Purple Rain Roll Clup / Cue Crassula (Spa Bar) The Dome Snack Bar Biscotti Cafe	Toplam 12 000 mt2 Aqua park Yetişkin havuzları Çocuk havuzları Villa havuzları Açık, ısıtmalı havuz Spa içinde kapalı havuz	5000 mt2 Spa alanı Hamam Sauna Masajlar Güzellik & Bakım Kapalı yüzme havuzu Lap havuzu Masaj havuzları
Toplantı Salonları	Plaj	Golf Alanı	Spor Alanları
Toplam 2000 kişilik toplantı alanı 1500 kişilik 3e bölünen ana salon 5 farklı toplantı salonu 3 adet ofis Resepsiyon + İkram mutfağı Teknik donanımlar	12 500 mt2 Kum plaj 1 150 mt2 İskele alanı İskele bar Şezlonglar	4800 mt2 kulüp binası Faldo design (Nick Faldo) 27 Delikli saha	Futbol Sahaları Fitness Centre 10 adet tenis kortu Squash Bilardo Bowling Su sporları

5.1. VAZİYET PLANI, KÜTLE VE CEPHE ANALİZİ

Şekil 21: Cornelia Diamond Golf Resort Spa vaziyet uydu görüntüsü

Kaynak: Yandex Haritalar (Erişim Tarihi: 20.06.2016)

Otel arazisi içinde biri orman tarafına biri havuzlar ve deniz tarafına yönelen daire kesiti iki formun birleşiminden oluşan ana bina kütleli bulunmaktadır. Orman manzarasına yönelen bölüm ana girişi tanımlayıp çevrelerken, diğer bölüm havuz alanını çevreler. Kütle bölümleri birbirleri ile dış bükey kesişir ve kesiştikleri noktadan bağlantılıdır.

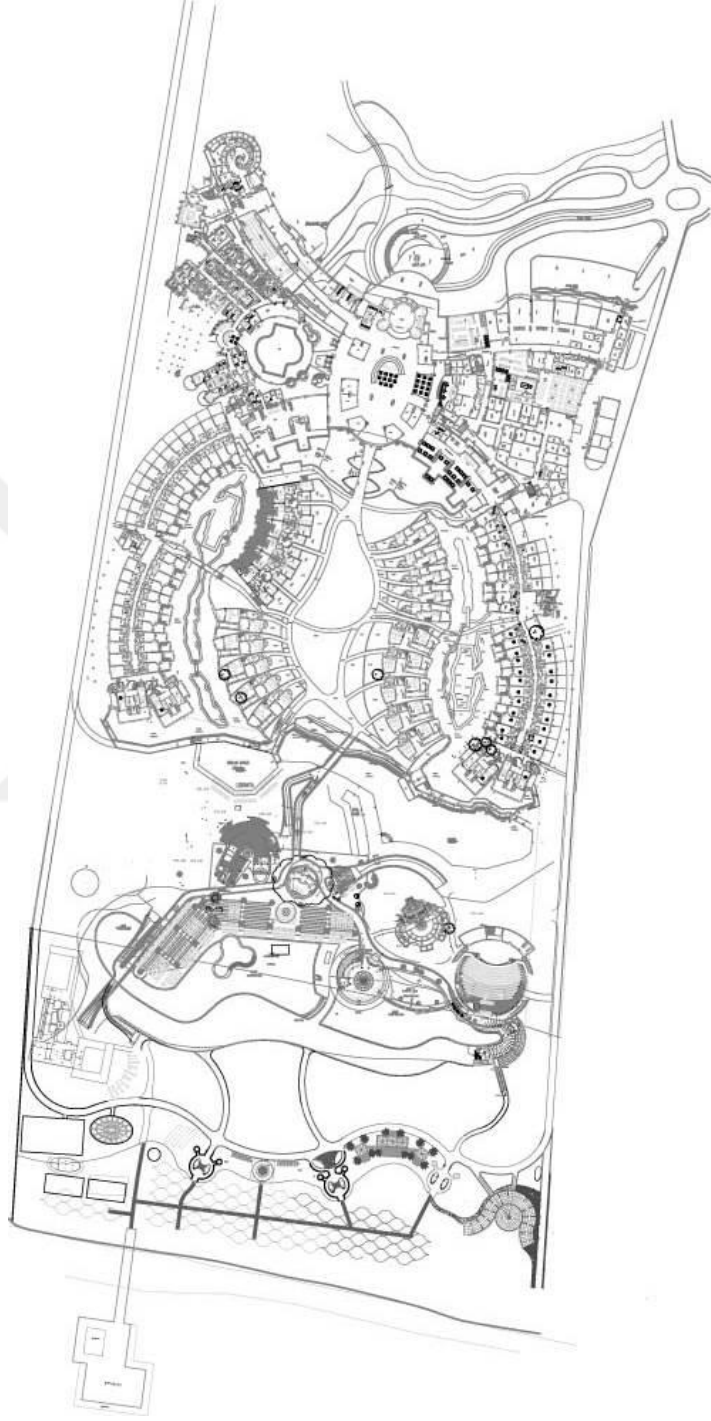

Şekil 22: Cornelia Diamond Golf Spa Resort Ana Girişi Çevreleyen Bölüm
Kaynak: <http://corneliaresort.com/TR/Cornelia-Diamond-Luks-Golf-Resort-Spa-Oteli-Belek-Antalya/> (Erişim Tarihi: 20.06.2016)

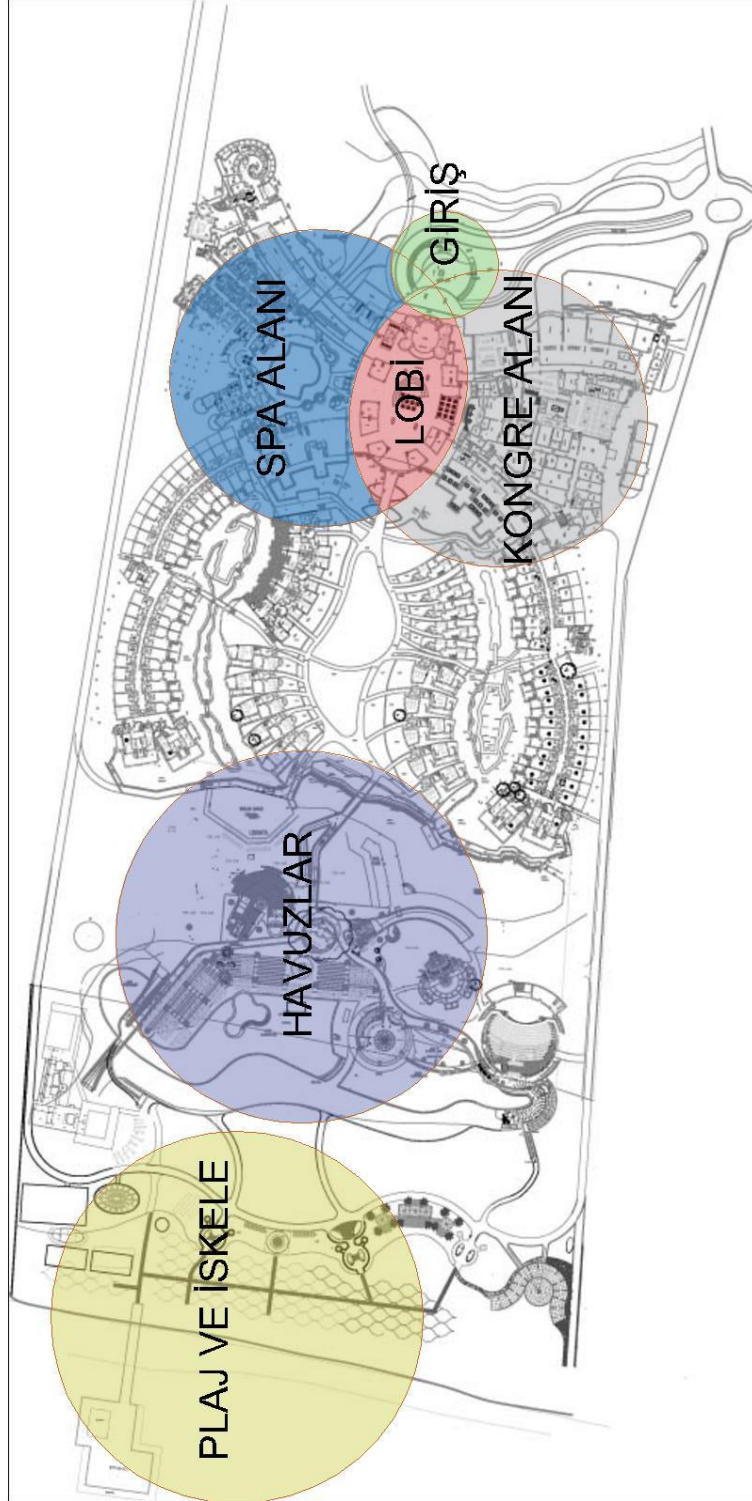
Şekil 23: Cornelia Diamond Golf Spa Resort deniz manzaralı kütle bölümü

Kaynak: <http://corneliaresort.com/TR/Cornelia-Diamond-Luks-Golf-Resort-Spa-Oteli-Belek-Antalya/> (Erişim Tarihi: 20.06.2016)

Şekil 24: Cornelia Diamond Golf Spa Resort vaziyet planı

Kaynak: Cornelia Diamond Golf Spa Resort

Şekil 25: Cornelia Diamond Golf Spa Resort vaziyet planı işlev şeması

Kaynak: Cornelia Diamond Golf Spa Resort

Yapı kütlesi ve iç mekan tasarımlarında zıtlık ve kaos kavramlarından faydalanılmıştır. Yapı cephelerindeki beyaz yoğunluğuna ve yalınlığa karşın iç mekanlarda renk ve ışık kullanımları ön plana çıkmaktadır.

Yapı iki farklı yönelimli kütlesi ve çevresindeki rekreasyon alanlarının farklı kütlelerle örtülmesi sebebiyle dışarıdan bakıldığında aynı renkte ancak farklı formlarda bir çok kütlede oluşmuş görünümüne karşın ana bina içinde lobi alanından dağılımla tek bir kütle olarak algılanmaktadır.

İç mekanlarda hem geleneksel imgelerden hem de modern formlardan yararlanılmış, ışık ve renk farklı desenler ile kullanılarak mekanlar içinde kullanıcıya beklenmedik hareket noktaları sunulmuştur.

A Mimarlık tarafından tasarlanan iç mekanlarda yaprak formunun soyutlaması monogramlar farklı yerlerde, farklı renklerde ve farklı boyutlarda kullanılmıştır. Böylece hem mekan tasarımlarında bütünlük hem de dinamik bir etki oluşturulmuştur. Mekan içindeki bütünlük yine A Mimarlık tarafından özel olarak seçilen ve ya tasarlanan donatı ve objeler ve banket malzemeleri ile de sağlanmıştır.

Aydınlatma sistemlerinde rgb led kullanılmıştır. Rgb led sistemi kırmızı yeşil ve mavi ışığı bir arada içeren bir sistem olup, böylece renk geçişlerine olanak sağlamaktadır. Bu sistem sayesinde hem iç mekanlarda hem de dış mekan aydınlatmasında renk geçişleri ile müşterileri etkilemeye yönelik bir mekan atmosferi oluşturulmuştur.

5.2. REKREASYON MEKANLARI ANALİZİ

Oteller daha önce de bahsedildiği gibi en kompleks rekreasyon mekanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel süreçte konaklama ihtiyacının yanında eğlenme ve dinlenmeye yönelik birçok işlevin eklendiği bu yapılar, örnek olarak seçilmiş olan Cornelia Diamond Golf Spa Resort'de de bir çok farklı rekreasyon alanı ile kendini göstermektedir.

5.2.1. Giriş ve Lobi

Konaklama yapılarının kullanıcıya ilk izlenimi oluşturduğu mekanlar olması sebebiyle giriş, resepsiyon ve lobi mekanları büyük önem göstermektedir. İlgili başlıkta belirtildiği gibi lobi ve resepsiyon mekanları ilk izlenimin geniş ve ferah algılanmasını sağlamak için genellikle yüksek tavanlı olarak kurgulanmaktadır.

Lobi mekanı oldukça büyük ve yüksek tavanlı olarak tasarlanmış olup elips ve daire formlarının kullanımı ile mekan içinde vurgu noktaları oluşturulmuştur. Koyu renk ahşap duvar ve tavan kaplamalarına karşın zeminde açık renk seramik kullanılmıştır. Mekan içinde renk kullanımı oldukça önem kazanmış, Cornelia renkleri olarak belirlenen kırmızı, pembe ve mor, özellikle ışık rengi ve donatı rengi olarak kullanılmıştır.

Tablo 5: Cornelia Diamond Golf Spa Resort giriş ve lobi mekanı analizi

GİRİŞ VE LOBİ					
	Zemin	Duvar	Tavan	Bölücüler	
ESTETİK	BİÇİM	Merkezi Daire	Dikdörtgen kaplamalar	Organik	Dikdörtgen / Organik
	GÖRSEL ALGI	Vurgu	Süreklilik	Şekil-zemin	Süreklilik / Vurgu
	İŞİK	Yansıma	-----	Sarkıt+Led	-----
	RENK	Krem+Kahverengi	Koyu kahverengi	Krem	Koyu kahverengi
	DOKU	Parlak, Sert yüzey	Mat, sert yüzey	Mat, sert yüzey	Mat, sert yüzey
	MALZEME	Seramik	Kompozit ahşap	Alçıpan asma tavan	Kompozit ahşap
İŞLEV	DONATI	Resepsiyon ve rezervasyon bankoları, oturma elemanları, masa ve sehpa, aydınlatmalar			
	ORGANİZASYON	Giriş, resepsiyon, rezervasyon, lobi alanlarını ve dikey sirkülasyonu içinde bulundurur.			
	MEK. İLİŞKİLERİ	Birincil: Lobi Bar, Moulin Rose Bar, Spa Alanı, Kongre Alanı, dikey sirkülasyon İkincil: Ana restoran, Havuz alanı			
ANLAM	FENOMENOLOJİ	Belirli bir amaca göre planlanmaması ve geçiş mekanı olması sebebi ile yalnızca bir "yer" değeri taşır.			
	REKREASYON	Genellikle dinlenme eylemi üzerinden, kısa süreli zaman geçirmeye yönelik kullanılır.			
	TİCARİ	Yapının tercih edilmesi üzerindeki etkisi ile önemli bir ticari katkısı bulunmaktadır.			

5.2.2. Lobi Bar

Lobi ile birincil ilişkide olan mekan; lobiye hizmet veren bar alanıdır. Lobi barda da lobide olduğu gibi dairesel formlarda vurgulanan zemin döşemeleri ve bu döşemenin üzerine konumlandırılan donatı elemanları ile mekan içinde odak noktaları oluşturulmuştur. Donatı elemanlarının yerleştirildiği bu dairesel formlar aynı zamanda bar alanının dairesel formunun da mekan içinde devamlılığını sağlamaktadır.

Işıklandırma, açık renkli asma tavanlar arasına yerleştirilen led aydınlatma elemanları ile sağlanmıştır. Ayrıca yapı için özel olarak

tasarlanan ışıklı giydirme kolonlar da mekan atmosferinin oluşturulmasında ışık kullanımının etkisini arttırmaktadır.

Tablo 6. Cornelia Diamond Golf Spa Resort lobi bar analizi

LOBİ BAR					
		Zemin	Duvar	Tavan	Bölücüler
ESTETİK	Biçim	Organik	Dikdörtgen kaplamalar	Organik	Dikdörtgen / Organik
	GÖRSEL ALGI	Vurgu, süreklilik	Süreklilik	Şekil-zemin	Süreklilik / Vurgu
	İŞİK	Yansıma	Doğal (açıklıklar)	Yapay (led)	Yapay (led)
	RENK	Krem, kırmızı	Kahverengi	Beyaz, kahverengi	Kahverengi / Değişken
	DOKU	Mat, sert yüzey	Mat, sert yüzey	Mat, sert yüzey	Mat, sert yüzey
	MALZEME	Seramik	Ahşap, seramik	Alçıpan, ahşap	Ahşap kaplama/Plexiglass
İŞLEV	DONATI	Servis tezgahı, oturma elemanları ve masalar, aydınlatmalar, piano sahnesi.			
	ORGANİZASYON	Mekânı merkez alan bir servis tezgahı ve mekan genelinde gruplandırılmış oturma elemanları bulunur.			
	MEK. İLİŞKİLERİ	Birincil: Lobi, düşey sirkülasyon, kongre merkezi ve spa alanı girişi			
ANLAM	FENOMENOLOJİ	Organik form kullanımı ve ışık değişimleri ile "dinamik" etki oluşturmaktadır.			
	REKREASYON	Dinlenme ve çeşitli aktivitelerle oluşturulan eğlenme aktiviteleri üzerinden sosyalleşme sağlar.			
	TİCARİ	Lobinin devamı olan mekan tasarımı açısından otel seçim kriterleri arasındadır.			

5.2.3. Ana Restoran

Açık büfe şeklinde hizmet veren ana restoran alanı genellikle lobi ile birincil ilişkide konumlandırılmasına karşın bu yapıda 4. Katta tanımlanarak, yatak odaları ve düşey sirkülasyonla birincil ilişkide çözülmüştür.

Donatı olarak iki ve dört kişilik masaların yoğunlukta olduğu mekanda aynı zamanda daha fazla kişinin kullanımına olanak sağlayabilecek grup masaları da bulunmaktadır.

Lobide kullanılan açık renk zemin döşemesi ana restoranda dolaşım alanlarında kullanılmış, yemek alanlarında ise daha koyu, kahverengi tonlarında kullanılmıştır. Koyu tonlardaki zemine karşılık olarak masalarda ve sandalyelerde kullanılan tekstil malzemeleri açık renklindedir.

Mekan genelinde ışıklandırma sarkıt ve asma tavanlara yerleştirilen aydınlatma sistemleri ile sağlanmıştır. Parlak seramik zemin döşemesine karşılık; tekstil malzemelerinin dokusunun ışığı emme özelliği ile bütünlük sağlanmıştır.

Lobi ve yemek alanında aynı/benzer zemin ve yüzey kaplamaları mekanlar arasındaki bağlantıyı vurgulamaktadır, böylece bütünlük algısı kuvvetlendirilmiştir.

Tablo7. Cornelia Diamond Golf Spa Resort ana restoran analizi

ANA RESTORAN		Zemin		Duvar		Tavan		Bölücüler	
									
ESTETİK	BİÇİM	Organik	Dikdörtgen kaplamalar	Organik	Dikdörtgen				
	GÖRSEL ALGI	Vurgu	Süreklilik	Şekil-zemin	Süreklilik				
	İŞİK	Yansıma	Doğal (açıklıklar)	Doğal, yapay (led)	-----				
	RENK	Kahverengi	Beyaz, Kahverengi	Beyaz, kahverengi	Kahverengi				
	DOKU	Mat, sert yüzey	Mat, sert yüzey	Mat, sert yüzey	Mat, sert yüzey				
	MALZEME	Seramik	Boya, seramik	Alçıpan, ahşap	Kompozit ahşap				
İŞLEV	DONATI	Servis tezgahları, masalar ve oturma elemanları.							
	ORGANİZASYON	Self servis ve oturma alanlarını içerir.							
	MEK. İLİŞKİLERİ	Birincil: Düşey sirkülasyon, 4. yatak katı							
ANLAM	FENOMENOLOJİ	Ahşap öğelerinin yoğunlukta olması, manzaraya hakim olması ve doğal ışık almasıyla "sakinlik" çağrıştırır.							
	REKREASYON	Yemek yeme eylemi ile birlikte sosyalleşme mekanı olarak da kullanılır.							
	TİCARİ	Daha çok konaklama yapan müşterilere yöneliktir ve mekan tasarımı otel seçim kriterleri arasındadır.							

5.2.4. Spa Alanı

İki katlı sağlık alanı, kapalı havuz, masaj alanları, hamam ve sauna gibi işlevler barındırmaktadır. Özellikle rekreasyonun dinlenme yönünde faydası dolayısıyla kullanılan bu alanlardaki mekan tasarımları da, "temizlik" "doğallık" "rahatlama" "sakinlik" "huzur" kavramları üzerinden tasarlanmıştır. Sağlık mekanına geçiş köprüsünden itibaren, dolaşım alanlarında kullanılan ahşap öğeler ve ışıklandırma, bahsedilen kavramları vurgulamaktadır.

Yapıda genellikle renk olarak kullanılmış olan ahşap/ağaç, yüzey kaplaması olarak bu mekanda da kullanılmasının yanında; doğal haliyle de bir mekan tasarım öğesi olarak yer almaktadır.

Masaj bölümü; birçok farklı masajın uygulanabildiği ve yine ortak bir dinlenme alanının oluşturulduğu bölümdür. Bu meknlarda da ahşap ve kahverengi kullanımı yoğunluktadır.

Işıklandırmanın minimum düzeyde oluşturulduğu masaj alanlarında da kullanıcıda “doğallık” “temizlik” “sakinlik” “huzur” gibi kavramlar üzerinden dinlenme aktivitesi sunulmaktadır.

Tablo 8. Cornelia Diamond Golf Spa Resort spa alanı analizi

SPA ALANI		Zemin		Duvar		Tavan		Bölücüler	
		BİÇİM	Organik	Dikdörtgen kaplamalar	Organik	Dikdörtgen			
ESTETİK	GÖRSEL ALGI	Vurgu	Süreklilik	Şekil-zemin	Süreklilik				
	IŞIK	Yansıma	Doğal (açıklıklar)	Doğal, yapay (led)	-----				
	RENK	Kahverengi	Beyaz, Kahverengi	Beyaz, kahverengi	Kahverengi				
	DOKU	Mat, sert yüzey	Mat, sert yüzey	Mat, sert yüzey	Mat, sert yüzey				
	MALZEME	Seramik	Boya, seramik	Alçıpan, ahşap	Kompozit ahşap				
İŞLEV	DONATI	Karşılama bankosu, oturma elemanları, masaj ve dinlenme yatakları, servis tezgahları, havuzlar.							
	ORGANİZASYON	Karşılama, kapalı havuz, masaj, hamam, sauna, cilt bakımı, dinlenme alanlarını barındırır.							
	MEK. İLİŞKİLERİ	Birincil: Lobi, lobi bar, düşey sirkülasyon							
ANLAM	FENOMENOLOJİ	Ahşap renginin yoğunlukta kullanımıyla "sakinlik" çağrıştırır.							
	REKREASYON	Dinlenme eylemi üzerinden, fiziksel faydalara yönelik kullanılır.							
	TİCARİ	Sunulan hizmet ve mekan tasarım özellikleri ile tercih edilme yönünden ticari katkısı bulunmaktadır.							

5.2.5. Kongre Alanı

Otelin rekreasyon bağlamında ana fonksiyonlarından biri de 2000 kişilik kongre alanıdır. Mekanlar işlevleri dolayısıyla otelde konaklama yapmayacak kişilerin de alanı kullanımına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle lobi alanından kongre alanına giriş birincil ilişkide çözülmüş, böylece yapıyı yalnızca toplantı amaçlı kullanan müşterilerin dolaşımı kısıtlanmış, sirkülasyon fazlalığından ve mekanlar içindeki gereksiz kalabalıktan kaçınılmıştır.

Toplantı salonları iç mekanlarında da açık renk ve ahşap kullanımı dikkat çekmektedir. Ayrıca Cornelia renklerinden olan kırmızı toplantı salonlarında hem zemin renginde hem de oturma elemanlarının tekstil malzemelerinin renginde kendini göstermektedir. Bu da yapı genelinde mekanlar arasındaki bütünlük, süreklilik gibi algıları kuvvetlendirmektedir.

Ortamdaki akustik dengeyi sağlamak adına zemin döşemesi, diğer mekanlardan farklı olarak halı ile kaplanmıştır. Yapay aydınlatma sarkıt elemanlar ve asma tavanlar arasındaki led sistemlerle sağlanmaktadır.

Mekan tasarım özelliklerinin yanında bu tür alanlarda teknik donanımlar da önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır, buna bağlı olarak her salonda boyutlara uygun sunum ekranları ve ses sistemleri bulunmaktadır.

Tablo 9. Cornelia Diamond Golf Spa Resort kongre alanı analizi

KONGRE ALANI					
	Zemin	Duvar	Tavan	Bölücüler	
ESTETİK	BIÇİM	Dikdörtgen, kare	Dikdörtgen kaplamalar	Dikdörtgen, kare	-----
	GÖRSEL ALGI	Sürekli	Tekrar	Şekil-zemin, tekrar	-----
	IŞIK	-----	Yapay (led)	Yapay (sarkıt, led)	-----
	RENK	Kırmızı (desenli)	Kahverengi	Beyaz	-----
	DOKU	Mat, yumuşak	Mat, sert yüzey	Mat, sert yüzey	-----
	MALZEME	Halı	Kompozit ahşap	Alçıpan	-----
İŞLEV	DONATI	Sunum kürsüleri, oturma elemanları ve masalar, ses ve görüntü sistemleri.			
	ORGANİZASYON	Toplantı salonlarının hepsi ortak fuayeye açılır. Mekanlar gerektiğinde bölüntülenebilmektedir.			
	MEK. İLİŞKİLERİ	Birincil: Lobi, lobi bar, düşey sirkülasyon			
ANLAM	FENOMENOLOJİ	Atmosfer içindeki koyu tonlar "ciddi" açık tonlar ise "ferah" kavramlarına vurgu yapmaktadır.			
	REKREASYON	Toplantı amaçlı kullanılan mekan hem mesleki hem de sosyal aktivitelere olanak sağlamaktadır.			
	TİCARİ	Mekan tasarımı kalabalık organizasyonlar, toplantılar için otel seçim kriterleri arasındadır.			

5.2.6. Golf Alanı

Fundalık saha içindeki yapay yükselti ve göller, hem golf deneyimi için hem de çevrenin kullanıcı üzerinde oluşturduğu görsel algı için önemli öğelerdir.

Yeşil dokunun su öğeleri ile birlikte kullanımı, Zumphor'un bahsettiği doğal malzeme kullanımının insan üzerindeki etkisini kuvvetlendirir. Yapay çevrenin yapay malzemeler kullanılan çeşitlerine karşın golf sahaları insan eliyle oluşturulmuş bir doğal çevre durumundadır.

Tablo 10. Cornelia Diamond Golf Spa Resort golf alanı analizi

GOLF ALANI					
	Zemin	Sınırlayıcılar	Üst Örtü	Bölücüler	
ESTETİK	BIÇİM	Organik	Dikdörtgen	-----	Ağaçlıklar ve göl alanları
	GÖRSEL ALGI	Süreklilik	Süreklilik		Süreklilik
	IŞIK	-----	-----	Doğal	-----
	RENK	Yeşil ve mavi tonları	Yeşil tonları	Mavi tonları	Yeşil tonları
	DOKU	Mat yumuşak doğal	Mat sert geçirgen yüzey	Yumuşak	Mat sert doğal
	MALZEME	Doğal çim	Tel örgü	-----	Ağaçlıklar ve göl alanları
İŞLEV	DONATI	Saha içerisinde belirli alanlarda konumlandırılmış servis ve oturma elemanları. Golf delik sistemleri.			
	ORGANİZASYON	Serbest. Alanları bölümlenmek için göller ve ağaçlık alanlar oluşturulmuştur.			
	MEK. İLİŞKİLERİ	Birincil: Golf binası			
ANLAM	FENOMENOLOJİ	Doğal mekan içinde bulunmak ve su etkisiyle "sakinlik" algısı oluşturmaktadır.			
	REKREASYON	Spor aktivitesi ile hem psikolojik ve sosyal hem de fiziksel katkı sağlamaktadır.			
	TİCARİ	Saha özelliklerinin elverişliliği ile otel seçim kriterleri arasındadır.			

5.2.7. Havuzlar

Tatil amaçlı konaklama yapılarında hem önemli bir rekreasyon ögesi hem de önemli bir tercih sebebi olan havuzlar, su'nun insan üzerindeki dinlendirici etkisini temel alır. Bunun yanında havuzlara birlikte kullanılan oyuncaklar ve farklı sporlarla su yalnızca bir dinlenme değil aynı zamanda bir eğlenme aracı haline de gelmektedir.

Cornelia Diamond Golf Spa Resort ana bina kütesinin deniz manzarasına yönelen bölümünün çevresi süs havuzları ile çevrelenmiştir. Böylece havuz alanları yalnızca yüzme eylemi

üzerinden değil, görsel bir öge olarak da kullanılmıştır. Bu süs havuzlarından, kot farkı sebebiyle aşağıya akan sular yüzme havuzuna dolmakta, bu durum yapay bir şelale görünümüne sebep olmaktadır. Gece ışıklandırması ile de bu şelale görünümü görsel bir dinamizm oluşturmaktadır.

Tablo 11. Cornelia Diamond Golf Spa Resort havuz alanları analizi

HAVUZLAR	Zemin		Sınırlayıcılar		Üst Örtü		Bölücüler	
								
ESTETİK	BIÇİM	Organik	Organik	Kare	Organik			
	GÖRSEL ALGI	-----	Süreklilik	Süreklilik	Vurgu			
	IŞIK	Yansımalar	Doğal	Doğal	Doğal, yapay			
	RENK	Mavi, yeşil, krem	Yeşil	Beyaz	Beyaz			
	DOKU	Mat sert	Mat sert doğal	Mat yumuşak	Mat sert			
	MALZEME	Seramik	Ağaçlıklar	Şemsiyeler	Betonarme			
İŞLEV	DONATI	Havuz oyuncakları, şezlong ve şemsiyeler.						
	ORGANİZASYON	Serbest. Alanlar havuzların biçim ve ölçülerine bağlı olarak bölünlenmektedir.						
	MEK. İLİŞKİLERİ	Birincil: Lobi, lobi bar, mağazalar, düşey sirkülasyon İkincil: Kongre ve Spa alanları						
ANLAM	FENOMENOLOJİ	Su öğeleri ve organik formlarla "dinamik" etki oluşturmaktadır.						
	REKREASYON	Spor aktivitesi ile hem psikolojik ve sosyal hem de fiziksel katkı sağlamaktadır.						
	TİCARİ	Havuzlar ve su oyunlarına elverişlilik ile otel seçim kriterleri arasındadır.						

5.2.8. Plaj ve İskele

12 500 mt² kum plaj ve 1 150 mt² iskele alanına sahip olan deniz kullanımına yönelik rekreasyon alanıdır.

Plaj gölgeleme elemanlarında beyaz renkli hareketli formlar kullanılırken, iskele alanında Cornelia renklerinden biri olan kırmızı renk ve geometrik formlar kullanılmıştır.

Alanda izleme davranışı üzerinden dinlenme ve yüzme eyleminin yanı sıra çeşitli su sporları da yapılabilmektedir.

Tablo 12. Cornelia Diamond Golf Spa Resort plaj alanı analizi

PLAJ ALANI					
		Zemin	Sınırlayıcılar	Üst Örtü	Bölücüler
ESTETİK	BİÇİM	Dikdörtgen	Dikdörtgen	Organik, Dikdörtgen	Kare, dikdörtgen
	GÖRSEL ALGI	-----	Süreklilik	Süreklilik	-----
	İŞİK	-----	Doğal	Doğal	Doğal
	RENK	Kahverengi	Kahverengi	Beyaz / Kahverengi	Beyaz / Kahverengi
	DOKU	Mat sert / Yumuşak	Mat sert geçirgen	Sert	Sert
	MALZEME	Doğal ahşap / Kum	Metal, tekstil	Pvc / Ahşap	Ahşap
İŞLEV	DONATI	Şezlonglar, güneş kırıcılar ve çardaklar. İskele bar'da servis tezgahları ve depolamalar.			
	ORGANİZASYON	Plaj ve iskele alanı ana binaya bir yürüyüş yolu ile bağlanmıştır.			
	MEK. İLİŞKİLERİ	Birincil: Havuz ve aqua park alanı			
ANLAM	FENOMENOLOJİ	Doğal mekan içinde bulunmak ve su etkisiyle "sakinlik" algısı oluşturmaktadır.			
	REKREASYON	Eğlenme ve dinlenme aktivitesi ile hem psikolojik ve sosyal hem de fiziksel katkı sağlamaktadır.			
	TİCARİ	Kumsal özelliklerinin elverişliliği ile otel seçim kriterleri arasındadır.			

5.3. BÖLÜM SONU

Konaklama yapıları rekreasyon alanlarının örnek incelemesi üzerinden değerlendirildiği bu bölümde örnek olarak seçilmiş olan Cornelia Diamond Golf Resort Spa oteli, dört adet iç mekan ve üç adet dış mekan rekreasyon alanı üzerinden üçüncü bölümde ele alınan mekânsal analiz yöntemleri ışığında analiz edilmiştir.

Analiz bölümlenmeleri; iç mekanda; mekanı oluşturan zemin, duvar, tavan ve bölücüler halinde iken dış mekanda zemin, sınırlayıcılar, üst örtü ve bölücüler olarak ele alınmıştır. Bu mekan elemanları gestalt algısı, ışık, renk, doku ve malzeme özellikleri yönünden estetik olarak; donatı, mekânsal organizasyon ve mekân ilişki özellikleri yönünden işlevsel olarak ve fenomenolojik, rekreasyonel ve ticari yönlerden de anlamsal çağrışımları üzerinden değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak oluşturulan tablolarda görülmüştür ki;

İç mekan rekreasyon alanları, biçimsel özellikleri yönünden genel olarak organik formlara sahiptir.

Geşalt algı prensiplerine göre mekanlar genel olarak organik formlara sahiptir. Organik formlar mekanın kendi sınırları ya da mekan içinde oluşturulan alanlarda kullanılabilir.

Işık faktörüyle ilgili; rekreasyon alanları hem iç hem de dış mekanlarda doğal ve yapay aydınlatmanın birlikte kullanıldığı alanlardır ve mekanların işlevsel özelliklerine göre ışık tercihi belirlenebilir, çeşidi ve şiddeti değiştirilebilir.

Renkler iç mekanlarda genel olarak (açıktan koyuya) beyaz, krem, kahverengi tonları olarak kullanılmıştır. İç mekan renkleri giriş alanından kongre ve spa alanına kadar aynı ve ya benzer tonlarda kullanılmış, böylece mekanlar arası bütünlük oluşturulmuştur. Dış

mekanlarda ise doğal çevreden kaynaklı yeşil tonları ve su öğelerinden kaynaklı mavi tonları baskındır.

Dokusal özellikler malzemenin kendi özellikleri olmakla birlikte yapının iç mekan rekreasyon alanları genelinde sert dokuların kullanıldığı görülmektedir. Seramik gibi sert dokulu malzemeler dayanıklılık açısından iç mekanlarda oldukça fazla kullanılmaktadır. Dış mekanlarda ise doku yine sert olmakla birlikte, malzemelerin doğal olması sebebiyle daha yumuşak bir etki oluşturmaktadır.

Malzeme seçimi, iç mekanlarda yine renk ve doku özellikleri gibi genel olarak aynı ve ya benzer malzemelere yönelik uygulanmıştır. Dış mekanlarda malzeme seçimi eylemlerin donatı özelliklerine bağlı kalmıştır. Örneğin havuz alanlarında teknik ihtiyaçlar ve malzeme gereklilikleri ön plana çıkarken; golf alanında alanında çevreye müdahale en azı olacak şekilde çözümlenmiştir.

Donatı çeşitleri eylem gerekliliğine ve yoğunluğuna göre belirlenmiştir.

Organizasyon ve mekansal ilişkiler birbirleriyle ilişkili eylemler açısından mesafe olarak yakın olarak konumlandırılmıştır.

Fenomenolojik açıdan ele alındığında rekreasyon alanları olan genel mekanlar “yer” olarak belirlenir. “Yer”in belirlenmesinde iç mekanlarda mekan tasarım elemanları rol oynarken, dış mekanlarda sınırlar rol oynamaktadır. Kullanılan ışık, renk, doku ve malzeme özellikleri, mekanın yalnızca görsel olarak değil anlamsal olarak da bütünlük oluşturmasını, böylece yapının bütün olarak anlamlandırılmasını sağlamaktadır.

Rekreasyonel anlamda bu alanlar yapı genelinde bir çok farklı aktivitenin yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. Özellikle eğlenme ve dinlenme davranışı ile birlikte spor aktivitelerine yönelik işlev alanları hem kullanıcıya farklı alternatifler sunmakta hem de mekan tasarımı olarak bütünlük içinde bir arada bulunmaktadırlar.

Ticari anlamda ele alındığında bu mekanların her biri tasarım özellikleri ile öncelikli olarak kullanıcının seçim kriterleri üzerinde etkilidir. Bunun yanında alanların kullanımı ve ekonomik getirileri kullanıcının konaklama yapıp yapmaması durumuna göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Tablolardan da anlaşılacağı gibi, mekanları analiz etmede kullanılan biçimci, işlevci ve anlamsal kavramlar, konaklama yapıları genel mekanları üzerinden ele alındığında elde edilen sonuçlar; mekanların tek başlarına olduğu kadar, yapı bütünü oluşturulan parçalar olarak algılanması ve anlamlandırılması üzerinde da önemlidir.

SONUÇ

İlk olarak siyasi ve ticari yönü ağır basan seyahatlere yönelik planlanan hanlar ve kervansarayların kurguları temelde barınma ve yeme-içme işlevleri üzerine olmuştur. Özellikle Endüstri Devrimi sonrası değişim ve gelişim gösteren toplumsal yapı içerisinde seyahat; siyasi ve ticari yönünün yanında “turizm” amaçlı da yapılmaya başlanmıştır. Yeni yerler görme ve turizme bağlı tatil anlayışı 20.yy’ın sonlarında konaklama yapılarının plan kurgusunda önemli değişikliklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Endüstri devrimi genel olarak tüm ticari ve toplumsal altyapı üzerinde etkili olmakla birlikte rekreasyon alanları da bu gelişimden fazlasıyla etkilenmiştir. Değişen çalışma sistemi ve sosyal yaşam anlayışları içerisinde rekreasyon bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu ihtiyaç önceleri dış mekanlarda parklar ve meydanlar üzerinden işlevini sürdürürken, yapı malzemesi alanında yaşanan gelişmeler sayesinde iç mekanlara da girmiştir. 20.yy sonlarında yapı malzemelerinin iç mekanda daha geniş açıklıklar geçilmesine olanak sağlaması ve rekreasyon aktivitelerinin iç mekanlara taşınmasıyla bu aktiviteler, iklim gibi çevresel şartlardan daha az etkilenir olmuştur. Konaklama ve rekreasyon alanında ortaya çıkan bu gelişmeler özellikle faydalı kaynak sularının bulunduğu bölgelere yakın konumlanan konaklama yapılarıyla bir araya gelmiştir. Böylece barınma ihtiyacı sağlığa yönelik ihtiyaçlarla birleşmiş ve yapı planlaması üzerinde önemli değişikliklere neden olmuştur. Zamanla bu yapılara sağlık amaçlı aktivitelerin yanında spor ve eğlence amaçlı aktiviteler de eklenmiştir.

Konaklama yapıları içinde çözülen ya da yapıya eklenen bu alanlar rekreasyon alanları olarak kullanıcıya faydaları üzerinden de ele alınması gereken önemli bir konudur. Oluşumunun başlangıcında park ve bahçelerde kendiliğinden gelişen rekreasyon aktivitelerine karşın, günümüzde bu aktiviteler aynı zamanda ekonomik değer taşıyan

alanlar haline gelmiştir. Rekreasyonun iç mekanlara girmesi ile gelişen bu ekonomik etkiler, konaklama yapılarına eklendiğinde “farklı olma” durumuna bağlı olarak “tercih edilir olma”yı ortaya çıkarmış ve böylece ekonomik gelir elde etme yönünde gelişmeler sağlanmıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında bu çalışmada konaklama yapıları rekreasyon alanları mekan tasarımlarını etkileyen faktörler ve anlamsal karşılıkları kapsamında ele alınmıştır. Mekânsal açıdan değerlendirme, “estetik, işlev ve anlam” başlıkları altında ele alınmıştır.

Estetik başlığı altında aynı işleve sahip mekanların farklı mekan tasarımlarıyla oluşturulabilmesinin de sebebi olarak mekan tasarım elemanları ele alınmıştır. Mekan tasarım elemanları öncelikle çizgi, düzlem gibi temel tasarım elemanları temelli, taşıyıcı sisteme ve işleve bağlı olarak da meydana gelen, mekanın sınırlarını ve yapısını belirleyen elemanlardır. Bu elemanların mekan içindeki biçimleri mekan algısını oluşturma üzerinde etkilidir. Mekan algısı kişilerin çevrelerindeki mekanların sınırlarını, biçimini, işlevini algılaması anlamına gelmektedir. Bu algı ise süreklilik, hiyerarşi, denge gibi Gestalt kanunlarına bağlı olarak bütünlük içinde gerçekleşmektedir. Mekan elemanlarının biçimlenişinin yanında ışık, renk, doku ve malzeme faktörleri de mekan algısı üzerinde etkili olmaktadır. Işık, mekanın görülebilmesinde zorunlu şart olmakla beraber, türü, geliş yönü ve rengi ile birlikte mekan algısında önemli rol oynamaktadır. Mekan elemanlarının rengi, dokusu ve malzemesi ise genel olarak mekan atmosferini ve mekanın psikolojik algısını oluşturan öğelerdir.

Söz konusu olan mimari yapı olduğunda işlevden bağımsız bir form olanaklı değildir. Bu nedenle işlev başlığında yapı ya da mekanın kullanım amacına yönelik tasarlanması, Sullivan’ın “form (ever) follows function” “biçim (her zaman) işlevi izler” mottosu üzerinden ele alınmıştır. Sullivan mimari mekanların diğer canlı organizmalar gibi omurga ve uzuvlardan meydana geldiğini ve yapı formlarının da özellikle işleve dayalı olarak omurga ve uzuvlarla belirlenmesi

gerektiğini savunur. Burada omurga yapının taşıyıcısı, uzuvlar ise işleve bağlı olarak organizasyonda yer bulan hacimlerdir. Bu görüş mimari alanında önemli bir görüş olmakla birlikte belirtmek gerekir ki; aynı fonksiyonlar farklı mekânsal düzenlemelerle karşılanabilirler. Bu nedenle işlevin biçim üzerindeki etkisi, tasarımcı açısından sabit değildir. Aynı işleve sahip farklı mekan tasarımlarının hayata geçirilebiliyor oluşu da bu sebeple ortaya çıkmaktadır.

Görsel temelli bu algılama biçimlerinin psikolojik etkilerinin yanında, bu çalışmada mekanların fenomenolojik olarak anlamsal karşılıklarına da değinilmiştir. Özellikle Heidegger temelli mekan felsefesi görüşleri; kişilerin mekanla iletişime geçmesinin anlamlandırma yolu ile olduğu üzerinde şekillenir. Bu görüşler, mekanların görsel özelliklerinin yanında işlevsel özelliklerinin de mekanı anlamlandırma üzerinde etkili olduğunu ve kullanılmayan bir mekanla iletişime geçilemeyeceğini yani anlamlandırılmayacağını savunur.

Rekreasyon alanları olarak ele alınan konaklama yapıları genel mekanları kullanıcıya sağladığı fiziksel, psikolojik ve sosyal faydalar açısından da literatür içinde önemli bir konudur. Rekreasyonel aktivitelerin hem sağlık hem de toplumsal yaşam üzerindeki etkisi, yapılan aktiviteye göre değişmekle birlikte, bu alanlar kişilerin günlük yaşamlarındaki stresten uzaklaşmanın, yeni bilgiler edinmenin ve sosyalleşmenin önemli bir koşuludur. Özellikle konaklama yapısı kullanımına bakıldığında, kişilerin bu yapıları şehir hayatından uzaklaşmak ve farklı aktivitelerle kendilerine zaman ayırmak amaçlı, aktivite çeşitliliğine bağlı olarak tercih ettiği görülmektedir. Bu nedenle konaklama yapıları günümüzde barınma ihtiyacından çok rekreasyon ihtiyacına yönelik olarak kullanılmaktadır.

Yapılan örnek analizi sonucunda görülmüştür ki, literatürde belirtilen mekansal öğeler, uygulama alanında da karşılık bulmakta ve iç mekanlar zeminler, duvarlar, tavanlar ve bölücülerle tanımlı alanlardan oluşurken, dış mekanlar zeminler, sınırlayıcılar, üst örtüler ve

bölücülerle tanımlı alanlardan oluşmaktadır. Mekan algısının oluşturulmasında öncelikle bu elemanların nasıl biçimlendiği, ışık alma durumları, renkleri, dokuları ve malzemeleri önem kazanmaktadır. Ayrıca mekanın algılanmasında hem mekan içi organizasyon hem de diğer mekanlarla ilişkiler önemli faktörler olarak belirlenmektedir.

Mekan algısı tüm bu mekan bileşenleri ve özelliklerinin parça parça değil, Gestalt kuramında da bahsedildiği gibi bütüncül olarak algılanmasıdır. Kişi mekandaki herhangi bir elemanın biçimine, malzemesine, rengine ya da dokusuna dikkat etmeyebilir ancak mekanın bütüncül olarak içinde bulunduğunu, sınırlarını ve işlevlerini anlayabilir.

Mekan algısının yanında mekanı anlamlandırmak da insan-mekan arasındaki bağı oluşması üzerinde önem kazanmaktadır. Fenemoloji bu bağı anlamlandırmak için yöntem olarak ele alınmıştır. Fenemolojik yöntemde insan mekanla arasında bağ kurar ve davranışlarını buna göre şekillendirir. “Yer” ve “ev” kavramlarının özellikle vurgulandığı, fenemolojik yöntemle ele alınan konaklama yapıları rekreasyon alanları, özellikle “yerleri anlamlandırmak” konusunda değerlendirilmiştir. İnsanla arasında oluşan bağ ev kadar güçlü olmayan ancak temelde barınma ihtiyacına yönelik gelişen konaklama yapıları, ev bağı kadar güçlü bir bağ oluşturmamakla birlikte, biçim, işlev ve estetik özelliklerine göre farklı bağlar oluşturmaktadır.

Rekreasyonel açıdan ele alındığında bu yapılar aktivite çeşitliliğine göre planlanır ve tercih edilir durumdadır. İncelenen örnekte de olduğu gibi; yatak sayısı aktivite çeşitliliği ile doğru orantılı olarak gelişmekte ve müşteri memnuniyeti yapılan anketlerle belgelenmektedir.

Ticari anlamda ise bu yapılar turizm sektörü içinde hem ülke ekonomisine hem de yatırımcılara önemli getiriler sağlamaktadır. Bu yapıların ve oluşturulan mekanların tasarımları ise tercih edilir olmayı arttırırken, buna bağlı ekonomik getiriye de arttırmaktadır. Doğru

tasarlanmış mekanların, ekonomik açıdan daha fazla gelir getirdiği görülmektedir.

İncelenen örnek konaklama yapısında, literatürde bahsedilen tüm bu faktörlerin uygulama alanında var oldukları son hallerinin belirlenmesi, çalışmanın sonucunu oluşturması açısından önemlidir. Bu nedenle rekreasyon alanları konaklama yapılarının inşa edilme sürecinde gerek mekan tasarımcıları gerek yatırım sahipleri gerek işletme yetkilileri tarafından oldukça önem taşımaktadır.

Belirli kriterlere göre seçilmiş olan örnek konaklama yapısının analizinde, bu alanların mekan tasarımları, kendi içlerinde ve diğer mekanlarla bağlantısı ve mekan atmosferi ile ilgili kişiler üzerinde oluşturduğu mekan algısı üzerinden değerlendirilmiştir. Kullanıcıların mekan algısı aynı zamanda sosyo-kültürel ve psikolojik durumlarına da bağlı olmakla birlikte, bu çalışmada oluşturulan tablolarda ortaya çıkan formal verilere bağlı kalınmıştır.

Örnek konaklama yapısının analizini oluşturmak için oluşturulan mekan tablosu, estetik ve mekansal organizasyon gibi somut verilerin yanında araştırmacının kişisel görüşlerini de hermeneötik fenomenoloji kapsamında içermektedir.

Oluşturulan tablolar kendi içlerinde oluşumlarının hem de yapı içinde konumlandırılışlarının belirlenmesi yönünden parçadan bütüne yöntemini içermektedir. Mekanların tabloda oluşturulan şekilde birçok farklı yönden ele alınması ve elde edilen verilere bağlı kalınarak yapı geneli hakkında bilgi edinilmesi, diğer konaklama yapılarının analizinde de kullanılacak yöntem olmakla birlikte, farklı işlevlerdeki yapılar üzerinde de inceleme yapmak amaçlı kullanılabilir.

Herhangi bir yapının analiz edilmesinde kullanılacak olan bu yöntem; toplamda elde edilecek verilere göre bir yapının kendi içinde tutarlı olup olmadığı, mekanların birbirleriyle hem işlevsel hem biçimsel hem de anlamsal yönden bütünlük içerip içermediği; böylece

doğru tasarım kararlarının olup olmadığı hakkında araştırmacılara bilgi sağlayabilir.

Literatür bilgileri ve örnek analizinin birlikte değerlendirilmesi ile çalışma sonucunda şu genellemelere ulaşılmıştır:

Konaklama yapıları günümüzde barınma ihtiyacından çok rekreasyonel aktivitelerin gerçekleştirildiği mekanlar olarak varlığını sürdürmektedir.

Konaklama yapıları içerisinde tanımlanan rekreasyon alanları, genel mekanlar olarak değerlendirilmekte olup, kullanım sıklığı ve işlevine bağlı olarak organizasyon içinde yer bulabilmektedir.

Rekreasyon aktiviteleri i ya da dış mekanlarda gerekleştirilebilmelerine göre farklı mekan bileşenlerine ve mekansal özelliklere sahip olabilmektedir.

Mekan kavramı genel olarak sınırları belirlenmiş alanlar olarak karşımıza çıkmakta ve bu sınırlar taşıyıcı sistemin oluşturduğu biimlenişe bağlı olarak belirlenmektedir.

Mekanlar, işleve bağlı olarak kendilerini gerçekleştirirler; bu işlevler mekanın kendi boyutlarına, kütle içinde bulunuşuna (organizasyona), ve kullanılan donatı işlevlerine bağlıdır.

Mekan organizasyonu, kullanıcının mekanı algılamasına ve yn bulmasına olanak sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır.

Birbirleri ile işlevsel olarak ilişkili mekanlar hem organizasyon içerisinde hem de mekan tasarımları açısından bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

Birbirleri ile ilişkisiz işlevler içeren mekanlar ise kütle içinde olabildiğince farklı dolaşımlarla çözülmelidir. Bu, farklı mekan kullanıcılarının aynı mekanlarda karşılaşmasına bağlı olarak gereksiz dolaşım yoğunluğunun ve karmaşanın önlenmesi için gereklidir.

Mekan sınırları ve işlevleri aynı özelliklere sahip olan mekanlar farklı atmosferlere sahip olabilmektedirler. Bunun sebebi mekan tasarım elemanlarının biçim, renk, doku, malzeme gibi özelliklerinin tasarlanmasında herhangi bir sınırın bulunmaması, aksine tasarımcı kimliğinin bu noktada etkili olmasıdır.

Mekan analizi konusunda ele alınabilecek birçok farklı yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemlerden her biri kendi içlerinde tutarlı bilgiler içermekle birlikte bazı koşullarda karşıt görüşler de içerebilmektedir. Bu nedenle mekan analizi bir çok farklı yönden ele alınması gereken bir konudur.

Mekansal analiz; mekan sınırlarının fiziksel koşulları kadar insan-mekan ilişkileri bağlamında da önem verilmesi gereken bir konudur.

İnsan-mekan ilişkisi; mekanın fiziksel şartlarına bağlı olmakla birlikte kişi üzerinde oluşturduğu duygular, mekanın kullanımını birincil derecede etkilemektedir.

İnsan-mekan ilişkisi üzerinde; mekanı kullanılabilir durumda olmak öncelikli etmendir. Kişi, kullandığı mekanı anlamlandırır ve iletişime geçer.

Fenomenolojik olarak kullanıcının ve mekanın etkileşiminden doğan bağın mekanın işleviyle birebir bağlantılı olması sebebiyle rekreasyon alanları ile kullanıcı arasında da bir bağ kurulmaktadır.

Rekreasyonel mekanlar hem içlerinde gerçekleştirilecek eylemler bağlamında hem de mekan sınırlarının eylemleri etkilemesi bağlamında tasarımına önem verilmesi gereken mekanlardır.

Konaklama yapıları hem ülke ekonomisi, hem yatırımcı hem de çalışanların istihdam edilmesi bağlamında önemli bir ekonomik gelir olarak karşımıza çıkar.

Konaklama yapıları içlerinde bulunan rekreasyon alanları tercih edilme faktörü üzerinde oluşturduğu etmenlerden dolayı aynı zamanda önemli bir gelir kaynağıdır.

Sonuç olarak mekansal analiz, mekanın sınırlarını belirleyen elemanların fiziksel özellikleri ve bu özelliklerin ve mekanın işlevinin kişi üzerinde oluşturduğu duygusal karşılıklarla birlikte bütün olarak değerlendirilmelidir. Bu analiz yöntemlerinden herhangi biri tek başına bir mekanı analiz etmeye yeterli değildir.

Rekreasyon alanlarının, iç ya da dış mekanlarda sınırları belirlenmiş alanlar olarak, işleve yönelik kullanımları kişiler üzerinde fiziksel, psikolojik ve toplumsal faydalar oluşturmakla birlikte, estetik özellikleri de mekanın kullanımına etki etmektedir. Bu bağlamda kişinin mekanla kurduğu bağlantıda, mekanı anlamlandırmasında, mekana yönelik duygu oluşturmasında, mekan kullanımı üzerinden kişisel fayda sağlamasında birçok faktör birlikte etkilidir.

Rekreasyon alanları, özellikle rekreasyon aktivitesine yönelik ve estetik faktörlerin de belirleyiciliği ile, konaklama yapıları bünyesinde oldukça önemli alanlar olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışmada konaklama yapıları dahilinde çözümlenen rekreasyon alanları, farklı yapı kütleleri ve işletme özellikleri ile birlikte de çözümlenebilir. Genel mekanlar olarak rekreasyon alanları mekansal karşılıkları bağlamında da üzerinde durulması ve hem kişisel faydaları hem de tasarım öğeleri kapsamında ele alınması gereken bir konudur.

KAYNAKÇA

Aktaş, G. G.(2009). Rekreasyon amaçlı ortak mekanların alışveriş merkezleri örneğinde iç mekan oluşumlarının analizi. Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara

Alemdar, Z.Y. (2010). Anlatıya dayalı bir kent okuması: Kayseri Sahabiye Mahallesi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 29 (2), 283-306

Alsaç, D. (2008). Otel sınıflandırma sistemlerinin incelenmesi; Türkiye'deki beş yıldızlı oteller ölçeğinde standartların sorgulanması, İzmir Crowne Plaza örneği. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul

Altan, İ. (1993). Mimarlıkta mekan kavramı. Psikoloji Çalışmaları Dergisi, 19, 75-88.

Anay, H., Özten, Ü. (2011). Biçim ve işlev, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları.196. Eskişehir

Aras, S. (2010). Mimarlık ve felsefe ilişkisi: Martin Heidegger düşüncesinde mekan. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kayseri

Aslan, F., Aslan, E. & Atik, A. (2015). İç mekanda algı. İnönü Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Dergisi, 5 (11),139-151

Aslanoğlu, İ.(1989). Erken cumhuriyet dönemi mimarlığı, Ankara: ODTÜ

Aydınlı, S. (1986), Mekansal değerlendirmede algısal yargılara dayalı bir model, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen bilimleri Enstitüsü.

Ballantyne, A. (2012). Mimarlar için Deleuze ve Guattari. İstanbul: Yem Yayıncılık

Başaran, C. (1995). Antik çağ mimarisinde estetik anlatım. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (1).

Bilgin, İ. (2006). Kent üretiminin ve kamu yaşamının örgütlenmesinde güncel eğilimler. *Toplum ve Bilim*, 105, 166-177.

Bilgin, İ. (2016). Mimarın soluğu Peter Zumthor mimarlığı üzerine denemeler. İstanbul: Metis Yayınları

Burat, E. Ş. (2012). Taşı taş gibi, ahşabı ahşap gibi göstermek: Frank Lloyd Wright'in malzeme teorisi. *MetuJfa*, 1, 321.

Ceyhan, S. (2008). Spor tesislerinin rekreatif açıdan kullanımı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1),325-332.

Ching, F. D.K. (2007). Mimarlık: Biçim mekan düzen. (Çev: Sevgi Lökçe). İstanbul: Yem Yayınları

Ching, F. D.K. (2008). İç mekan tasarımı. (Çev: Belgin Elçioğlu). İstanbul: Yem Yayınları

Civcir, E. (2015). Temel tasarım ve tasarım ilkeleri. Ankara: Akademisyen Kitabevi

Coley, R. L., Kuo, F. E., Sullivan, W. C. (1997). Where does community grow? The Social context created by nature in urban public housing. *Environment and Behaviour*, 29(4), 468-494.

Çağlayan, S., Korkmaz, M., & Öktem, G. (2014). Sanatta görsel algının literatür açısından değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 2146-9199

Çakırkaya, M.E. (1994). İstanbul'daki 5 yıldızlı lüks şehir otellerinde halka açık alanların tasarımı üzerine bir araştırma. Diss.

Çalı, E.(2011). Beş yıldızlı otellerin giriş mekanlarının biçimsel oluşumuna etki eden faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul

Çallı, İ. D. (2007). Bir sözsüz iletişim ögesi olarak renk ve renk kullanımının basılı reklam araçlarında tüketici algısı üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

Çüçen, A. K. (2012). Martin Heidegger: varlık ve zaman. İstanbul: Asa Kitabevi

Diriöz, E. D. (2008). Belek kıyı bölgesindeki otellerin peyzaj tasarımı açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Doğu,O. (1982).Oteller, İstanbul: Birsen Yayınevi

Emiroğlu, E. (2002) Kurumsal kimlik oluşumunda mimari ürüne yansıyan simgesel anlamların incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi. İstanbul.

Eralp, Z.(1983). Genel turizm. Ankara: Ankara üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları

Erem, Ö. & Erkman, U. (2011). Tatil köylerinin okunabilirliğinde çevre işaretlerinin rolü. İTÜ Dergisi, 2(1).

Ertürk, S. (1991). Eğitimde tasarım ve görsel algı. Ankara: Sedir Yayınları

Eryayar, E. (2011). Endüstri ürünleri tasarımında gestalt teorisi uygulaması. Journal of World of turks, 3 (2)

Genç, M., Gül, A., Akten, M., & Küçük, V. (2000). Isparta kent insanının rekreasyonel davranış biçimleri. Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 255-263.

Gezer, H. (2011). Malzemenin gizil güçlerinin mimariye katkısı. İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 10(20), 97-118.

Gezer, H. (2012). Mekanı kavrama sürecinde algılama bileşenleri.

Göler, S. (2009). Biçim, renk, malzeme, doku ve ışığın mekân algısına etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Günay, B. (2012). Tasarım imara karşı. Planlama Dergisi, 3-4

Gür, Ş. Ö. (1996). Mekan örgütlenmesi. Trabzon: Gür yayıncılık

Güran, C. (1978). Türk hanlarının gelişimi ve İstanbul hanları mimarisi. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları

Hasol, D. (2014) <http://www.doganhasol.net/tasarim-ve-mimarlik.html>

Hasol, D. (2011) Mimarlık ve Strüktür. Mimarlıkta Taşıyıcı Sistemler Sempozyumu ISBN 978-605-4233-65-6, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 15-21 (2011).

Heidegger, M. (2008). Varlık ve Zaman, çev.

Hisarlıgil, B. B.(2007), Yerleşmenin düşünlenmesi; Geleneksel Anadolu yerleşmelerinde "ara"lar. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Karacalı, A. O. (2012), Giyim mağazalarında marka kimliği ile iç mekan tasarımı arasındaki ilişki ve güncel bir marka üzerinden değerlendirme. İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Karakucuk, S. (1999). Rekreasyon-bos zamanları değerlendirme." Ankara: Bagirgan Yayımevi

Karaküçük, S.(1997). Rekreasyon serbest zamanları değerlendirme. Seren Ofset

Kaya, Z. G. (2006). Çok amaçlı rekreasyonel bölgelerde karar verme süreçleri için cbs tabanlı bir yöntemin geliştirilmesi, örnek alan: Doğu Karadeniz Bölgesi. Yüksek Lisans, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara

Kılbaş, Ş. (2001). Rekreasyon–boş zamanı değerlendirme. Adana: Anaca Yayınları.

Kılıç, A. (2001). Kentsel açık alanların kullanıcılar tarafından değerlendirilmesi; kadıköy istek meydanı ve yakın çevresi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Kurdoğlu, O. (2002). Kaçkar Dağları Milli Parkı ve yakın çevresinin doğal kaynak yönetimi açısından incelenmesi. Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Kürel, İ., Sarıkahya, M. (2013). Ankara otelleri dış cephe mimarisinde renk ve doku özellikleri (1). Politeknik Dergisi, 16(1).

Leonhardt, F. (1998). Yapılarda estetiğin önemi. (Çeviren: Muzaffer Tunçağ). Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi, 394

Lynch, K. (2015). Kent imgesi. (Çeviren: İrem Başaran). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Maviş, F. (1985). Otel yönetimi ve beş yıldızlı otel işletmelerinde likert modeli uygulaması. Anadolu Üniversitesi

Mozaikçi, B. (2010). Mimarlıkta forma dayalı algı kavramı, metal malzemeler üzerine bir inceleme.

Neufert, E. (2008). Yapı tasarım bilgisi. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ,

Olgaç, Ö. (1997). Sosyo-kültürel yapının turizm yapılarında mekan biçimlenmesine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Orkunt, T. & Altuncu, D. (2011). İç mekanda kullanılan yapay aydınlatmanın kullanıcı açısından etkileri. Çankaya University Journal of Science and Engineering Volume, 8 (1), 167–181

Öngen, A. G. (2011). Görsel tasarım öğeleri bağlamında Selçuklu halıları. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü. İstanbul

Özgüner, H.(2004). Doğal peyzajın insanların psikolojik ve fiziksel sağlığı üzerine etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 2, 97-107

Özhisar, Ö. (1997). Konaklama tesislerinde yatak odalarının iç mekan biçimlenmesine bir yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Öztuna, H. Y.(2007). Görsel iletişimde temel tasarım. İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş

Pallasmaa, J. (2005). Tenin gözleri: mimarlık ve duyular, (Çeviren: A. Kılıç). İstanbul: YEM Yayınları

Perinçek, S. (2003). Kamusal alan-kamuya açık özel mekan ilişkisinde geçiş bölgeleri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul

Rutes, W.F., Richard H. P. (1985). Hotel planning and design. Newyork: Whitney Library Of Design.

Seamon, D. (2003). Duyguları açmak: fenomenoloji, çevresel deneyim ve yer yapmak. TOL Dergisi, (3), 33-35.

Sever, Ö. (2008). Otellerde mekansal analiz. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Trabzon

Sharr, A. (2013). Mimarlar için Heidegger. İstanbul: Yem Yayınları

Sözen, M. (1984). Cumhuriyet dönemi Türk mimarlığı, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları

Taşçı, H. (2014). Bir hayat tarzı olarak şehir, mekan, meydan. İstanbul: Kaknüs Yayınları

Taşçıoğlu, M. (2013). Bir görsel iletişim platformu olarak mekan. İstanbul: Yem Yayınları

Tezcan, M. (1982). Sosyolojik açıdan boş zamanların değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi

Tolan, B. (1981). Çağdaş toplumun bunalımı, anatomi ve yabancılaşma. Ankara: A.İ.T.İ.A. Yayınları

Türkan, İ. (2005) Dijital Ortamda Tasarımın Mekan Kavramına Ve Kurumsal Kimlik Anlayışına Yansımaları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Uçar, T. F. (2004). Görsel iletişimde ve grafik tasarım, İstanbul: Anka Basım

Ünal, İ. (2003).yerleşim bölgeleri kıyı şeridinin rekreatif amaçlı yakın çevre tasarımına bir yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Ünlü, F.(2003). Konaklama yapılarının iç mekan biçimlenmesinde kültürel açıdan tasarım-iletişim ölçütlerine bir yaklaşım. Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Vitruvius, M. P. (1990). Mimarlık üzerine on kitap. (Çeviren: Güven Suna & Şevki Vanlı) Ankara: Mimarlık Vakfı Yay.

Wölflin, H. (2016). Mimarlık psikolojisine öndeşler. (Çeviren: Alp Tümer Tekin-Nihat Üner). İstanbul: Janus yayıncılık 2016

Yenal, Z. (2013). Değişen tatil anlayışları ve mekânsal yansımaları. Vitra Çağdaş Mimarlık Dizisi. İstanbul.

Yıldız, P. (2015). Mimari mekan tanımı niteliği mekan analizleri. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları

Yurtsever, H. (1996). Mimarlıkta temel eğitim. Kayseri: Erciyes Üniversitesi yayınları

Zevi, B. (2015). Mimarlığı görebilmek. (Çevirmen Alp Tümer Tekin). İstanbul: Daimon Yayınları

Ek 1:

17.06.2016

Çalışmanızda otelimizin bilgilerini, görsellerini ve genel mekan planlarını kullanmanızda bir sakınca yoktur.

**TEKNİK MÜDÜR
KENAN ŞAL TABAŞ**

ZİNCİ DEMİR ÇELİK SANAYİ TURİZM TİCARET A.Ş.
Cornelia Diamond Golf Resort & Spa
Sanayi Sitesi No: 2/A Belek - Serik / ANTALYA
ÖTV Mükellefler V.D.: 945 003 9391
Tic.Sic.No: 139637

	TEZİN/RAPORUN ADI	 Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Anabilim/Anasanat Dalı Programı
	Öğrencinin Adı Soyadı	TEZİN/RAPORUN ADI Öğrencinin Adı Soyadı
	Yılı	Tezin/Raporun Türü Ankara, Yılı